

NOVELE

DE

N. GANE

VOLUMUL I-ii

EDIȚIA A DOUA

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI SOCECU & Comp.

1886.

Biblioteca Centrală Universitară

12 292

BUCUREȘTI

Cota

7745987

Inventar

771535

401/33

BIBLIOTECA UNIVERSITARA

COTA

12 292 dublet

STABILIMENTUL GRAFIC SOCECŪ & TECLU

BUCUREȘTI

96 Strada Berzii 16

32,483.

B.C.U. Bucuresti

C771535

P R E F A Ț Ă

Novelele D-lui Nicolae Gane au apărut rând pe rând în ziarul *Convorbiri literare* cu incepere dela 1867 când s'a fundat această importantă revistă.

La anul 1873 a eșit de sub teascurile „Tipografiei naționale din Iași” sub titlul: „**Incerari literare**” o broșură cuprinzând cinci novele și alte câteva mici bucăți literare de ale D-lui N. Gane, iar la 1880 s'a imprimat la aceeași tipografie, două volume conținând nouăsprezece novele, dintre care cea mai mare parte au fost traduse în limbele franceză și germană și mai toate reproduse de diferite ziare din țară.

Văzând buna-voință cu care publicul cetitor a primit scrierile acestui autor, căci edițiile d'întâi s'au desfăcut toate prin vnzare, am crezut a aduce un serviciu limbei și literaturii noastre publicând această nouă ediție, de astă-dată mai bine îngrijită, revăzută și sporită de autor, și care cuprinde în totul douăzecișisase novele.

Editorul.

Amicilor mei din „Junimea“.

Vouă vă dedic această carte. De va fi rea veți avea răspunderea, de va fi bună al vostru va fi meritul, căci fără voi, fără caldul vostru indemn nici o linie poate n'ar fi eșit din pana mea.

Eu unul, o prețuesc numai pentru că este rodul unei lucrări stăruitoare plină de amintiri din tineretele mele, și în care mi-am găsit liniștea vieții ce adese ori mi-a lipsit în lumea din afară.

Primiți deci această dedicare ca semnul cel mai învederat al iubirii mele.

N. GANE.

DOMNIȚA RUXANDRA

Era în săptămăna patimilor. Soarele apu-
sese și umbrele nopții se întindeau asupra
Iașului. Numai virful Hincei și al Cetățuei
străluceau încă de cele din urmă raze mu-
rinde ale asfințitului. Clopotul din turnul
Trei-Erarchilor chema credincioșii la rugăciu-
nea de noapte, umplënd aerul cu vocea sa
de aramă.

Un mare sgomot de cai și arme se au-
zea înspre Curtea Domnească, și eată că pe

porțile cele mari ale Curții deschise în două laturi, se vede înaintând în sunetul trâmbițelor și a tobelor, o ceată de călăreți în fruntea căreia mergea la pas pe un cal alb *asturcan* Domnul Vasilie Lupul. El purta gugiumană pe cap, pe umere o manta albă cu guler de samur, în picioare ciubote lungi și la brâu o sabie bătută în pietre scumpe. Fruntea sa era impresurată de gânduri, aureolă obicinuită a Domnilor buni, căci Vasilie Lupul era dintre acei Domni rari care ureau birurile, iubeau dreptatea și erau totdeauna *incinși de grija țerii*, așa zic chronicarii bătrâni.

După dănsul veneau călări în haine strălucitoare visternicul Buhuș, Savin hatmanul, vornicul Patrașcu, spatarul Ciugolea, și alți mulți boeri curteni, toți răi la hartă și buni la sfaturi. Apoi se vedea înaintând o caretă mare, cu capul de zimbru zugrăvit pe obloane, trasă de patru cai negri arăpești, înlăuntrul căreia ședea la dreapta, Doamna țerii soția lui Vasilie Lupul, și la stânga Domnița Ruxandra fiica ei.

Dacă în mersul alaiului toate capetele se

descopereau și se plecau dinaintea măririi lui Vasilie Lupul, și mai adânc se plecau ele dinaintea frumuseții Domniței Ruxandra, căci niciodată floare mai mândră, mai aleasă n'a impodobit valea dunăreană.

Ea era albă și senină ca zorile dimineții.

Auriul părului, veselia zimbetului, dulceața ochilor, izvoreau din chipul ei fecioresc, întocmai ca un rîu de raze ce inconjoară numai fruntea îngerilor.

Vestea despre frumuseța ei merse departe peste hotarele țerii și mulți magnați Poloni, Unguri și Germani venise la Curtea Moldovei spre a-i cere mîna, ănsă nici unul nu avu fericirea să atragă privirile ei.

Carêta cu Doamnele inainta încet spre Trei-Erarchi; în urma ei venea o ceată de oșteni călări, dorobanți, panduri, plăeși, călărași din mijlocul cărora se înălța steagul țerii martur glorios de vitejiile lor. Toate ușile și ferestrele se deschideau înaintea alaiului domnesc și de prin toate se întindeau covoare și se aruncau flori.

Ajuns în curtea bisericei, Domnul descălecă, și la ușă fû întimpinat de norod și de

Mitropolitul țerii cu crucea în mâni. El sărută crucea, spuse norodului un cuvânt bun, apoi intră în biserică și se așeză în strana domnească care era mai naltă decât celelalte, lucrată în săpături poleite și împodobită cu armele țerii. — Doamna se puse din adreapta lui, ear lângă treptele stranei domnești stătea în picioare domnița Ruxandra ca un ânger de pază cu o carte de rugăciuni în mâni. Mitropolitul începù slujba divină; bolta Trei-Erarchilor resuna de cântări; frunțile credincioșilor erau plecate spre pământ, când deodată intocmai ca o nălucă, venită nu se știe cum și de unde, apărù înaintea Domniței Ruxandra un necunoscut care dându-i o ramură verde îi zise: „*Acela „cărui* cerul te-a menit, îți hărăzește acest „semn al iubirii sale și jură a te avè de so- „ție sau a murì“.

Domnița care luase instinctiv ramura din mâna străinului crezù că aude răsunând în urechea ei glasul infricoșat al destinului, și ridicând un moment privirea pe necunoscuta figură, vèzù sub genele-i posomorite scân-teind mii de flacări pornite dintr'un suflet

neimpacat. — Niciodată fulger din ceriu, n'a produs in lume mai multă sguđuire, decât acești ochi pe inima Domniței. In lumina lor intocmai ca in doue oglinzi, ea intrevezù soarta ei inlănțuită de a sa; i se părù că intreaga-i ființă contopită cu a lui, se perde in intunericul nemărginit. Ea simți ameteala ce simte porumbul când se vede răpit de vultur și purtat in ghiare deasupra prăpăstiilor.

Acest om sëmăna a fi insuș diavolul eșit din temelile bisericii. Fruntea sa era increțită și amerințătoare; nările sale se băteau la fiecare resuflare; pe buzele sale era semnul cruzimii și al indrăznelii, dar ce avea el mai infricoșat erau ochii sei incruntați in fundul căroră părea că se luptă o furtună de patimi.

Un fior trecù prin inimile tuturor la vederea acestei arătări omenești.

Nimeni nu cuteza să sufle. Numai Domnul păstrându-și sângele rece ca in zilele de bătălie, porunci hatmanului să pue mâna pe obraznicul care indrăznise să se apropie de Domnița.

În acelaș moment însă, intocmai ca scântea ce se pierde în vânt, străinul dispărură. — Altarul, pridvorul, clopotnița fură cercetate; curtea bisericii, chiliile, pivnițele răscolite. — Străinul era negăsit, nevăzut. — Femeile și copiii inspăimântați își făceau cruce scui-pând asupra diavolului, bătrânii ziceau că e semnul unei ispite dumnezezești, ostașii buimaci loveau cu sabia zidurile și pământul care răspundeau a deșert, ear Domnul în mânia grăi hatmanului:

— Tu hatmane Savin, și tu visternice, și tu vornice, și voi toți oameni de oaste și de muncă, marturi ați fost că în Vinerea sfântă, în casa lui Dumnezeu și în fața voastră un păgân a cutezat să ridice ochii asupra fiicei mele. Indată să se înșire pe toate cărările, dealungul și dealatul țării, cărduri de arcași și pușcași, de pedestri și călări să-l caute și să mi-l aducă viu, sau mort.

În zadar însă arcașii și pușcașii, călăreții și pedestrii înșirare drumurile, cutrierare pădurile, șesurile, munții și văile, păgânul nu lăsase nici urmă după el. Toți se întoarseră a casă incredințați că l'a înghițit

pământul; numai povestea despre dănsul remase la vetrele ostașilor.

II.

Cine se zărește colo in depărtare călare pe un cal negru dar alb de spume tăind in două apele Nistrului? Numai nările calului se văd une-ori de pintre valuri, însă pe nări el scoate suflet puternic care preface apa in stropi. Călărețul infipt pe șea se vede și el numai de la brău in sus; el ține frâul cu mâna sigură, și fruntea sa nu se ametește de luciul amăgitor al undelor. — Eată-l ajuns dincolo pe mal; calul se scutură de apă, ear călărețul îi desmeardă coama.

Nu era însă sfârșit pericolul pentru călător, căci dincolo de Nistru se intindea și mai fioros pustiul ca o a doua apă nesfirșită, care la răsărit se unia cu ceriul.

Călărețul însă, îndrăzneț ca și când ar fi el stăpânul pustiului, luă șesul de-a curmezișul fără drum nici cărare, și mergea improtiva vântului care șuera in urechile lui.

Sosî noaptea care invêli pământul cu man-
taoa sa cernită și o tăcere adâncă se făcù
intr'un intuneric și mai adânc. Nici o lu-
mină, nici o șoaptă; numai scânteile ce
eșeau din copitele calului se vedeau din când
in când, numai tropotul lui se auzea răsu-
nând sec pe prundiș.

Ceriul era acoperit; ici colea câte o stea
singuratică se ivea la incheiturile nourilor și
părea că întreabă sficioase pe călător unde
merge; apoi uimită de sumeția lui și de
tăcerea nopții își ascundea earăși fața sub
umedu-i vâl.

Sosî mezul nopții și eată că de la un colț
al pustiului despre apus se auzi un răcnet
ascuțit și lung care se preumblă de-a lungul
pământului clocotind lugubru ca un duh de
blăstêm, și nu bine apucase acest răcnet să
se stingă că un al doile și mai ascuțit și
mai infiorător se auzi spre răsărit.

S'ar fi zis că pustiul trezindu-se din somn
se îngăna isngur pe densusul.

Și un al treilea, și un al patrulea res-
punserê in mează-zi și in mează-noapte, până
când aceste răcnete se împreunare într'un

concert îngrozitor de care și ceirul și pământul păreau inspăimântați.

Atunci călărețul se oprî un moment, descălecă, strinse chingile la șea, cercetă cremenele la pistoale, încălecă și plecâ earăși ca vântul și ca gândul.

Mergea intocmai ca o fantasmă tăind intunicul, despicănd vântul, încrucișănd urletele, când deodată zări inaintea sa două lumini ațintite asupra lui ca ochii iadului și o duhoare fierbinte îi lovî obrazul.

Calul sforăi din nări, dar nu dădù indărăpt; călărețul scoase cu liniște un pistol de la brău și detună între cei doi cărbuni aprinși.

Un gemet înădușit, o frământătură prin petre și năsip, un clănțănit de dinți se auzî, și apoi nu se mai auzî nimic.

Atunci el infipse pintenii in coastele fugarului care plecâ ca săgeata sburănd peste dihăanii, ear acestea de câte ori in turbăciunea lor se prea apropiiau de călăreț, întâlneau gloanțele lui și copitele fugarului.

Până 'n ziuă se prelungî grozava luptă cu turma lupilor flămânzi ce goneau prada cu

spume la gură, când în fine renunțând la biruință, se imprăștiară în nesfirșitul stepelor lăsând în urmăle un lung șir de cadavre.

Încă trei zile și încă trei nopți merse călărețul pe șesuri întinse adăpându-și calul la pârăele ce isvoreau la mari distanțe de sub năsipuri, și hrănindu-l cu erburi de sub petre; și în calea lui se călăuzea de pase-rile sburătoare, de luceafărul zilei, de stelele de noapte, asculta pământul, întreba vėz-duhul, și niciodată nu rătăcea.

În sfirșit el ajunsese la malul Donului pe șesul căruia se întindea o mare tabără de oșteni.

Abia trecuse pîntre cele d'întăi corturi și vestea despre sosirea lui se respândi pretutindene. Toți din toate părțile alergau înaintea lui dănd semne de cea mai mare bucurie.

— Bine-ai venit Timuș, fiul lui Bogdan! strigară cu toții. — Tu ne lipseai, și noi rătăceam ca turma fără călăuz.

— Călăuzul vostru este Dumnezeu, și eu ascult porunca lui.

— Și care este porunca lui?

— Auzit-ați voi de o țară depărtată, țara

Moldovei, cu fănațe înflorite, cu lanuri mari de pâne, cu ape dulci, cu codri umbroși;— Acolo trebuie să mergem, să nuntim sau să răsboim!

— Să mergem!

— Acolo este fiica Domnului, o frumuseță precum n'a inveselit încă pământul, n'a desmierdat încă ochi omenești. Acea fiică îmi trebuie mie de soție și vouă de stăpână.

— Să mergem!

— Grijiți armele, inhamăți caii, luați merinde, căci calea e lungă, dar răsplata frumoasă! Să luăm Domnița, sau țara Moldovei!

— Vom lua Domnița, strigară cu toții învârtind ca niște trestii sulitele între degete, și dacă nu-ți va ajunge vom lua și țara Moldovei.

Acest străin cu numele Timuș era șeful cazacilor. Inzestrat de un curaj neinvins, și stăpân pe un popor aprig și iubitor de războaie, el purta spaima în țările vecine. Regele Poloniei de mai multe ori închinase steagul dinaintea oardelor sale, plătindu-și umilința cu taleri numeroși, și Moscalii strim-

torati in hotarile lor, lasare toate campile Ucraniei, Crimeei, Bugeagului in voea lui Timuș.

Cazacii il ascultau ca pe un Dumnezeu; și in adevăr că dintre toți el era cel mai bun călăreț, cel mai ghibaciu pușcaș, cel mai ascuțit la minte, și mai oțelit la inimă. Faima il botezâ cu numele de *viteaz*. La voacea lui Timuș care răsună ca tunetul in văile Donului, oastea lui se pregăti de răsboiu, și insetată de aur și de sânge, porni spre Moldova ca un roi grozav de lăcuste.

III.

Dacă răsăritul avea pe Timuș de stăpân, și apusul avea eroul său, însă acesta se deosebea de cel d'intăi prin o figură gingașă de Făt-Frumos. El era Polon și se numea Coribut. Nobil, bogat, june și inflăcărat, el culese multe isbânzi in câmpul răsboaelor și mai multe in câmpul amorului. Și unele și altele umplură lumea cu numele lui.

Lucruri mari se povesteau de densus Șe zicea intre altele că el avea o pavéză făr-

mecată primită moștenire de la străbuni, că un ânger îi sfințise sabia, că un drac era ascuns în calul său și că deaceea în bătălii plumbul și oțelul nu se lipeau de trupul lui; se mai zicea că domnițele, crăiesele și împărătesele când îl vedeau nu-și puteau lua ochii de pe el, așa era de frumos în hainele sale de oștean călare pe calul fărmeecat.

Coribut auzise de Domnița Ruxandra și hotărî să o ceară de soție. Însă el nu vroî să se arăte sub strălucirea numelui său, sigur fiind de-o prea ușoară izbândă; de aceea el luă un nume străin, se îmbracă în haine simple de călător, și sosi la curtea lui Vasilie Vodă amestecat în ceata unui Polon cu numele Calinowski care venea ca sol din partea regelui Poloniei.

El vroea să invingă inima feciorească a Domniței numai prin puterea frumuseței și a amorului său.

Domnița Ruxandra îl văzù, îl deosebì dintre toți, dar rămase rece.

Toată ființa ei era struncinată din ziua în care văzuse pe străinul cu ramura verde.

Vorbele amoroase ale junelui Polon ră-

sunau gol în urechile ei, și ostenită de a-l întâlni mereu în cale-i, ea căuta chipuri de al încunjura. Într'una din zile ea îi zise :

— Cunoști pe Coribut?

— Negreșit îl cunosc.

— Și eu îl cunosc, adăose ea, l'am văzut, l'am găcit!...

Coribut nu știu ce să răspundă : tot sângele îi biciuî fața.

— Dar l'am găcit, căci un suflet ales ca a lui nu se poate ascunde sub haine de rând.

Coribut era gata să se arunce la picioarele ei.

— O, ce figură are el! Par'că-l ved și acum dinaintea mea amerințător ca ceriul în tunete.

Coribut nu răspunsă nimic, un fior rece îi cutremură tot trupul.

— Și cine putea să fie altul decât Coribut străinul care mi-a dat ramura verde?

— Ramura verde?

— Da! Ramura verde pe care o păstrez și acum, căci nu știu ce mă face să nu

pot uita nici acuma spaima ce simții in acel moment.

La aceste cuvinte Coribut fu atins ca de fulger. El înțelese că de acum înainte s'a sfârșit cu amorul seu, și că din toate fericirile ce visase, nu-i remase nici măcar dreptul de a spera. Dar mai crudă decât însuși pierderea speranței, era umilința de a vedè că rivalul seu purta în inchipuirea Domniței aureola numelui lui.

Tot sângele strămoșilor lui se revoltă in el.

— Ce feliu? unui necunoscut i-a fost de ajuns o clipă de intrevedere pentru ca să rîpească inima Domniței, și eu Coribut, adevăratul Coribut, gândea el, să mă ved după atâta timp de ședere la Curtea Moldovei răspins cu însuși numele meu!...

De astă dată lovirea atinse direct mândria sa polonă. A fost un moment in care Coribut era cât pe ce să se descopere ei, însă făcend asupra-și silințe, el se oprì.

— Și oare cu numele meu, își zise el, robit-a străinul pe Domnița, el care n'a spus din ce părinți și țară este?... Nu!... Ce face numele când îl poartă un nevrednic?

E ca haina frumoasă pe un trup urit. Dar eu cu un alt nume nu mai sunt nimic?... Nu mai sunt vrednic să sărut nici urmele picioarelor unei femei?... Numele m'a făcut pe mine mare sau eu pe dănsul?... A! ori cine ar fi acest nou Coribut care s'a furișat in inima Domniței, jur pe umbra strămoșilor mei, că-mi va plăti cu viața cutezanța de a se face de o potrivă cu mine.

Din acea zi Coribut incetă de a mai vorbi Domniței cuvinte de amor, incredințat fiind că ea iubește pe un altul, ear Domnița mulțămită că a scăpat de prigonirile lui, frământa in mintea ei gânduri secrete ce nu mai avusese până atuncea și care o duceau la melancolie.

A iubì era ceva necusnocut pentru dănsa; singura idee o spăria, și negreșit că trebuie să fie spărioasă pentru o inimă tănără, această simțire puternică care se anunță cu inceputurile furtunei.

Zioa fugind de Curtea Domnească unde era prea mult vuet, ea rătăcea singuratică in aleele intunecoase ale grădinei, și acolo asculta cu drag ciripitul păsărilor ce se ju-

cau prin crengi, urmărea sborul fluturilor, privea cu ațintire la verdeața erbei și când auzea vre un pas omenesc tresărea, ca și când ar fi surprins-o săvârșind vre o faptă rea.

Ea purta în inima ei o taină, o comoară ascunsă pe care n'ar fi destăinuit-o oamenilor cu prețul vieții, dar care era pregrea pentru a nu o spune vântului și florilor.

Noaptea până a nu adormi, ea cugeta la mii de lucruri fără șir, precum la stele, la resboaele părintelui ei, la furtunile de pe marea, la stafii și în fine la străinul cu ramura verde.

Dar ce idee?... Un străin eșit din fundul pământului cu o figură posomorită ca zilele înourate, putea să atingă inima de ânger a junei Domnițe?... Nu!... Negreșit nu!... Ea se înroșea numai gândind la una ca aceasta și de frică închidea ochii spre a nu-l mai vedea. Dar..... cu ochii închiși îl vedea și mai bine. Figura îndărăpnică și nedespărțită tovarășită a căpătăiului ei de noapte, lua fel de fel de forme fantastice în inchipuirea ei, până când ostenită de a o alunga, Domnița adormea surizându-i.

Cine ar fi socotit că asemenea înfrățire de inimă s'ar fi putut întempla în așa scurt timp între Ruxandra și Timuș, între dulce și aspru, între frumos și urit, între ceriu și iad?

Astfel trăea Domnița de la vederea străinului, singuratică, gânditoare și cuprinsă de un dor neînțeles care s'ar fi prefăcut în suferințe dacă n'ar fi fost ades rēcorit de roua lacrimilor, căci lacrimile isvoresc din dor spre a-l alina, — când eată că într'una din zile la Curtea Domnească sosi un cazac călare pe un cal negru inspumat, cu o scrisoare de peste Don. De grăbit ce era cazacul, el intră la Domn acoperit, cum era cu colbul de pe drum, și-i dădū scrisoarea, care zicea:

*„Prea luminate Voevod Domn țerii Mol-
„dovei de la plaiuri până la mare!*

„Eu Timuș fiul lui Bogdan Hmelnitki sin-
„gur stăpân pe șesurile Ucraniei și ale Do-
„nului, de acărui poruncă ascultă 50,000
„suflete de voinici încălecați pe cai sēlba-
„teci și inarmați cu biciuri plumbuite în

„măna stângă și cu sulii lungi de 18 picioare în mână dreaptă, robii de frumusețea fiicei tale Ruxandra, cer mână ei la tine. — Oastea mea așteaptă pe malul stâng al Nistrului să treacă ca nuntași sau ca dușmani pe pământul Măriei-Tale.“

O mare jale căzù pe Curtea lui Vasilie Vodă la primirea acestei scrisori. Se știa cine e Timuș și oastea lui. Răsboiul cu el era răsboiul de pustiire.

Domnul chiamă pe fiica sa și-i zise:

— Pe țermurile Donului trăește un om jumătate sălbatic cu numele Timuș. Hrana lui e sângele, bucuria lui, prada. Poporul său n'a învățat încă să brazduească pământul, ci rătăcește prin pustiiri adăpostit sub corturi și trăește din munca altor neamuri. Voești tu să-l ei de soț?

— Care este voea ta, părinte?

— Voea mea nu este.

— Atunci mă supun ție.

Domnul își simți inima ușoară și dădu în țară veste de răsboiul, iar Domnița își simți inima grea și începù să plângă.

Chemarea la răsboiul trâmbițată prin mii

de guri se preumblă de la un capăt al țerii până la celalalt ca un vânt de ghiată, și la glasul ei, cete numeroase de oameni părăsindu-și vatra și familia, plecară de prin terguri, de prin sate, de prin munți, cu sineața pe umere și cu merinde în traistă.

Ei cântau din frunze de răsunau văile și codrii, căci mergeau cu sete de vitejie și cu dor de a casă.

Patruzeci de mii de oșteni Domnul intrunî sub steagurile sale, și pornî spre Nistru pentru a pedepsi pe Timuș de cutezarea ce avuse de a cere mâna fiicei sale.

Două neamuri aveau a se ciocni și din lovitura lor era să isvorască un rîu de sânge, și pământul să se acopere cu hoituri.

Și Dumnezeu a voit ca aceasta să se întemple din cauza frumuseței Domniței Ruxandra!

Coribut care se găsea încă la Curte în centrul tuturor pregătirilor de răsboiu, știa tot ce se petrecea. El înțelese că Timuș este fericitul seu rival și jură pe umbra strămoșilor lui să-l omoare.

IV.

Era o noapte de vară caldă, instelată și cu lună plină. Domnița se preumbla singură ca de obicei prin grădină și gândea la soarta amară ce-o impresura. Niciodată suflet de fecioară n'a fost mai greu chinuit decât al ei. Ea iubea, sau credea că iubește pe Coribut; Timuș o cere de soție și un răsboiu cumplit se incinge. Să se însoțească cu Timuș, trebuia să frângă voea părintelui ei și amorul ce nutrea în taină pentru pretinsul Coribut; să-l refuze, trebuia să aducă un nămol de nefericiri peste pământul țării sale.... Ea se preumbla deci tristă așteptând un sfat de la stele, de la lună, de la Dumnezeu. Când deodată un freamăt de frunze se aude îndărăptul ei; ea tresare, freametul devine mai mare, crengile se clatină cu puture, frunzarul se despică, și o figură omească apare dinaintea ei. — Domnița speriată voește să fugă, însă o putere neinvinsă o oprește în loc. Ea se uită cu ochi mari la figura ce se desemna ca o fantomă

in lumina lunei, și... ce să vadă?... Figura străinului cu ramura verde!...

Atunci o ameteală îi cuprinse creerii; ea nu mai știu pe ce lume se găsește. Figura stătea nemișcată ca o statuie dinaintea ei. Aceiași ochi care vărsau scântei amerințătoare, aceeași gură care părea deprinsă a nu rosti decât cuvinte de moarte, însă o indulcire, o rază de bunătate abia văzută răsărea acum de sub asprimea trăsăturilor sale, întocmai ca un colț de senin albastru pe un ceriu inourat.

Domnița uimită nu-și putea întoarce ochii de pe strania nălucă, urmărind cu groază ori ce mișcare se producea pe figura ei, ear fantoma sub privirile Domniței, părea că se transformă, se indulcește din ce în ce, și în acelaș timp, prin un neînțeles mister, Domnița simți și ea cum spaima se risipește din inima ei, făcând loc unei alte simțiri mai line care o indemna să se apropie de densa..... Atunci ea făcu fără voe un pas spre fantomă, ca și când ar fi voit să se încredințeze de realitatea ei. Capul ei era ferbinte, însă un vânt răcoros

amestecat cu parfum de flori 'ei desmerdă fruntea, și-i limpezî vederile, urechile ei păreau că aud o musică de pe altă lume cântată în note misterioase de frunzele ce se clătinau pe arbori, luna suridea de sus cu nevinovăție.... Domnița făcù un al doilea pas.... Cel al doilea e totdeauna mai ușor!... Ce era ea vinovată dacă și noapte și lună, și vânt și frunze unelteau spre ducerea ei în ispită?... Dacă însuși Dumnezeu a răsădit în inima ei sămënța unei patimi, care dintre toate e cea mai înșelătoare, fiindcă se imbrobode cu haina fericirii?...

Fantoma stătea neclintită. Domnița atrasă ca de o putere magnetică se apropia mereu; pe buzele lor născure ca două surori îngemănate două zimbete de iubire care se împreună în lumina lunii; ochii lor ardeau, când... în acelaș moment, o mână de fer se infipse pe umărul Domniței și o pironi în loc; era mâna părintelui ei — Palid și infricosat el stătea înainte-i cu sabia goală, gata să o spele în sângele ei.

— Copilă nebună, strigă el, ce pedeapsă se cuvine ție pentru această faptă vinovată?

Copila însă nu răspunse nimic; ea căzù jos leșinată.

Fantoma dispărù, și era timpul să dispară; căci o larmă cumplită de glasuri, tropote de picioare și sunete de arme se auzea din toate unghiurile grădinii.

— Prindeți-l, prindeți-l strigau cu toții; mai multe detunături de pușcă făcure să trecsară ecourile grădinii, însă când se făcù earăș liniște, se găsirë trei morți și doi răniți între care și Coribut, ear străinul nicăirea.

— L'am scăpat, strigă cu ciudă Coribut legându-și brațul sângerat, a doua oară însă, jur pe umbra strămoșilor mei să nu-l mai scap!

A doua zi Vasilie Vodă porunci să ducă pe fiica sa la cetatea Sucevei spre a sta acolo închisă pe post și răgăciuni, până când se va isprăvì răsboiul cu Timuș, căci până atunci el nu avea timp să se gândească la pedeapsa ce să-i dee.

Un călugăr și un oștean furë trimiși spre a intovărăși pe Domiță în călătoria ei.

Dureroasă fù despărțirea ei de maică-sa

care o iubea, de tată-seu care o nedreptățea, de odaea ei, de grădina unde avusese atâtea visuri de fericire, de slugile care-i sărutau mâinile plângend. — Ea merse pe jos, din tîrg in tîrg, din sat in sat, până când ajunsese la malul Siretiului la locul unde el se împreună cu riul Suceava.

Obosită de drum, ea se puse jos spre a-și odihni pe earbă verde inspinatele picioare, și nu departe de dînsa bătrînul călugăr nu mai puțin ostenit se răsēmă și el de un trunchiu de copac, începînd să-i povestească din cărțile sfinte. Ear oșteanul mai la o parte dormea dus ca omul fără grijă.

Soarele era la asfințit — ceriul purpuriu se oglindea in apele limpezi ale Siretiului care curgea lin pe sub sălcii, cristeii cîntau in earbă, vîntul dormea pe crengi; toate aceste dulci șoapte ale naturii făcure pe juna Domniță să adoarmă, ea care de mult nu gustase dulceața somnului.

V.

Pe un drum singuratic și nebătut ce merge de la Iași spre Nistru, alerga Timuș călare

cât îi luau picioarele calului. — Deodată calul se oprî în loc și scutură din urechi; Timuș îi dădù pîteni să plece înainte, însă calul nu făcù bine căte-va sărituri, imboldit de pîtenii călărețului și poticni.

Atunci Timuș se puse pe gînduri, căci calul are căteodată vederi năzdrăvane.

— Negrule! îi zise el, fă pe cheful tîu și du-mă unde voești tu. Tu știi mai bine ce stă în calea stăpînului tîu.

Negrul sforăi din nări, scurmă pămîntul cu picioarele de dinainte, apoi se întoarse drept în loc și plecà în fuga mare îndărăpt.

— Negrule unde mă duci? să vîd lacrimile iubitei mele și să nu le pot șterge?...

Negrul scutură din cap și îndoi fuga.

Treceau pe lîngă Timuș, copacii, casele, dealurile întocmai ca niște fantasme, și fugarul nu obosea.

— Negrule! mă duci între dușmanii mei, eu sunt unul și ei sunt mulți....

• Negrul scutură a doua oară din cap și întreî fuga, mergea ca și cînd ar fi avut șapte suflete și o mie de picioare.

Cât va fi mers și de se va fi odihnit

unde-va, nu se știe, dar într'un amurg de soare ajunse pe șesul Siretiului, nu departe de locul unde dormea Domnița Ruxandra...

.....

Din senin ceriul se inoură; din somn vântul se trezi și începù să sufle cu strășnicie, și un vuet lung, îngrozitor, venea clocotind îndărăptul călărețului încât se părea că munții deslipindu-se de pe temeliile lor, încep să dănțuească în urma lui. — Atunci negrul se opri.

— Negrule! mânia lui Dumnezeu, ne gonește din urmă, fugi din aceste locuri să nu perim!

Negrul stătea pironit pe pământ, neauzind glasul stăpânului seu, neauzind vijelia ce se apropia.

— Nu vezi tu în urma noastră cum vine un val de apă drept ca zidul, cu creastă de spume, cu vârtej de furtună, cu intuneric de mormânt—Fugi! negrule, fugi!...

Negrul stătea infipt....

Valul întuneric veni și într'o clipă acoperi pământul cu un ocean de ap.

Luna se ivi pînă între nori sarbădă și desple-

tită ca o fărâncătoare ce ride cu hohot la priveliștea furiilor sale.

Negrul inota deasupra apei tăind cu voinicie turbatele valuri, ear Timuș se lăsa în voea lui.

Eată că un punct strălucitor se zărește în mijlocul valurilor, ca un soare sub apă ce se unea cu ceriul prin o dungă de lumină. S'ar fi zis că ochiul lui Dumnezeu privește în acel loc; ear în mijlocul luminii, în spuma apei, în pulberea argintie în care se jucau curcubeile, un trup de femeie se vede învălit într'o rețea de păr de aur. — Nu era un trup ce moare, ci un trup care se naște, așa de frumos și luminos părea acest sin femeesc legănat pe sinul valurilor.

Valurile mulțămite de comoara ce duceau cu sine își potoliră furia, și furtuna se oprî.

Timuș atras de icoana de sub apă, înainta mereu spre dēnsa despiciând șuvoiul turbure și răpede, ear minunea cea transparentă mergea la vale lunecând între spume și vėzduh, și apa părea că nu voește să-i facă rău.

Timuș o ajunge, o ridică la piept și.... recunoaște pe Domnița Ruxandra. Ea părea că doarme de cel mai dulce somn, și un suris ângeresc increțea încă buzele ei.

Timuș cu iubita sa in brațe și cu sufletul sdrobot apucă inspre cetatea Sucevei cu gând de a depune trupul ei in sfânta monastire, însă nu bine călători câte-va oare, că deodată in mijlocul unei păduri, un om călare armat până'n dinți îi oprî calea punându-se de-acurmezișul drumului.

— Pe umbra strămoșilor mei! de astă dată nu-mi vei scăpa! strigă omul cel armat.

— Nu am vreme să stau la vorbă cu tine, răspuse Timuș voind să meargă mai departe.

Pune-ți jos prada și pregătește-te să mori! adaose străinul scoțend sabia.

Ambii descălecară. Timuș depuse trupul Domniței la umbra unui copac și incrucișă sabia cu Coribut, căci el era inimicul ce i se pusese in cale.—Coribut avea speranță in norocul său care niciodată nu-i dăduse

greș; Timuș n'avea speranță în nimic, căci îi era tot una să trăească, sau să moară.

Lupta între dênșii nu fù lungă, căci ei nu se luptau cu gând de cruțare.

Coribut făcù mai multe atacuri infuriate asupra rivalului său care au mers în deșert, ear Timuș nu făcù decât unul singur, însă în lovitura ce dădù, cruntă ca desperarea sa, capul lui Coribut rătezat de pe umere, căzù la pământ bolborosind cuvinte neînțelese.

Apoi urmându-și calea, el ajunse la mănăstirea Sucevei, incredința trupul Domniței în mâinile egumenului, și depunând o lungă și ferbinte sărutare pe fruntea ei rece, plecâ în dărăpt cu inima pustie și cu gând de pustiire.

Ajuns în fruntea oștirii sale, el urmări și întâmpinâ armata lui Vasilie Vodă. Amândou se ciocniră ca doi munți ce se risipesc unul asupra altuia, însă din teribila vijelie care ținù din răsărit și până în apus de soare Timuș eși învingător. Armata lui Vasilie Lupul fù nimicită; satele și târgurile ardeau ca fuioarële de cânepă pe urmele lui

Timuș ; țara inspăimântată credea că a sosit peirea lumii. Timuș ajunse la malul Prutului, nu departe de Iași.

Vasilie Vodă văzând că nimic nu rezistă suvoiuului pustiitor a Cazacilor, scrise lui Timuș că-i dă mâna fiicei sale numai să înceteze cu războiul, însă acesta știind ce-a devenit Domnița Ruxandra se oțeri și mai rău, și-și puse în gând să nu lase în Iași nici o casă pe temelia ei. El dădù ordin Cazacilor să treacă Prutul. Cazacii aruncară pod pe șeice și trecură dincoace.

A doua solie fù trimisă din partea lui Vasilie Vodă cu rugămintele să-i fie milă de țară, și să vie cu pace la Iași unde îl așteaptă logodnica dinaintea altarului, ear Timuș răspuse :

— Voiu veni să-mi văz logodnica, căci logodnica mea este corona ta și te sfătuesc să te silești a nu mi-o da.

VI.

Ori Vasilie Vodă era nebun, ori voea

să inșele pe Timuș, ori fică-sa trăia.....
Care din trei era adevărată?...

Bătrânii spun că cea din urmă.

Poate că sărutarea infocată ce Timuș depusese pe fruntea ei în momentul când se despărți de dănsa, o rechemă la viață, sau poate că Dumnezeu voi să facă o minune precum a mai făcut și alte dăți..... se poate!.. dar ceea ce se spune este că îndată după plecarea lui Timuș din cetatea Sucevei ea deschise ochi în ciuda preoților care o tămădeau și se rugau pentru sufletul ei.

Ea se trezi ca dintr'un vis, își reculese cu incetul ideile, își aminti puhoiul de apă care o surprinsese dormind, dar mai departe nu-și aminti nimic.

Cei de pe lângă dănsa îi povestiră că ea datorește viața lui Coribut care o urmărea de departe cu iubire, însă că din nenorocire, îndată după scoaterea ei din apă, viteazul Polon fù ucis pe la spate de un hoț care se credea a fi Timuș.

O furtună se stărnì în pieptul bietei Domnițe la auzul acestor întâmplări, care se a-

deverire și prin o scrisoare a părintelui ei vestitoare cum-că Timuș, ucigașul lui Coribut e invingător, că țara e ajunsă la peire, și că alt mijloc de scăpare nu este, decât ca ea să se jertfească a fi soția lui Timuș.

Plăngea nenorocita Domniță, plăngea cu lacrimi amară stoarse din adăncul inimii; însă durerea de a plânge era nimic pe lângă durerea de a-și inăduși plânsul, de a-și silii inima, de a-și acoperi capul cu flori și be-teală și a se arunca jertfă nevinovată în brațele inamicului țării, în brațele ucigașului iubitului ei. Moartea pentru dănsa ar fi fost o binefacere; însă ea nici moartea nu putea să o chime. Trebuea numai decât să asculte glasul părintelui ei, glasul țării ingenuchiate, căci nu degeaba era fiică de Domn. Acei ce domnesc peste popoare sunt câteodată lipsiți de averea ce posedă însuși cerșitorii, de dreptul de a muri când vor.

Așa dar, mare pregătire de nuntă se făcea la Iași în Curtea Domnească, ear în tabăra lui Timuș mare pregătire de războiu.

Timuș ajunsese cu armata lui la marginea Iașului. Acolo el alegea cincizeci de oșteni,

cei mai voinici dintre toți și incunjurat de ei, intră în oraș.

Deșerte se făceau ulițele dinaintea lui, căci pretutindene spaima se preumbla cu densul. — Ușile și ferestrele se închideau, copiii se lipeau de sinul mamelor și o jale îngrozitoare apăsa orașul.

Insfirșit el ajunsese la Curtea Domnească.. — Acolo Vasilie Lupul împreună cu Doamna și toți curtenii îl așteptau în scară cu zimbet silit și cu bucurie prefăcută, ca pentru un ginere ce vine nechiemat, ear Timuș în creerii lui frământa planuri de grozavă răsbunare.

— Să vedem până unde va merge viclenia Moldovanului, gândea el, desmierdându-și mănunchiul săbiei.

El urcă scările palatului pe care erau așternute covoare moi de Persia, intră în paraclisul domnesc unde îl primi Mitropolitul cu cununa de mire, se uită împrejur, văzu toate pregătirile de nuntă dar mireasa nicăirea !.... Atunci el aruncă o ochire secretă oștenilor ce-l întovărășeau, un freamăt surd se făcu în jurul lui, săbiile eșiră

pe jumătate din teacă, când eată că o ușă nevăzută se deschide și palidă ca moartea apărură Domnița Ruxandra . . . .

La această neașteptată vedere ei remaseră inmărmuriți necrezând ochilor lor ; și cum să creadă când el o știa inecată in apele Siretiului de unde cu însăși mâna sa o dusesse la monastirea Sucevei, și când ea îl știa mort sub numele de Coribut, ucis tocmai de acela care acum se infățișa ei sub figura iubită a străinului cu ramura verde ?

Se zice că bucuria mare se asemănă cu durerea, căci ca și dănsa prin lacrimi se exprimă. — Astfel Timuș pentru întâia oară in viața sa vărsă lacrimi, amestecându-le cu ale Domniței care și ea pentru întâia oară după atâtea suferinți le primă de la izvorul fericirii.

In fața acestei nespuse bucurii ce unea pe ambii logodnici, toate fețele se inseninare, săbiile dușmane reintrare in teacă. Vasilie Vodă care crezuse un moment, că intocmai ca un al doilea Avraam duce pe flica sa la injunghiare, își simți inima rein-

viind; ear bătrânul Mitropolit săvărși cununia mulțămind ceriului că a schimbat răul în bine.

Nuntă lungă și nesfirșită se făcù pe urmă, căci ea venea cu binecuvântare de sus, cu iubire între soți și cu pace peste țară; nuntă în adevăr domnească, cu bogăție, cu veselie cu cântări și cu danțuri, încât îi merse vestea până în Țarigrad, de unde Sultanul auzind de frumuseța Ruxandrei și de voinicia lui Timuș le trimise bogate daruri.

FLUERUL LUI STEFAN

Junele Victor abia eșit din școli cu capul plin de visuri și inima plină de dor, se afla într'o frumoasă zi din Mai într'un loc ce se numește *Brădățelul*. — Brădățelul este o grădină eșită din sinul naturei in care nimic n'a lucrat mâna omenească, este un colțișor uitat, necunoscut in țara noastră, pe care călătorul nu-l vizitează, pe care poeții nu l'au cântat încă, dar care nu încează de a fi mai puțin desfătător decât toate acele locuri ce au inspirat până acuma lira barzilor noștri naționali.

Brădățelul are acea însușire rară, că ori de câte ori îl vei visita, intipăririle ce-ți lasă

sunt tot atât de vii, ca și cum l'ai visita pentru întâia oară.

El vorbește nu numai ochilor ci și sufletului. Inchipuiți-vă în mijlocul unei păduri întinse, un lac limpede în care se văd jucându-se păstrăvii; apoi cascade și izvoare la fiecare pas, un mușchiu răcoros care se întinde ca un covor verde pe pământ: piscuri cu figuri capricioase; într'un cuvânt tot ce poate natura produce mai frumos, mai drăgălaș adunat într'un singur loc, ca și cum Dumnezeu ar fi voit să facă din Brădățel un mic paradis pământesc.

Când vii acolo o dulce simțire te cuprinde la vederea acestei naturi ce pare a fi îmbrăcată în hainele ei de sărbătoare și multă, multă vreme după ce ai părăsit acest loc încântat, îți rămâne încă intipărită în inimă tăcerea misterioasă a Brădățelului.

Victor era la umbra unui stejar bătrân, pe vârful unui delișor de unde domina toată întinderea Brădățelului și acolo răsturnat pe earbă gândea, dar nu știa singur la ce gândea; simțea în sine niște aspirații tainice care-l îndepărtau de lumea reală; dorea ceva,

dar acest ceva era in aer, nehotărit, era un vis plăcut, un dor ce simte omul la vârsta tinereții când se vede in mijlocul unei naturi frumoase, dar se simte singur in ea !

Pe când se lăsa el astfel legănat de gânduri care-l conduceau pe nesimțite la melancolie, auzi deodată un cântec, o doină !

I se părù un moment că se află in grădina cea incântată a Armidei unde din fiecare frunză ese câte o melodie.

Indată se indreptă spre locul de unde venea cântecul, și după câte-va momente se vèzù in fața unei femei ce ședea pe un trunchiu de copac și cânta din fluer acea doină tristă care-l mișcase așa de mult.

Ea era in toată frumuseța vârstei ; avea părul auriu, ochii mari albaștri ; hainele sale simple și ușoare destăinueau formele cele mai regulate ; dar pe fața ei se oglindea o neliniște mare interioară, se părea că astfel cântând, ea se jăluește pădurilor, că mărturisește naturii dorul său din inimă, și adăncită cum era in esecutarea cântecului ei, se părea atât de frumoasă acea femeie necunoscută, încât junele nostru rămase ui-

mit și crezù deodată c'a găsit acel *ceva* în aer, nehotărit care suridea de departe închipuirii sale.

Victor asculta neclintit de frică să nu întrerumpă șirul acelor note dulci ce eșeau din adăncul sufletului ei. Însfirșit ea încetă de a cânta; își șterse ochii de lacrimi, se uită împrejur și când zări un străin înaintea ei, aruncă un țipet.

— Ce voești, Domnule? zise ea cu un glas spăriet.

— Nimică răspuse Victor, doina ta m'a atras aice, am voit să știu cine cântă așa frumos. Nu-ți fie frică de mine. Sunt om bun și nu doresc alta decât să știu cine ești.

— Sunt și eu o sërmană fată lepădată de părinți; trăesc cum dă Dumnezeu. N'am alt prieten decât fluerul ista căruia spun câte-odată necazurile mele și el le spune la cele văi.

— Dar ești tănără; tu n'ai trăit încă în lume; ce necazuri pot să te apese așa de curënd?

— Ei, ce-ți pasă d-tale de necazul meu?

D-ta ești poate bogat, fericit și cei ca d-ta nu prea cred nevoilor noastre.

— Te înșeli, copila mea, toți oamenii nu sunt așa. Eată eu sunt unul gata a-ți întinde mâna și a-ți da ori ce ajutor.

— D-ta ! Dar ce folos poți să-mi aduci ? Socoți poate că am nevoie de bani ? Nu domnule, eu nu sunt săracă de bani ; că n'am ce face cu ei ; sunt săracă de noroc ! M'am născut într'un cîas rău ; ș'acel cîas îl plîng acuma.

— Dar știm și noi, draga mea, că multe sunt care apasă pe un om, căci dacă de lipsa banilor suferă cine-va sunt altele de care moare. De aceea nu te sfi de mine. Spune-mi ce ai la inimă ! Nu știi tu că o durere s'alină dac'o spui unui prieten care te-ascultă ș'o împărțește cu tine ?

Atunci ea aruncă asupra lui Victor un ochiu pătrunzător ; părù un moment a nu se crede în el, dar naivă ca toate naturile cele drepte, își recăpătă îndată încrederea, se apropia de el și cu o căutătură nespusă, apucându-l de mână îi zise încetișor :

„Iubesc și sunt nenorocită !“

Apoi sfâșiată, obosită intocmai ca floarea ce se indoae de furtună, ea plecâ capul până ce-l culcâ pe umărul lui Victor, și el simți atuncea căldura resuflării sale, simți bătaea răpede a inimii ei, și intr'atăta se îmbătase sufletul său vëzënd in brațe-i acea ființă răpitoare, încât uitâ Brădățelul cu toți munții și cascadele lui, uitâ chiar durerile junei fete, căci in pieptu-i se desvălea un raiu plin de ilusiuni și de amor, căci astă dată ținea de mână acel vis aurit cătră care atât de des se înălța sufletul său.

Inșă vai ! visul fû scurt. Iute ca fulgerul Victor se isbi cap in cap cu realitatea și când se deșteptă, vëzù intre el și juna fată, un intreg abis, toată nemărginirea unui amor adënc, dat altuia decât lui.

Juna copilă retrăgëndu-se incetinel din brațele necunoscutului ei amic, urmâ cu o voce slabă :

„Dacă vrei să știi necazul meu, ascultă :

— Eu mă numesc Maria. Sunt fata unui locuitor fruntaș din satul Frăsinenii. El era bogat, avea girezi mari, oi multe și mă purta

tot-deauna cu haine curate. Aveam cordele în cosițe și la gât mărgele ; fetele din sat se uitau cam rău la mine, ear flăcăii mă jucau mai mult decât pe ele, fiind că eram îmbrăcată ca o fată de țerg. Era în sat un flcău Stefan, nalt și suptirel ca bradul, avea pèrul negru și niște ochi care ardeau la suflet. Dar era sèrac. N'avea altă avere decât inima lui cea bună și fluerul de la brèu. Intr'o zi, îmi aduc aminte, am jucat hora mult cu el, ș'așa s'a uitat el la mine, că toată noaptea n'am putut să dorm.

A doua zi m'am dus la biserică să mă rog la Dumnezeu ca să-mi dea nopți mai bune, și eată că pe pragul bisericei întâlnii tot pe Stefan care îmi zise: Mario roagă-te și pentru mine!... Atunci am simțit picioarele că-mi tremurau sub mine, iute am intrat în biserică; m'am rugat, mult, mult și m'am rugat și pentru el ; căci m'a durut în suflet vèzèndu-l așa măhnit. — Dar ce folos că somnul tot nu mi-a venit.

— Sèrmană copilă, o intrerupse Victor, tu simțezi pentru întâia oară în inimă acel

foc care se numește amor și nu-ți puteai încă da samă de el.

— Nu știi bine, ce simțeam, dar eram neliniștită și slăbeam văzând cu ochii. De ce zilele treceau, de ce dorul mă cuprindea mai tare, și un urit mă apăsa. Apoi într'o noapte auzii nu departe de casa noastră o doină din fluer; și era așa de mândră doina ceea, încât mi se părù că stelele o ascultă și văile o ingână, și par'că mă chiema, mă chiema mereu spre ea, în cât amețită, fărmedată, mă trezii deodată fără să vreau, lângă cel ce cânta doina... Era Stefan!... Eartă-mă Doamne dac'am greșit!...

— Tu ești Mario? mi-a grăit el. O! vino, vino că de mult te dorește inima mea!

Și m'a luat de mână, și m'a strins la piept și m'a sărutat cu drag pe frunte; ear eu tremuram de mult ce-mi era drag, ș'asa bine mă simțeam răzemată pe brațul lui, c'as fi voit par'că să mor. — Ear el mi-a zis:

— Mario! știi tu una? dac'ai fi tu femeea mea, așa-i că mult bine am trăi împreună? Ți-aș cânta doina din fluer și ți-aș desmierda

părul ist măndru, cât e ziua de mare!...
Ian gândește-te și tu.

— M'oiu duce la tata, i-am răspuns eu, ș'oiu cere voia lui, și... bun e Dumnezeu! Așa am șezut împreună tot vorbind și plănuiind până când a răsărit luna pe ceriu. Vorbele lui erau dulci, și cât am stat lângă dânsul mi s'a părut că lumea-i a mea.

După aceea trei zile de-a rândul am voit să destăinuesc tatei dragostea mea, dar de câte ori deschideam gura să-i vorbesc, imi amorțea glasul in gât. A treia zi când mi s'a părut a fi mai vesel, am inceput vorba cu el așa :

— Tată, câți ani am eu ?

— Optsprezece ani ai implinit la Florii.

— Tată, se zice că la 18 ani fetele se mărită... Eaca fata lui moșu Stan s'a măritat.

— Așteaptă, draga mea, ți-a veni și ție rândul.

— Tată, dacă ți-aș spune c'am visat astă noapte ursita mea!

— Mări ce zici ? mi-a răspuns el, uitându-se cam pieziș la mine. Dar cine-i acel făt

logofet pe care l'ai visat? Spune-i numele să-l cunosc și eu.

— E Stefan ciobanul din sat, am zis eu, abia răsuflându-mă, că de mult ce mi se bătea inima, mă'nădușeam.

Stefan! — strigă tata deschizend niște ochi mari — Cum! Stefan! Pe dănsul vrei să-l iei de bărbat? A îndrăsnit el să-ți intoarcă capul; un derbeder; un om fără căpătăiu, care n'are pânea de toate zilele?... O! asta n'a fi niciodată!... Și s'a infuriat tata așa de tare că era cât pe ce să mă bată — In zadar m'am rugat, in zadar am plâns și m'am pus in genunchi inaintea lui. Nimic nu l'a putut indupleca.

— Tu femeea lui Stefan! striga el necontenit. De asta te-am făcut pe lume, de asta te-am crescut, ca să te dau acuma pe mâna unui venetic fără loc, nici foc! — Dar tu ți-ai eșit din minte, copila mea! Mai degrabă ți-aș frânge gâtul, decât să fii tu femeia lui Stefan. — El voește să se 'mbogățească prin tine; el iubește girezile și banii mei, ear nu pe tine, nesocotită ce ești! Ce ai ajunge tu cu el? Să cei de pomană pe

la ușile creștinilor, că eu nu ți-aș da decâturgia și blăstēmul meu!

Groaza m'a apucat văzēnd mânia tatei; nu știeam ce să fac! Pe de-o parte Stefan pe care-l iubeam; pe de altă parte tata care mă blăstēma.

Stefan aștepta rēspunsul meu.

Fluerul era semnul de intālnire. Veni noaptea; auzii fluerul, Dumnezeuule! ce să-i spun? Nenorocită, m'am furișat de tata, m'am dus la el, i-am spus tot, tot pân'insfirșit... și el m'a ascultat fără să se rē-sufle; era galbēn ca ceara și mănile îi tremurau. Apoi iute s'a intors cătră mine și mi-a zis:

— N'am dorit bogățiile tată-to nici le doresc. Aibă parte de ele cu tine împreună! — Eu mă duc, rămăi sănătoasă!

O! atuncea n'am mai putut răbda Am simțit că se rupe ceva in pieptul meū; am uitat blăstēmul tatei; am uitat tot!

— Stefan nu mă lăsa! i-am zis ca o nebună. Mă duc și eu cu tine in lumea toată.

Atunci lui Stefan fața i s'a inveselit și a început se plângă ca un copil.

— Mario! răspuse el, inecându-se în lacrimi, . . . Ai inimă bună . . . tu știi iubì . . . să fugim împreună; să fugim . . . Dumnezeu ne-a ierta că alt-fel n'ar fi făcut el să ne iubim așa de tare. . . . Tată-to n'are drep-tate . . . El voește să te vînză ca o marfă pe bani . . . Nouă nn ne trebuie avere . . . . Om munci ș'om trăi! Eu mă duc la stăpănul meu să mă răfuesc, și să-i dau oile pe samă . . . Ear mîne sară la miezul nopții când o cănta cucușul să-ți iei merinde în traistă și să fii la stejarul din deal . . . Ș'apoi ce-a da Dumnezeu! . . .

Așa ne-am despărțit.

A doua zi tata avea fața posomorită. Tot într'una eșea afară din casă și vorbea inces-tișor cu oamenii care treceau; apoi din când în când auzeam sgomot prin sat. Vedeam vătăjei, dorobanți pe dinaintea ferestrei. Nu știam ce este. Într'un rând l'am întrebat, și el mi-a răspuns că au venit dorobanți să implinească birul din sat. Aș fi voit să mă duc eu singură să ved ce se petrece, dar

tata mă păndea mereu. Ziua mi s'a părut un an. De către sară obosită, am adormit puțin și am avut un vis grozav, un vis pe care nu l'oiu uita in veci :

Am visat că eram mireasă, îmbrăcată in haine albe. Imprejurul meu erau oameni mulți și preoți cu veșminte. Apoi par'că m'am uitat in oglindă ca să mi așez beteala pe cap și . . . O Dumnezeule! ce-am văzut! mă cutremur și acuma când gândesc. Am văzut pe Stefan mort, mort curgându-i sânge din piept, ear eu eram la față bătrână, sbărcită și fără dinți in gură. — Ce vis! Așa m'am spăriat că am sărit drept in picioare și atunci am auzit cucușul cântând . . . Era miezul nopții . . . . Tata dormea. — Mi-am luat degrabă merinde in traistă, mi-am făcut de trei ori cruce și am eșit. Afară bătea vântul rece și era intuneric. De nimic nu-mi era teamă, numai visul mă'nfiora in spate. Iute ca gândul, am mers la stejarul din deal. Dar Stefan nu era.

M'am pus jos și am așteptat.

— Așteptat-ai vre-odată, domnule? Știi

ce-i dorul, când cauți și nu găsești; când aștepți și nu vine?

— Nu! Dar cel puțin imi inchipuesc, răspunse junele Victor care asculta din toate simțirile sale istoria Mariei.

— Ba nu! Trebuie să fi fost ca mine acolo, răzemată de copac cu ochii în întuneric; să fi ascultat ca mine o noapte întreagă șuerul vântului; să fi tresărit ca mine la tot sgomotul de frunze; să-ți fi numărat ca mine bătăile inimii în fie-care minută, pentru ca să știi ce va să zică chinul așteptării. O! Nu e chin mai mare în lume! De-ar fi fost noaptea mai lungă, eu trebuia să mor! A trecut noaptea, s'au ivit zorile și Stefan n'a mai venit. Apoi eată c'auzii un pas. Sângele în mine începuse a fierbe... Pasul se apropia din ce în ce... Nu vedeam încă nimic, dar inima-mi spunea că nu-i Stefan; și ea spune tot-d'auna drept. Era Ioan Pădurarul care mergea la pădure.

— Ce cauți Mario aici pe vremea asta? mi-a grăit el uitându-se cu mirare la mine.

— Nu cum-va văzut-ai, bade Ioane, unde-

va pe Stefan ciobanul, cu oile lui? il intreba eu.

— He! He! Să fii sănătoasă! răspuse el. Stefan a lăsat cu ziua bună și oile și satul și s'a făcut ostaș. De eri sară l'a luat la oaste cu mai mulți flcăi din sat și l'a pornit spre țerg. Și fiind că el se punea de pricină, apoi l'a legat cot la cot și l'a trimis cam cu nepus in masă. Tată-to era acolo; cum de nu ți-a spus nimica? Ȑncă el a dat frânghia de l'a legat!

Vestea asta m'a lovit in inimă ca un trăsnet. Am căzut jos fără simțire și cât oiu fi stat așa nu știu, dar când m'am trezit era soarele sus. Lângă mine era Ioan Pădurarul care mi-a zis: Mario! M'ai vîrit in grozile morții! Nu mai știem ce să fac ca să te trezesc. Ei dar, bine că te vîd ear sănătoasă! Du-te acasă și te liniștește. Uită pe Stefan. Așa a fost să fie!

Și grăindu-mi, ast-fel s'a dus.

Atunci am inceput a blăstema pe tata, a blăstema oamenii, a blăstema lumea intregă; căci cu toții par'că se pusese să-mi răpească pe Stefan.

Apoi cel întâi gând care mi-a venit a fost să mă omor. Ce-mi era bună viața fără de el? Dar ear am gândit; mai bine să alerg după dănsul, să'l mai ved odată, să-l mai chiem pe nume și cine știe, poate să-l scap. Nădejdea nu lasă pe om. M'am acățat de acea nădejde și am plecat.

Două zile și o noapte am mers peste câmpii deadreptul fără să mă odihnesc. Trecut-am dealuri și văi, păduri și ape, și ca o fărmeacă, mă tot duceam înainte, fără să mă uit îndărăpt. Nu mai gândeam nici la căsuța noastră din sat; nici la oița cea plăvae; nici la teiul cel răsădit de mine Nu vedeam înaintea ochilor de căt pe Stefan ferecat de mâni și de picioare și eu alergam să-l scap.

A doua zi am ajuns în tîrg. Eu nu fuseseam încă nici-odată la tîrg. Am intrat pe o uliță fără să știu în cotro merg. Am văzut case mari, lumini multe, și oameni care mergeau în toate părțile. Toată lumea era veselă și fericită într'un loc așa de frumos. Numai eu eram cu durerea în suflet!

Apoi am apucat în dreapta, și pe urmă în stînga și din ce în ce auzeam vuet mai

mare, întâlneam oameni mai mulți, trăsuri care alergau răpede, muzici care cântau fel de fel. Par'că eram pe-o altă lume! — Ce le păsa lor de Stefan!

De la o vreme toți mi s'au părut că sunt oameni răi și fără inimă; că nimăru nu-i era milă de mine. Mă coteam cu dănșii și nici măcar se uitau la mine. Am întrebat pe unul despre Stefan, și mi-a ris în față. Am voit să spun altuia necazul meu și m'a luat drept o calică zicându-mi să merg la muncă. Un al treilea m'a apucat de bărbie, și mi-a zis: Ce mai umbli după Stefan? Vino la mine acasă, că ți-oi cumpăra o rochiță mai bună decât asta care-o porți. O! De-aș fi găsit pe Stefan să fug cu el departe, departe de acest loc blăstemat, unde oamenii nu știu decât să alerge ca niște smintiți și să ridă de nenorocirile altora.

Incepuse a fi târziu; luminările se stingeau pe la ferești; clopotnițele bisericelor nu se mai vedeau de întuneric și eu umblam singură ca o umbră din uliță în uliță, neștiind unde mă găsesc, ce să mănânc și unde să dorm. Câte-o-dată, lucru ciudat!

visam trează fiind. Mi se părea c'am găsit pe Stefan, că eram în brațele lui și fugeam, par'că, cu el așa de repede, că pământul îmi luneca sub picioare, și casele se înverteau împrejurul meu. Și atuncea cădeam amețită, și când mă deșteptam, mă vedeam ear singură lângă un zid și... fără de Stefan. Apoi pierdeam nădejdea de a-l mai găsi, și-mi venea să mă întorc acasă la tata și să mă omor înainte de el, ca să vadă el cât rău mi-a făcut.

Dar unde mai puteam nimeri înapoi? Toate ulițele și toate casele sămănau una cu alta și de ce mergeam, de ce mă incurcam mai tare. Gândurile îmi treceau prin cap ca furtuna și nu mă puteam oprî nici la unul. Numai gândul lui Stefan mă ținea mereu! Câte-odată stam pe loc și ascultam. Oare unde a fi stefan? Oare nu cum-va e în casa asta și eu trec pe lângă dănsul și nu-l găsesc! Și atunci îmi lipeam urechea de fereastră și ascultam. Inșă vai! Nu auzeam nici glasul lui, nici fluerul lui!

Dar ce să-ți mai spun, domnule? Pot eu să-mi aduc aminte, toate câte am suferit!

Țin minte numai că într'un rând, zdrobită de osteneală, m'am pus jos să mă odihnesc și-am adormit. Ce somn am mai avut! Am visat ear visul cel grozav de atunci noaptea, când am plecat de acasă și când m'am trezit era ziuă. Dormisem pe scările unei biserici. Imi era frig. M'am sculat răpede, m'am frecat la ochi și am plecat. Apoi eată că mă văzui inaintea unei case mari, cu fe-rești multe și cam stricate. In ogradă erau soldați imprăștietți in toate părțile; unii gri-jeau caii; alții își curățeau hainele; unii dor-meau la soare; alții cântau din niște trim-bițe. Aice șed soldații: aice trebue să fie Ștefan, gândii in mine, și o rază de bu-curie mi-a trecut pe dinaintea ochilor.

— Domnule, am zis unui soldat, unde e cel mai mare al vostru? Am trebuință nu-mai decât să-i spun câte-va vorbe.

— Intră in șala asta, răspuse soldatul, fă pe ușa din stēnga și vei găsi acolo pe căpitanul.

Iute am intrat in odae, și acolo am găsit doi oameni: unul era gros, cu ochii poso-moriți, roș la față; avea haine cusute in

aur și ședea jos. — El trebuie să fi fost căpitanul. — Celălalt era bătrân, imbrăcat ca toți ceilalți soldați și sta în picioare.

— D-ta ești căpitanul? am zis celui roș la față.

Eu sunt, ce poștești?

— Domnule, mă rog de iertare, dar n'aveți cum-va între soldați un flăcău Stefan pe care l'a luat la oaste de vr'o patru zile. Am auzit că l'a adus aici. El a fost cioban la oi în satul Frăsinenii.

— Dar, e aici, răspuse căpitanul, tăindu-mi vorba, însă l'am pus la răccare, fiind că-i nesupus. A voit să fugă de două ori; de aceea i-am dat câte-va bețe și l'am așezat în bașcă să prindă minte.

— Dumnezeule din ceriu! strigăi eu, puindu-mă în genunchi înaintea lui. Fie-ți milă de dănsul! Dacă ai un Dumnezeu la care te închini, nu te îndura de o fată nenorocită! Dă-mi pe Stefan; îl iubesc, pentru el mi-am lăsat casa și părinții. De patru zile alerg căutându-l. Acuma l'am găsit. O! Nu mi-l lua!

— N'am ce-ți face, adause căpitanul, Ste-

fan e soldat și trebuie să rămăe în oaste. Tu du-te și te mângăe c'un altul.

— Dar d-le căpitan, gândește că ne omori pe-amândoi. Stefan mă iubește așa de tare că și-a face samă, ș'atuncea ce folos vei avè de la el? Aibi cuget! Dumnezeu ți-a răs-plăti binele ce ne-i face!

Insă toate au fost în zadar! și dac'am vèzut că nimic nu-l imblânzește, nici lacră-mile, nici rugămintea mea, și că de-acum s'a sfîrșit pentru mine ori ce bucurie în lume, am voit deodată să mă duc, să fug dinaintea acestui om fără suflet, dar picioa-rele mi-au slăbit. Am rămas pe pragul ușei inlemnită. Nu mai puteam nici plânge nici vorbi și se vede c'așa de schimbată eram eu la față, că bătrânului soldat i s'a făcut milă de mine ș'a zis căpitanului :

— Ertăți măcar atăta, domnule căpitan, să duc pe copila asta la Stefan să-și iee zioa bună de la el. Poate s'a mai răcori, sërmana! Vedeți cum se usucă de dor. De mâne n'au să se mai întâlnească.

— Ei bine, du-o, insă să stai acolo, și

peste un cias să nu mai aud vorbind de dănsa.

Tot este o dreptate în ceriu! am gândit eu atunci, ș'aș fi voit să mulțănesc cu viața mea bătrânului soldat care pusese cuvânt bun pentru mine.

— Haide copilă, să te duc la dragul tău, mi-a zis bătrânul soldat, luându-mă de mână. He! He! Am băut și eu amarul ista, când aveam musteața neagră! Acuma's bătrân, mi-au trecut acele griji din cap. Așa îți-or trece și ție, când vei fi mai bătrănioară. Dar atunci să-ți aduci aminte de Vlad soldatul. El crede la cei tineri.

Și m'a dus prin niște șali mari, unde am întâlnit soldați care se uitau la mine. Apoi am intrat într'o odaie de unde a luat o cheie pe urmă într'o cameră de unde a luat o luminare, și am scoborit niște scări care mergeau în jos până ce am dat de-o ușă.

— Aice odihnește hulubașul tău, zise Vlad, stăi s'aprindem luminarea, că altfel nu 'l vei vedea. El jălește la întuneric.

Inima mi se bătea tare. Mi se părea că Vlad nu mai sfirșește de-a aprinde lumi-

narea. Ce-a fi făcend oare Stefan? M'aşteaptă el oare acuma? Şi o bucurie nespūsă m'apuca când gāndeam să-l vĕd. Ūmi venea să rĭd; ūmi venea să plāng; tremuram ca frunza şi nu'ndrāzneau nīci să mĕ rĕsuflu. Insfirşit uşa se deschise şi..... deodată ne-am aruncat in braţele unul altuia. Ş'aşa mult foc, ş'aşa multă bucurie cuprīnsele sufletele noastre, că n'am putut să ne zicem un cuvĕnt. Numai lacrāmīle curgeau pārae. Nu credeam să fie adevĕrată atāta fericire, noi care nu gustasem decāt amar. Mĕ uitam la el, ūl vedeam; eram piept la piept cu el şi tot încă nu puteam să-mi vin in fire. Mĕ temeam să nu fie un vis. O! N'am graiu să spun cāt de nesfirşitā a fost bucuria mea. Uitasem atuncea toate : uitasem zilele fāră odihnā; noptīle fāră somn; uitasem chiar că numai un cias aveam a fi impreunā. Ce-mi pāsa! In acel cias puneam viaţa mea toatā şi moartea pe urmā aş fi primit-o cu drag. Ūl strīngeam in braţe; ūl sĕrutam cu nebunie, ş'aş fi voit să-i trec sufletul meu intr'un sārutat!...

In casā era tăcere; numai inimile noastre

vorbeau. Ear bătrânul Vlad se uita la noi, și-mi aduc aminte că două lacrimi mari au curs de sub genele lui.

— Desmierdați-vă copii, ne-a zis el, cât mai aveți vreme, c'acuş trebuie să vă despărțiți. Așa-i porunca!

Glasul lui ne-a trezit din ametală. Stefan iute s'a tras din brațele mele, și s'a uitat țintă la mine. El avea fața brăzdată de suferință și ochii în foc. Ș'așa mi-a grăit:

— Mario! Noi n'o să ne vedem mulți ani. Cine știe ce o vrea bunul Dumnezeu să se mai întempele cu noi. Să jurăm unul altuia credință; să jurăm că ne-om aștepta până ce moartea ne-a curma zilele și că dragostea noastră, altora n'om da-o. Atunci ne-am pus amândoi în genunchi, am ridicat mânilor în sus și am jurat, am jurat strașnic, cu suflet și cu inimă, și jurămintele noastre s'au urcat la ceriu, și Dumnezeu trebuie să le fi ascultat, că erau adevărate.... Acum suntem logodiți! Ziserem într'un cuvânt; ș'așa luându-ne de mână, am început să ne spunem tot ce aveam la suflet, și ne-am adus aminte din trecut și am vorbit despre vitor,

și am vorbit mult, mult de dragostea noastră, dar am simțit și mai mult. Simțeam atâta fericire că nu'ncăpea în inimile noastre. Pluteam, par'că, în altă lume.

— Destul, dragii mei, băgă de samă Vlad, a trecut ciasul ce v'a dat căpitanul. Mario, tu ai auzit porunca lui; căpitanul nu șuguește.

O cât de degrabă a trecut vremea! Atunci m'am aruncat ear în brațele lui, și l'am strins la sinu-mi, și i-am scaldat fața în lacrămile mele și i-am zis: Stefan rămăi sănătos! Ear Stefan a scos din sin fluerul cu care odinioară cânta doina pe earbă verde și mi l'a dat, zicându-mi cu glas măhnit:

— Ține fluerul ista. Învață-te a cânta din trênsul ca să-ți aduci aminte de mine, și de câte ori a rêsuna voios sub degetele tale, a fi semn că eu sunt bine și te doresc. Dar când fluerul n'a mai suna... să știi Mario, că lui Stefan i s'a întemplat un necaz mare și să te rogi la Dumnezeu...

Apoi ne-am despărțit... De-atunci eu zi bună n'am mai avut. Dorul mă arde ca focul, și viața în mine se stinge pe zi ce

merge. O! când am jurat lui Stefan că l'oiu aştepta, n'am crezut c'oiu suferi așa de tare! Vor trece anii lui de slujbă; Stefan s'a intoarce, dar pe mine m'a găsi moartă, moartă de dor!!.....

.....
Voacea Mariei aici se stinse. Victor sta in uimire. El nu putea indestul să privească frumoasa ei figură pe care se reproduceau toate mişcările sufletului ei. Nu putea indestul să asculte graiul ei simplu și pitoresc, dar trist ca și doina ce o cânta din fluer. Nenorocirile au și ele bunul lor. Ele impodobesc sufletul precum lacrăma impodobește ochiul. Astfel Maria era mai atrăgătoare, mai frumoasă, sub vëlul melancoliei. Veselă, ea ar fi sămënat unui flutur strălucitor și sburdalnic; tristă, ea sămëna unui ânger scoborît din ceriuri spre induioșarea pământului.

— A trecut mult timp de când te-ai despărțit de Stefan? întrebă Victor, care ardea de dorința de-a cunoaște sfirșitul istoriei ei.

— Patru luni a trecut de când nu l'am mai văzut, nici am auzit de dënsul. Am învățat

de-atunci să cânt doina din fluerul lui și cântând par'că mă mai răcoresc. Îmi inchi-puesc că Stefan e sănătos, că gândește la mine; îmi aduc aminte de acele zile când jucam hora împreună, când mă'ntâlneam cu el sara pe lună și trezeam văile în cântecele lui. Frumoase zile erau atunci!... Apoi Maria voi să reinceapă doina ei obicinuită. De trei ori suflă în fluer, dar fluerul nu răsună.

Atunci o vijelie sbucni în pieptul junei fete, ochii ei devenire sêlbateci, un tremur îi cuprinse tot trupul.

— Sunt pierdută vai! Strigă ea cu o voce de nebună... Fluerul nu mai cântă!... O visul, visul meu nenorocit!... Stefan a murit... Eată îl vèd curgèndu-i sânge din piept... Dumnezeule ce ți-am greșit? Și biata Maria cuprinsă de-o nemărginită desperare se sbuciuma necontenit. În zadar Victor căuta s'o liniștească; durerea ei mergea tot crescând, ca torentul ce ineacă.

— Dar liniștește-te, pentru Dumnezeu! zise el. Nu vezi, că fluerul e stricat? Uită-te bine! Cum vrei să cânte? Stefan n'a

murit. Mă duc să ți-l aduc de-oiu și bine că voi intra eu singur în oaste în locul lui. Numai, fii cu minte. Așteaptă-mă aici. Peste două săptămâni voi fi cu dânsul lângă tine. Îți făgăduiesc; îți jur!

Dar n'apucase Victor a-și mântui cuvântul și juna Maria se făcuse nevăzută. Ea dispărură ca un geniu prin frunzișul codrilor.

Cinci zile după aceasta, Victor se afla înaintea casarmei din Capitală. La ușa casarmei ședea răzemat în sabie un soldat bătrân cu musteața sură.

— N'ai știință, Domnule, zise Victor, de un soldat cu numele Stefan, intrat de patru luni în oaste? El fusese cioban la oi în satul Frăsinenii.

— Ba am, cum nu? D-ta poate vii din partea logodnicei lui, Maria, cu vr'o veste ceva?

— Tocmai! Dar ce! Cunoști pe Maria?

— Se'nțelege c'o cunosc. Doar eu sunt Vlad soldatul care am mijlocit la căpitanul, de

i-a dat voe să-și iee ziua bună de la Stefan, atunci când îl luase la oaste.

— Și unde-i Stefan?

— Stefan stă bine unde este. Poți să te întorci să spui Mariei să-și caute alt logodnic.

— Cum! Nu înțeleg Domnule, ce vrei să spui?

— Vreau să spun că Stefan e mort și'ngropat... Dumnezeu să-l erte!

— Mort! strigă Victor. Dar e cu nepuțință! D-ta vrei poate să glumești?

— Vlad soldatul, nu glumește niciodată.

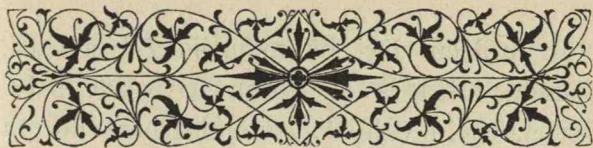
— Dar bine, când și unde a murit?

— Pe câmpii Basarabiei în bătae cu Leșii. Par'că-l ved ș'acuma luptându-se ca un zmeu. Invățase șmotru mai bine decât mine. Era ager la cap și voinic la braț. Pe trei leși i-a înțepat cu sabia până în plăsele. Dar un pârđalnic de plumb a șuerat și l'a lovit în piept! A murit sërmanul în brațele mele, și când și-a dat duhul a zis numai un cuvânt: Mario!!... Păcat de el! Îmi era drag ca copilul meu!

Victor s'a întors îndărăpt. — În zadar a căutat pe Maria de-alungul și de-alatul Bră-

dăţelului ; in zadar a cercetat de ea prin toate satele de prin prejur. De numele Mariei nu s'a mai auzit. Insa de câte ori mergea la Brădăţel, i se părea c'aude din trunchiul copacului unde-o vëzuse pentru prima oară, eşind un lung şi dureros suspin, care unindu-se cu şoaptele frunzelor şi murmurul cascadelor, desmierda dulce ecoul Brădăţelului...

PIATRA LUI OSMAN

I.

Munții Moldovei samănă în mic cu munții Svițerei. Aceleași izvoare limpezi, aceleași creste frumoase încoronate de brazi și de stinci, aceleași văi pline de taine. Destui de mari, pentru ca călătorul să vadă ades la picioarele sale gemând furtuna, ei totuș nu se urcă până la acele înălțimi, unde vegetațiunea pierе sub sloiurile ernii. Ei nu umilesc, nu înflorează prin măreția sѐlbatecă a Alpilor, dar desmeardă simțirile omului, dându-i icoana unei naturi blănde, în sinul căreia par'că locuește totdeauna primăvara.

În mijlocul lor, pe malurile a trei riuri, Bistrița, Neagra și Dorna e așezat satul Dorna. Nici o cale de comunicațiune nu era mai înainte prin munții noștri. De ar fi voit cine-va să viziteze Dorna, trebuia să se acate pe stinci, să treacă prin rîpi, să-și facă de multe ori drum cu toporul prin pădure; ear pentru a reveni din Dorna, singurul mijloc mai lesnicios dar nu fără pericol, era de a se scobori cu pluta pe Bistrița, până la tîrgul Piatra.

Departe dar de lume, incunjuțați precum erau de păduri seculare, prin care abia putea rîsbate pasul omenesc, locuitorii Dornei duceau o viață lină și fericită. Natura le dădea cu prisosință mijloacele de viețuire și feriți astfel de atingerea zilnică cu lumea de prin tîrguri, ei păstrare neatînse și limba și portul și virtuțile strămoșești. Cu toate aceste și acolo nenorocirea a trebuit să-și implante ghiarile sale.

O colonie de Otomani goi și flămânzi ce nu mai găseau adăpost în țara lor, ceată compusă din vagabonzi, dezertori din armată, bandiți scăpați de prin inchisorile Tur-

ciei, s'a aruncat intr'una din zile ca un nor de lăcuste peste munții Dornei. Sub cuvânt că făceau comerț de cherestele, ei începură a stoarce munca locuitorilor in modul cel mai ruinător, apăsându-i in tot felul, comițând chiar crime, pângărind familiile și locașurile sfinte, astfel încât mâna lor lacomă și cruntă izbuti in scurtă vreme a răspândi pretutindene mizerie, sânge și desperare.

In zadar locuitorii Dornei alergară de mai multe ori la sprijinul autorităților din țară; autoritățile erau prea slabe pentru a izgoni din poticele Carpaților acești hoți, care sub masca de comercianți pustiiu munții și răpeau din gura locuitorilor și a copiilor lor, pânea de toate zilele.

Unul dintre ei se deosebea mai cu samă prin inriurirea ce avea asupra celorlalți.

El se numea Osman. Născut pe stradele Constantinopolului, fără a-și cunoaște pe tatăl și muma sa, crescut in mijlocul scur-surilor și-a gunoaelor orașului, Osman de tănăr se aruncă cu capul inainte in vârtejul patimilor. Toate simțimintele de bine fură

curënd inădușite in inima sa. Impins de mizerie, incurajat de izbândă, ajutat de natura sa puternică și inteligentă, Osman lăsă friul liber instinctelor răului, hultuite odată cu nașterea in sângele lui, și când pentru prima oară se întrebă pe sine, la ce port îl va conduce calea pe care a apucat, el nu mai găsi in sufletul său nici o voce care să-i strige: „*Oprește-te!*“ El avea spiritul ager, caracterul iute și întreprinzător și curajul unui om ce nu tremură inaintea crimei, dar care dă îndărăpt inaintea pericolului.

Fizicul său se potrivea in totul cu plecările sale interioare: Un cap de o mărime disproporționată, așezat între două umere late, niște sprincene lungi și negre pe sub care luceau in fundul capului doi ochi mici, scânteiși; o bărbie ascuțită, acoperită de un păr aspru și tufos; un corp de o musculatură puternică dar disgracios, eată infățișarea lui Osman, infățișare hîdă care făcea dintr'ensul o ființă ce insuflă frică și desgust totodată. In scurt timp el se înavuți, căci nu lăsă nici un mijloc neîntrebuințat,

pentru a ajunge la acest scop. Iscusit in alcătuirea planurilor sale, îndrăzneț in mijloacele de punere in lucrare, el știea pe o parte să dea hoțiilor sale aparența legalității, și pe altă parte să le susție cu iartaganul in mână când trebuința cerea. El intrunea in acelaș timp calitatea de comerciant și de judecător totodată. Singur judeca trebile sale cu locuitorii, singur le aducea intru implinire. Dar ce implinire!... Aici era partea tragică a intreprinderilor sale. Nimic nu rămănea cruțat de mâna sa nelegiuită!

Lacrămile și rugămintea nenorociților locuitori, erau o monedă necunoscută lui Osman, cu care nu se putea dobândi nici mila nici ertarea sa. Oameni, femei, copii, fură aruncați afară din casele lor și averea lor inghițită. Apoi după ce izbuti a-și aduna o avere destul de insemnată printr'un lung șir de tâlhării, el se dădù desfrănarilor, căci lăcomia de bani nu era singura patimă ce punea in mișcare activitatea sa. Fiu al unui popor încălzit de soarele asiatic, Osman avea pe lângă un fond de trândăvie orientală, toată fierberea unei sensualități nesă-

țioase. El iubea lucsul, băutura și mai cu osebire femeile, și cu toate aceste in pieptul său nu s'a desvălit niciodată simțimentul vre-unui amor adevărat. El căuta in amor nu un ideal, ci un mijloc de desfătare a simțurilor sale, și acolo unde nu putea izbuti prin viclenie sau bani, intrebuinta totdeauna puterea brutală. O! Să nu fi avut nenorocirea vre-o fiică din Dorna să atragă privirile sale; căci Osman ținea intr'o mână punga, in cealaltă iartaganul și la ordinele sale avea toată oarda coreligionarilor săi, mijloace infricoșate dinaintea cărora nevinovata copilă trebuia să plece capul, sau să-și răscumpere cu viața, prețul onoarei sale.

II.

Dinaintea casei lui Nistor erau adunați toți locuitorii Dornei. Soarele apusese din dosul muntelui și de cealaltă parte se ivea luna insoțită de luceafărul de noapte. Un brad urieș invălit in rășină ardea din rădăcină până 'n creștet, nu departe de casa lui Nistor, și coloana de foc, urcându-se in

inaltul ceriului intr'un lung vârtej de scântee, se oglindea in undele limpezi ale Bistriței și lumina in depărtare stîncile sămănate pe plaiuri. Acest spectacol, cel mai frumos care se poate vedè noaptea între munți, se dă de locuitorii Dornei, numai la ocasiuni mari de sèrbări sau de veselie. Era in adevèr o zi de veselie pentru întreaga Dornă, logodna Irinei, fiica lui Nistor cu Mihai Plăeșul. Locuitorii ședeau jos pe earbă, despărțiți in diferite grupe după vèrstă și secs. Trei lăutari țigani, formănd un orchestru compus din o scripcă, o cobză și un naiu, cântau cãntece de dragoste care scoteau pe furiș din pieptul nevinovatei fete, suspinuri de dor. Ici ședeau bètrăni satului cu figurile lor serioase și meditative, incinși cu curele late și țind in mână cãte un lung toiag semn al statorniciei; dincolo flăcãii veseli și neastămpèrați, cu pletele lăsate pe umere, copii sburdalnici ai muntelui, harnici la muncă, ușori la joc, așteptănd începerea horei cu nerăbdare ca să mai poată schimba cãte o stringere de mână cu draga lor. Apoi fetele, blonde ca spicele de

grău, gătite în hainele lor de sărbătoare, cu flori pe cap și cu alțițe pe sin, ținând fiecare ochii plecați spre pământ ca și cum n'ar zări ochirile îndrăznețe ce le veneau ca niște săgeți de foc din ceata flăcăilor. Și toată lumea, bătrâni și flăcăi, femei și fete laudau într'un glas frumuseța Irinei și voinicia lui Mihai. Numai când și când vre-o babă, deprinsă a cărți de toate cele, căuta să găsească câte un mic neajuns la vre-unul din logodnici.

— Halal de Mihai! Zicea un flăcău Toader, cătră vecinul său Ion, știu că mândră mireasă mai ia. Par'că-i o Domniță. Ian vezi tu cât e de albă, ce păr lung și frumos mai are, ce dulce căutătură! Când se uită cu ochii la tine, par'că te frige în inimă.

— Așa este, însă nu știu de ce de o bucată de vreme încoace e tot măhnită. Are ce are. Îți aduci tu aminte cât era ea de veselă mai înainte; cum glumea de frumos? Îți venea să tot glumești cu dânsa... Acum par'că-i tot plouă și-i ninge.

— Tare ești prost, Ioane!... Nu înțelegi tu, c'aceste sunt marafeturi de mireasă?

Așa trebuie să fie o fată care se mărită. Unde ai mai văzut tu mirese rizând și sărind într'un picior? Ele învață, inadins a fi smerite. N'am prins eu doar pe Catrina înroșindu-și ochii cu capătul ștergarului, pentru ca să creadă lumea că plânge? Așa-i obiceiul pământului; fata învață de la mamă și mama de la bunică.

— Poate, măi, că ai dreptate; însă mie îmi pare că Irina nu se preface. Am văzut-o de multe ori așa de supărată, că nici băga de samă la cele ce-i spuneam. Eu îi vorbeam una și ea îmi răspundea alta. Ochii ei umblau în toate părțile, par'că avea o grijă în spate.

— Nu-ți spun eu că cu mintea ta n'ai să pricepi niciodată nimic? Ți-ar fi plăcut poate să se uite numai decât la tine, să-ți zimbească în față, ea care n'are ochi să vadă decât pe Mihai? Firește că are o grijă în spate, și mare încă: grija măritatului. Toate fetele o poartă de la vârstă de optsprezece ani înainte; da ian să le vezi a doua zi după cununie cum le rid ochii în cap ca niște ghiociei. He! He!

Nu mi-e intăia oară când ved mirese smerite cu nasu'n pământ; decât smerenia asta ține numai până...

— Tăceți din gură!—strigă un bătrân de alătura, și faceți loc să treacă logodnicii!

În acel minut treceau prin mijlocul grupelor Mihai și Irina, ținându-se de mână. Logodna era săvârșită. Toată lumea se scula înaintea lor, să le ureze traiu bun și fericit. Mihai pășea mândru și drept ca un brad; în ochii săi strălucea bucuria, ear Irina mergea legănându-se ca și cum n'ar fi avut destulă putere de a se ține pe picioare. Fața ei era galbănă și la fiecare pas, ea se uita îndărăpt cu o nespusă neliniște răzământându-se din ce în ce mai tare pe brațul lui Mihai. În ochii ei ar fi putut ceti cineva două simțiri deosebite, luptându-se cu putere: amorul și o grozavă frică. Cea mai mare parte din lumea care era adunată acolo, nu luă sama la gălbeneala de pe fața Irinei și acei puțini care au văzut această schimbare, crezură negreșit că vine de la *rușinea* ce simt fetele în momentul logodnei.

Un bun observator însă, ar fi zărit tot

atunci o figură arămie cu doi ochi mici în cap, alunecându-se ca o șopărlă prin mulțime și înaintând spre Irina cu pași nevăzuți ca și spiritul cel rău. Numai Ion observă această împrejurare.

— Luat-ai tu sama la ceva? zise el lui Toader trăgându-l de mâneca cămeșei.

— La ce?

— N'ai văzut tu pe Osman Turcul, viind ca o năprasună între noi?

— Ei ș'apoi?

— Indată cum l'am zărit, am și văzut pe Irina, îngălbenindu-se ca ceara pe obraz. Este ceva la mijloc!

— Nu cum-va crezi tu că Irina îl iubește? Ți-a trece poate și asta prin cap?

— Nu! Da cred că Turcul o urmărește mereu. Ea îl știe cât e de aprig și de aceea se teme de dănsul. N'o vezi cum tremură? Par'că are un șerpe dinapoia ei.

— Multe mai vezi tu, Ioane! Mă tem că de multe ce vezi să n'ajungi a orbî. Cum socotești tu că Turcului i-ar trece una ca asta prin minte când are a face cu Mihai? Doar, nu s'a săturat de zile. El știe că Mi-

hai Plăeșul unde pune mâna dă la pământ, unde chitește greș nu face; ș'apoi unde l'ar putè vr'odată suferi Irina?

În acel moment Osman nu era decât la doi pași de Irina; ea simți suflarea sa otrăvită și un fior atât de rece îi trecu prin trup, încât aruncă un țipet și căzu în brațele lui Mihai.

— Ce este, strigă acesta spăriet, Irino tu nu mă mai iubești?

Irina nu răspunse nimic, însă deschise ochii săi albastri, și-i țintî atât de lung și de duios în ochii lui Mihai, încât acestuia nu-i mai trebui nici un răspuns. El cetî adânc în inima ei și fruntea sa se însenină.

— Atunci de ce tremuri? De ce ești așa de galbănă? — adaose el cu o voce mai asigurată. —

Dar n'apucase Irina a rostî un singur cuvânt, și Osman care se afla acuma în față cu logodnicii, zise cu glas mare pentru a fi auzit de toți:

— Să-ți fie de bine, Mihai; într'un cîas bun! Când ne poștești la nuntă?

— Poimăne, jupăne Osmane și dacă nu-ți

va fi cu supărare, vină și d-ta la masa noastră.

— Foarte mulțămim! — răspuse el cu un zimbet ironic; și aruncând o căutătură crucișă Irinei, dispărù prin mulțime.

— Ce dracul are Osman? gândi in sine Mihai — clocește ear vr'o hoție in cap. Când oare a scăpa Dorna de lighioaele aste de Turci care ne-au mâncat averile și ne-au săcat munții? — Inșă reaua intipărire ce-i făcuse vederea neașteptată a lui Osman se șterse indată, sub privirile amoroase ale logodnicei sale și in fața veseliei generale.

Hora începù. Toată lumea se aruncă cu nebunie la joc și un lung lanț de flăcăi și fete ce sămăneau a fi atâtea flori in o mare ghirlandă insuflețită de focul tinereței, se înființă sub bolta ceriului, luminată de stele.

Nimic mai frumos de văzut decât acest joc incingându-se pe câmpia verde, joc de voinici, in care lanțul ce se'ntoarce, se reștringe și se'ntinde intr'un vârtej fără repaos, samănă a fi purtat de vânt; nimic mai pătrunzător de auzit decât aria străveche a horei, ale cărei note, când line și

trăgănate, când sgomotoase și bărbătești, par a ne destăinuî frumosul timp trecut! S'ar zice că Românii când s'au prins de mână pentru prima oară ca să joace hora, simțind aceeași trebuință a fi uniți in zilele bune ca și in zilele rele, au voit să lege frăția dintre dênșii printr'un cântec și un joc.

După horă, veni masa cea mare, in capul căreia se așeză preotul, un om bătrân cu barba argintie și fruntea increțită de multele erni ce trecuse peste dênșii. In dreapta sa se puse logodnicii și in stînga, socrii cei mari.

Apoi veneau toți ceilalți oaspeți ce luase parte la sêrbarea cîmpenească. Vinul era bun, sănătățile urmau cu iuțeală una după alta, și veselia năvăli in toate inimile. Babele incepură a povesti din vremile cele vechi, pe când erau și ele tinere și frumoase; fetele ascultau cu luare aminte; ear flăcăii ascultau puțin, vorbeau mult, și cu ochiul furau și mai mult. Nistor era de un chef nespus; el intinerea pentru a doua oară, căci de mulți ani nu a avut o zi atât

de fericită ca ziua de logodnă a fiicei sale. Irina începù asemenea a-și recăpăta colorile. Ea se simțea mai liniștită de când se dusese Osman și se deda cu totul veseliei ce domnea la acest ospăț.

La urmă, când vinul începù a se deșerta de prin pahare, când o geană de lumină se arătâ pe marginea ceriului spre răsărit, ear bradul care până atunce luminase munții ca o lampă magică cu mii de focuri, se prefăcù in cenușă, aruncând numai ici cole câte o scântee, se sculâ in picioare preotul cu un pahar în mână și după ce-și netezi barba cu toată demnitatea unui bătrân mândru de albeața ei, ținù cuvântarea următoare : „Oameni buni“, zise el, „pe Irina și pe Mihai eu i-am botezat când erau in „fașă; astăzi eu îi cunun. Când mă uit la „dânșii îmi aduc aminte de zilele cele bune, „pe când n'aveam alte griji in Dorna, decât „să ne creștem copiii și să ne sporim averile. Acele vremi au trecut. Inșă dacă „Domnul ne-a trimite mulți copii in Dorna „ca Irina și Mihai, să știți că de griji și „nevoi vom scăpa curând. — Inchin dar

„ăncă odată in sănătatea lor și a voastră
„a tuturor. Să dea bunul Dumnezeu ca
„soarele care răsare astăzi să ne aducă
„senin și veselie in inimă, și să strivească
„de pe dealurile noastre burueana cea rea!“

Aceste puține cuvinte bine simțite, fură primite cu un lung și sgomotos ura care resună departe in munți.

III.

A doua zi de logodnă, Osman se preumbla cu pași răpezi in odaea sa, părënd a fi foarte preocupat. Casa lui era așezată la picioarele muntelui Pietrosul, nu departe de punctul unde râul Neagra se aruncă in Bistrița. Zidită pe o stîncă de unde stăpănea toată valea Dornei, ea sămëna unui cuib de uli. Acolo se țineau sfaturile intre Turci, și se urzeau toate planurile de jăfuire pe care apoi fiecare in parte le aducea la indeplinire după ordinele ce avea de la Osman. Astfel preumblându-se Osman frământa in capul său mii de proiecte de ademenire in

contra Irinei. Timpul era scurt, ea se logodise eri și măne avea să se cunune. Prin urmare o hotărîre grabnică trebuia luată.

— Ce dracul — zicea el in glas mare — să-și bată joc de mine o fată de țăran! Asta e prea mult... Și pentru ce nu m'ar voi ea pe mine?... Nu sunt eu cel mai mare aice?... Nu mi se'nchină mie toți de la mic până la mare?... N'am eu destulă avere să cumpăr Dorna intregă? Și cu toate acestea să nu pot face nimic!... Să tremur ca un copil dinaintea ei, și ea să ridă de mișelia mea!... Dar la ce mă mai numesc Osman? La ce-mi mai slujește iartaganul de la brău?...

Și in această luptă între amorul său propriu și neputința de-a izbuti, fața sa urită se sbărcea de turbare.

— Măne se cunună, strigă el, lovind cu piciorul in pământ, măne va fi in brațele lui Mihai... Și eu ce fac! Să rămân bătut, umilit de-o femeie! Asta nu se poate!... S'aștept mai târziu? Osman să vie după Mihai? Ce glumă!... Nici asta nu se poate!... Să o răpesc acum îndată, s'o fur! Dar a-

tunci trebuie să părăsesc Dorna!... Și unde să mă duc?...

Aici Osman se oprî gânditor cât-va timp; dar deodată, ca și când ar fi fost mișcat de o coardă nevăzută, el tresări; ochii săi luare espresiunea unei hotăriri nestrămutate și reincepându-și preumblarea cu pași răpezi și neregulați... „fie!“ zise el, „m'oiu duce ori și unde; avere am! Ce-mi pasă! — Ah Irino! răstoarne-se pământul, tu vei fi a mea!... N'a fi zis că lui Osman îi va sta o femeie în potrivă!“

Apoi eșind afară el șueră puternic și un Turc se presintă înaintea lui.

— Ali, zise Osman cu voace grămădită, să-mi pregătești îndată o plută bună și să-mi ajuți a strînge tot din casă. Măne în zori de ziuă plec.

— Vrei să te muți din Dorna?

— Dar.

— Și unde vrei să te duci?

— Nu știu.

— Ce însemnează asta, Osmane? Te ved cam turburat.

— Insemnează că ieu pe Irina cu mine și mă duc din Dorna.

— Iei pe Irina cu tine?... Adaoase Ali plin de mirare, dar ai uitat poate că ea se cunună măne cu Mihai?

— Ba nu.

— Atunci nu te mai înțeleg. — Spune-mi, Osmane, ce ai de gând să faci?

— Vreu s'o fur in astă noapte. Eată tot! N'a voit să meargă cu mine de bună-voe, va merge de nevoe.

— Ah! Ah!... Pricep acuma. Să vede că mititica te-a fărmeecat cu ochiul. Vrei s'o ștergi cum s'ar zice de la nasul lui Mihai. Dar cu ce meșteșug ai de gând să faci astă izbândă?

— Ți-oiu spune mai pe urmă, Ali, pregătește-mi întâi pluta și vino iute inapoi!

Ali, deprins a asculta de ordinele lui Osman, plecâ indată și peste o oară se intoarse îndărăpt cu un aer mulțămit.

— Pluta-i gata, zise el frecându-și mânila, o plută ferecată de minune; par'că-i făcută inadins pentru Irina. O să vă duceți ca vântul.

— Ali, să începem a stringe buclucurile.

— Să începem.

Și amândoi se puse a culege tot de prin casă și a viri într'o ladă mare ce sta deschisă în mijlocul camerei.

— Nu uita nimic, Ali!

— N'aibi grijă!

— Ia de colo chimirul cu banii!

— Numai decât! Asta-i lucru de căpetenie, mai ales când e vorba de-a imblânzi căprioarele de munte.

— Pistoalele sunt oare grijite?

— Cum e oglinda?

— Ia și covorul de pe părete.

— Negreșit! Doar trebuie să vă fie moale pe plută.

— Dar de mâncare este?

— Eată colo în dulap un picior de miel și două garafe de vin. — Vi-i prea deajuns. O să petreceți ca doi însurăței în luna de miere. Dar ian spune-mi cum ai să...

Ia lada în spate și haide!

Ali ascultă fără a mai aștepta vre-un răspuns și amândoi plecară însărcinați de tot

avutul lui Osman, spre locul unde era legată pluta de mal.

Pe drum, Osman părea gânditor, ear Ali mergea vesel și fără grijă, șuerând între dinți un cântec de munte ca și când n'ar fi fost vorba de săvârșirea unei crime.

— Ascultă Ali, zise Osman după cât-va timp, in toate zilele spre amurgul Irina are obiceiul să se urce pe munte ca să-și aducă capra acasă de la pășune. Nimene altul nu se poate duce după dēnsa, căci capra nu știe decât de glasul ei. Noi ne vom aține in crăpătura stîncii ce vine lângă potică, și indată ce vom zări-o trecēnd, ne vom arunca amēndoi pe dēnsa; unul o va ridica in brațe, celalalt ii va astupa gura să nu strige, ș'apoi...

— Hm! Dar dacă n'a fi singură, intimpinâ Ali, scuturând din cap.

— Pentru ce doar suntem doi și pentru ce avem pistoale la brēu? rēspunse Osman cu ton amerințător.

— Vra să zică la nevoe trebuie să...

— Să 'nțelege! N'o să ne lăsăm doar prinși ca șoarecul in capcană!

Ali incetă de-a șuera. Ceea ce-l puse pe gânduri, era nu remușcarea cugetului, nu uricioasa crimă ce trebuia să săvârșască, era pericolul ce-și atrăgea și el, luând parte la această întreprindere de noapte.

Pe drum mergând, ei întâlniră pe Ion flăcăul care venea de la malul Bistriței cu toporul pe umere.

— Buna vreme, jupăne Osmane, unde te duci?

— La Piatră, să vënd niște plute.

— Se vede că ai de gând să zăbăvești mult acolo, de vreme ce-ți iei atâtea buclucuri?

— Așa ceva.

Și Ion trecu înainte. Ear Osman părù foarte îngrijit de această neașteptată întâlnire.

— „Cine mi l'a scos înainte! — își zise „el in sine. — Totdeauna trebuie să-l întâlnesc in cale. De cum-va il va impinge păcatul să meargă cu Irina după capră, a lui „e dracul!“

Toate pregătirile fură făcute pentru răpirea Irinei. Osman aștepta numai să inse-

reze. Insfirșit soarele asfinți invălit în nouri deși și o noapte neagră începù să imbrobode pământul. Luna nu era pe ceriu; numai ici colea se zărea pintre crăpăturile nourilor câte o stea. S'ar fi zis că natura însăși voește să-l ajute în criminala sa întreprindere.

— Să mergem, zise Osman, apucând pe Ali de mână.

Să mergem, dar n'ar fi bine să...

— Ce mai este? îl intrerupse acesta încrețind din sprincene.

— N'ar fi bine... să mai așteptăm puțin par'că-i prea de vreme.

— Nu-i prea de vreme. Nu vezi cât e de întuneric? — Ce!... Vrei să ajungem acolo când Irina va fi înapoi acasă?

— Ba nu;... dar vezi... mi s'a părut că... socotesc că n'ar strica să mai luăm pe cineva cu noi.

— Mișelule! Te temi de o femeie? Haide când îți zic, că doar nu mergi la spânzurătoare! Apucă pe muchea dealului și nu tremura. Te-ai făcut fricos ca o muere, de când ai schimbat hoția de codru pe negustoria de cherestele.

— Nu mi-e frică, Osmane, decât vântul îmi șueră în ureche și mi-e cam răce. Dar știi tu una, adaose el, clănțănind din dinți, dacă Ion ar fi înțeles ceva, ș'a fi spus lui Mihai?...

— Înainte și nu lungi vorba! Eată puntea; fă mai răpede; acuș suntem în crăpătura stîncii. — Ce calci ca pe cuie?

Astfel prin întunericul nopții, Osman și Ali, ca două umbre înaintau răpede dar cu luare aminte, spre locul unde trebuia să fure pe Irina. Ali mergea înainte și astă dată trebe să mărturisim că mergea mai puțin împins de dorul răului, decât de frica lui Osman.

În acelaș timp s'auzea sus pe munte un cântec dulce și armonios ce trezea în depărtare văile adormite :

Dragă căprioară,

Măndră sorioară :

Vino te grăbește .

Că noaptea sosește

Și vântul e răce,

Și stafia trece

Ades prin părëu
La ciasul cel rëu.
Vin' la mine-acasă
Că'n flori și'n mătasă
Eu te-oiu legăna.
Și lin ți-oiu cănta
Căntece de dor
Să te-adorm ușor.

Era Irina care striga căntând căprioara din munte. Căprioara auzi voacea ei, și sărind de pe stîncă, se scobori la picioarele stăpănei sale.

Irina îi netezi părul, o sărută pe frunte și urmă căntând :

Dragă sorioară
Fii veselă, sbiară
Că mări mă mărît
C'un măndru iubit;
Mări norocu-mi ride,
Ceriul se deschide
Și'n el două raze
Ved cum luminează
Cald zilele mele —
Știi tu ce sunt ele ?

Sunt raze din raiu !...

Ochii lui Mihaiu...

Căprița deprinsă cu asemenea desmierdări începù a sburda imprejurul ei, plină de bucurie, dar spărietă ca de un șerpe ce ar fi zărit in earbă, ea se culcă pe câte-și patru picioarele, și ridicând ochii spre Irina, se uită tremurând la dënса.

Dragă ce oftezi ?

De ce lăcrămezi ?

Ai vr'o supărare,

Nu ți-a priit oare

Apa din izvor ?

Sau ai vre un dor

Ce te arde greu

Ca și dorul meu ?...

Pădurea vuește

Vino te grăbește

Că eu ți-oiu cânta

Și te-oiu descânta

De visul cel rău

Și de dorul tѐu.

Astfel cântând, Irina se scoborea pe potica strimță, mând căprioara de funie. Când

deodată două fantome negre ca florii morții, eșind din crăpătura unei stînci, se aruncară asupra ei. Ea voi să se apere, dar mările îi erau legate; voi să strige dar vocea îi era inădușită; cuprinsă de groază ea leșină. — Intunericul se făcù și mai mare, vîntul șuera fioros prin desimea codrului.

IV.

Abia se ivise a doua zi soarele pe ceriu, și toată Dorna era în picioare. Vestea despre pierderea Irinei tocmai în ajunul căsătoriei sale, ca ori ce veste rea, se răspândi iute din om în om, și toți alergau uimiți din toate părțile spre casa lui Nistor, pentru a se încredința despre această nenorocită întemplantare. Mii de presupuneri se făcură într'o minută. Unii ziceau că Irina va fi căzut într'o prăpastie, alții că se va fi înecat în râul Neagra, alții că vor fi mănecat-o fiarele sêlbatece, însă nici unuia nu-i venea în gînd despre răpirea ei.

— Ce poate să fie? zicea Mihai frîngendu-și mările; să nu vie toată noaptea a-

casă..... negreșit i s'a întemplat ceva..... Să mergem oameni buni, să răscolim munții, să scociorim pădurile, să o găsim numai decât!...

— Da să mergem, răspunseră cu toții într'un glas.

— Stați! stați! strigă atunci de departe un om ce venea spre dănșii, alergând in fuga mare, și făcându-le semn din mână să-l aștepte.

Era Ion Flăcăul.

— Ascultați! Zise el, abia răsuflându-se, a sară am întâlnit pe Osman cu toate buclucurile in spate, scoborindu-se spre Bistrița... Mi-a zis că merge la Piatră... Azi am trecut pe la casa lui și am găsit-o pustie... De cum-va va fi el care... atunci este încă vreme. El n'a putut să plece decât tot astăzi in ziuă. De-om apuca de-adreptul, îl vom ajunge aproape de *Toancele*, pe când a fi soarele de-o suliță.

Osman in adevăr, după ce răpise pe Irina, stătù toată noaptea ascuns in munte, și abia in zori de ziuă, cu două oare mai ina-

inte, plecase spre Piatră, căci numai ziua poate umbla pluta pe Bistrița.

De-ar fi căzut trăsnetul pe capul lui Mihai, el n'ar fi rămas mai amețit. Fără a aștepta mai multe amănunțimi, el smuncì toporul din mâna lui Ion și se făcù nevêzut. — Intr'o clipă se desfășurâ dinaintea ochilor săi, tot adevêrul acestei intêmplări, pe care nu și-l putuse esplica până atunce, și desperat ca tot omul ce se vede deodată aruncat din culmea fericirii in culmea nefericirii, el hotărî sau să moară sau să-și rêsune.

Pluta mănata de unde printre strimtorile Carpaților face cotituri multe și merge incet, ear acel ce iubește merge de-adreptul și merge iute. In mai puțin de douê oare el urcâ dealuri, coborî văi, trecù peste rîpi și peste ponoare, și ajunse in fine in vârful celui de pe urmă pisc a cărui poale se scoborau in Bistrița. De-acolo el zârî la picioarele sale o plută mergënd in josul apei.

„*Insfirșit*“... zise Mihai rêsufându-se a dânc din piept. Ochiul său recunoscù pe Irina. Ea ședea culcata cu capul răsemat de-o grindă; la cârma din frunte era Ali,

la cârma din urmă Osman, și amândoi tăind valurile cu putere, inaintau spre *Toancele*.

Toancele e cataractul cel mai periculos pe toată întinderea Bistriței. Strinsă între doi munți nalți și stincoși, printre care abia străbate lumina zilei, ea fierbe din fund și până 'n față ca și când ar curge pe-o albie de foc. Valurile gem cu o turbare nespusă și mii de stinci ies ascuțite din sinul Bistriței inspumate. Vai de plutașul care n'ar ști să cârmuească pluta pe acolo! Când nevoea îl silește să treacă prin Toancele, el se pregătește ca de războiu; cercă mai întâi cârma; cercetează toate legăturile grinzilor pentru ca să se încredințeze dacă nu e vre-o șminteală; își suflecă mânicile și-și face semnul crucii. Toate aceste pregătiri făcute în tăcere și cu gravitatea aceea ce inspiră totdeauna momentul pericolului, produc o spaimă nespusă, mai cu samă asupra călătorului care pentru prima oară își espune viața în acest loc. Cum a intrat pluta în Toancele, torentul a și luat-o într'un vâl-mășag de spume, și purtată ca o scoică pe

crestele valurilor, ea s'acufundă, se ridică, se sfâșie și se frământă într'o luptă nesfârșită, și e deajuns o singură greșală de lopată, pentru ca dintr'ênsa să nu mai rămăe decât țânduri. In fiecare an Bistrița inghite numeroase plute care s'alunecă cu nesocotință in această strimtoare, și fiecare stincă poartă numele vre-unui nenorocit ce și-a pierdut viața lângă dênsa. Cimitir infiorător in care stincile stau marture ca și crucile despre locul unde acești nenorociți și-au aflat mormântul!...

Osman n'avea ce face; trebuia numai decât să treacă pe-acolo.

— Ali! strigă el de la cârma din urmă, indreaptă pluta spre malul sting. El dădù acest ordin nu pentru a se ferì de șuvoiul de care incepuse a se apropia, ci pentrucă zări pe Mihai coborindu-se pe coasta dealului din dreapta, și voi să pue între ei amêndoi toată lărgimea riului, in scop de a-l impede ca să sară pe plută. Inșă la cea întâi lovitură de lopată ce făcù Ali pentru a esecuta mișcarea ordonată de Osman, pluta intra in curent și cu iuțeala fulgerului, se

isbi de-o stîncă ce sta nevăzută sub apă. Grinzile părăire în legăturile lor, și capătul dinaintea se cufundă în apă împreună cu Ali care pierzându-și cumpătul, se duse în fund luat de-un val puternic. Pluta împinsă de suvoiu după ce se învîrti cît-va timp împrejur, se oprî apoi în loc de-acurmezișul apei, astfel încît capătul din urmă atîngea malul drept.

Osman acum nu mai putea nici înainta nici da înapoi. Vrînd, nevrînd, el trebuia să dea piept cu Mihai. — „Cu atît mai bine „gîndi el în sine, cel pușin m'oiu mîntui „de dînsul odată pentru totdeauna,“ și înarmându-și pistoalele, se pregăti pentru lupta ce avea să hotărască între ei amîndoi.

Irina, palidă ca un cadavru se trezi din amorțeala în care fusese până atunce și ridicându-se în sus, întinse amîndouă brațele în spre locul de unde venea Mihai. Ochii ei stinși, încunjurați de două cercuri vinete, nu puteau deosebi nimic, și cu toate astea ea îl simțea, îl găcea de departe, căci sunt momente în care acel ce iubește vede mai bine cu sufletul decît cu ochii.

În acea vreme, Mihai ținând într'o mână toporul, în cealaltă cuțitul, se coborea de pe munte ca o vijelie. Cu capul gol și cu pletele în vânt, el alerga nebun peste stînci și peste părae, și'n fuga lui turbată, risipea cu piciorul pietrele ce se răstogoleau în vale cu sgomotul unei lavine.

— „Doamne sfinte! striga el, dă-mi atîta „putere, să-mi răsbun așa cum doresc eu!“ — Și prin toți porii, el respira răsbunarea, și ar fi voit să găsească un mijloc atît de răpede și atît de crud, ca într'o singură clipeală să-i stoarcă tot sîngele din vine, și să-l facă în acelaș timp să sufere chinurile morții, un veac întreg. — Căți-va pași încă și Mihai era pe plută... Atunci un trăsnet prelungit și mult repetat de echoul munților se auzi. Osman îl luase la ochiu cu pistolul, îl chitise bine, însă pluta șovăind sub picioarele sale, îi clătină mîna, tocmai în momentul cînd el descărcă arma, și plumbul trecu deasupra capului lui Mihai.

— „Ai scăpat de unul; nu-i scăpa de celălalt,“ urlă Osman furios, ridicînd al doilea pistol asupra lui Mihai, însă și astă dată

plumbul trecu pe-alătura și se lăși pe-o piatră.

În acel moment Mihai făcu cea de pe urmă săritură, și cu turbarea aceea ce poate avea numai un om nenorocit ca dănsul, se aruncă pieptiș asupra lui Osman, și înșfăcându-l în brațele sale puternice, îl răsturnă la pământ, înainte de-a ave măcar timpul să se răsufle.

— Stăi căne fără de lege! — strigă Mihai, crâșnind din dinți și stringându-l de grumaz ca într'un clește — a venit vremea să-ți dai samă de nelegiuirea ce-ai făcut! Ie-ți ziua bună de la lume, că de-acuma ești mort! Am să-ți sfărim capul ca unui pui de șerpe și țerna ta spurcată, am s'o arunc la vânturi!

— Indurare!... strigă Osman palid și înspăimântat de groaza morții.

— Indurare?... Tu cei de la mine indurare?... Ființă pângărită!... Atunci când se va indura cuțitul ce am să-ți vir în piept, să nu te spintece; atunci când s'a indura apa în care am să te-arunc să nu te inece, atunci m'oiu indura și eu. — Mergi în fun-

dul iadului să hrănești nopărcile din cărnurile tale!...

Și plântându-i cuțitul drept în inimă, îi înăduși cea de pe urmă răsufflare, în sângele care ca un izvor sbucni din rană și stropi o stincă ce sta alături, martură de moartea nelegiuitului Otoman și de dreptatea lui Dumnezeu. Apoi ridicând în sus cadavrul, îl aruncă în Bistrița unde fû înghițit de întunericul valurilor.

Toată această infricoșată dramă, Irina o privi cu un ochiu rătăcit, fără a-și putea da samă de cele ce se petrecuse în fața ei.

Abia a doua zi, ea începui a-și reveni în sine, și recunoscui că se află în casa părintească. La capul ei ședea Nistor cu părul alb ca omătul, albit într'o singură noapte, și la picioarele ei Mihai îngenunchiat, urmărea și cu ochiul și cu sufletul toată răsufllarea ce eșea din pieptu-i.

— Irino, îi zise acesta încălzindu-i mâinile în mâinile lui, nu ne vezi?... Suntem noi, Nistor și Mihai; ești în brațele noastre; eată casa tatălui tău; eată căprița.

Atunci ea deschise niște ochi mari, se

uită împrejur și un șiroiu de lacrimi îi inecă fața.

— Mihai! zise ea cu o voce întreruptă revenind ca dintr'un vis, a! te cunosc..... Eată și tata!... Veniți amândoi, veniți mai aproape!... Ce s'a întâmplat!... Oare adevărat să fie.... Mi-e frică, nu mă lăsați!

— Irino, nu te mai teme; ești cu mine logodnicul tău. De-acuma vei fi fericită; Dumnezeu te-a scăpat!

— Fericită!... Ce zici?... O! asta nu se mai poate!... Intoarce-ți de la mine fața, Mihai!... Steaoa mea a căzut!

— Irino, dar tu nu ești vinovată! aduți aminte că ești logodnica mea, că mi-ai jurat să-mi fii soție. Eu te iubesc și fără tine nu pot trăi!

— Ascultă Mihai! urmă ea ridicându-se în picioare și uitându-se țintă la el, și eu te iubesc din tot sufletul meu!... știe Dumnezeu câte lacrimi am vărsat pentru tine; câte zile și nopți am petrecut fără somn; câtă bucurie și câtă amărăciune au inecat rând pe rând inima mea, în zilele în care te vedeam sau nu te vedeam! Dar astăzi

nu mai sunt vrednică să fiu soția ta. Sufletul meu e veșted ca floarea bătută de brumă;urgia iadului m'a atins!...

— Și ce vrei să faci, Irino?..... Pentru Dumnezeu spune!...

— Am ajuns până la pragul fericirii, și acolo ușa mi s'a închis... ș'am rămas în lume fără bucurie, fără lumină ș'am văzut în vis pe maică-mea că s'a sculat din mormânt și mi-a pus pe cap un hobot negru, zicându-mi așa: „Du-te, Irino, du-te la mănăstire și jălește norocul tău pierdut!“ ... Mihai, eu trebuie s'ascult porunca mamei mele... Tu uită-mă!... Nu mai cere de la mine rămășițele unei dragoste adăpată de otrava nelegiurii... Lasă-mă să port haina cernită a pusniciei, că cernit e sufletul meu!... Și de-acolo eu m'oiu ruga pentru tine, și Dumnezeu ți-a indulcì inima; că inima ta e bună și Dumnezeu și mai bun.

Astfel grăind, Irina părea schimbată la față; obrajii săi se aprinseră de-o roșăță vie, și o rază cerească strălucea par'că în ochii ei.

Mihai și Nistor ascultau vocea ei inspi-

rată ce se răspândea ca parfumul în aer, și nu credeau însuși auzului lor. Înmărmuriți, fără simțire, ei nu mai puteau rosti un singur cuvânt, căci răsufierea li se oprise în piept.

— Mihai și tu tată! — adăose ea cu accentul celei mai profunde dureri — uitați-vă în ochii mei și vedeți aceste lacrimi!... Ele sunt lacrimile inimii mele... Ele vă vor spune că ducându-mă la mănăstire, las cu voi inima și sufletul meu!... Ah! veniți până a nu ne despărți să vă dau încă o sărutare!... ș'apoi... Rămăneți sănătoși!

Mănile ei obosite căzură de-alungul trupului și capul i se plecă pe piept. Nistor o cuprinse în brațe și o sărută lung pe frunte, scaldându-i fața într'un păreu de lacrimi; dar când veni rândul lui Mihai, o! atunce ei nu putură nici măcar să plângă; amorul și durerea se răsculară cu atâta tărie în inimile lor, încât în acest ultim sărutat era să se ducă și ultimul suspin a vieții lor.

Căți-va ani in urmă, se răspândi vorba între Dorneni, că la o monastire din fundul munților, murì o călugăriță frumoasă încă, dar apăsată de mari nenerociri, și că in toate nopțile se coborea o lumină de sus pe mormântul ei. Ear de atunci incoace plutășul de pe Bistriță, de câte ori trece prin Toancele, arată străinului ce călătorește cu dănsul o stîncă fioroasă, acoperită de mușchiu, zicēdu-i: Aceasta-i *Piatra lui Osman*.

COMOARA DE PE RARĂU

Intovărășit de-un călăuz din Dorna, tănărul Costin se urca pe muntele *Rarău*, care este unul din cele mai înalte piscuri ale Carpaților. Deasupra Rarăului stau clădite două stânci gigantice numite *Pietrele Doamnei*, inegrite de timp, sfâșiate de furtuni, și care vëzute pintre neguri, cu turnurile lor fantastice, samănă a fi un palat zidit în lumina aerului.

Atras de frumuseța acelor stânci, Costin se urca încet și greu în urma călăuzului pe o potică strimță unde abia găsea destul loc spre a-și așeza piciorul, având în dreapta

muntele ce se înălța ca un zid deasupra capului său, și la stînga o prăpastie fioroasă, în fundul căreia se zărea șerpuint Bistrița mică ca o cordea. Cu cît înainta, cu atît coasta devenea mai răpede și mai obositoare. Cărarea se strîmta din ce în ce mai mult, și pe unele locuri dispărea cu totul.

Era în luna lui August.

Aerul răcoros și parfumat ce se ridica din sinul codrilor îi străbătea adînc în piept, și ochii săi alergau rătăcind din loc în loc privind cînd figurile bizare ale stîncilor, cînd cursul impletit al Bistriței, cînd șesurile întinse și aurite ce se zăreau dincolo de munți la marginea orizonului.

Trei oare și jumătate Costin urcase mereu la deal și căldura soarelui începuse a-i acoperi fruntea de sudoare.

— Domnule! îi zise călăuzul desfăcîndu-și traista cu merinde, te vîd cam ostenit; gustă ceva din vinul ista să mai prinzi la putere, și să ne grăbim pasul, ca nu cum-va să fim siliți să dormim la Pietrele Doamnei, cu liliicii și stafile.

— Ce, sunt stafii pe-acolo?

— He ba ce! Acolo nu-i loc curat, ci-că in toată noaptea se preumblă pe virful Rarului umbra Domniței care a botezat stincile cu numele ei.

— Ai văzut-o vre-odată?

— Să mă ferească sfântul!

— Și ce domniță era aceea?

— Da mai știu eu, Domnule! Se povestește din părinți că gonită de Turci ea s'a urcat pe Rarău și a ingropat sub stinci toate odoarele țerii. Deaceea se vede une-ori acolo in miez de noapte o pară de foc galbenă eșind din pământ. Când ai plecat de la câmp, n'ai venit aice pe valea părăului *Suha*?

— Ba da.

— Apoi n'ai trecut prin un sătuleț care se chiamă *Tabăra*? *)

— Am trecut.

— Ei bine, acolo se spune că s'a oprit tabăra turcească care gonia pe Domnița, și deaceea satul a rămas cu numele de Ta-

---

*) *Tabăra* și *Ieslele* sunt două sate in drumul ce merge de la *Mălini* spre *Dorna*.

bără. Apoi mai in sus tot pe Suha n'ai întâlnit un alt sat care se numește *Iesle*?

— Am întâlnit.

— Acolo ci-că erau ieslele călărimii Domniței care fugea de oastea păgănilor — Dar să mergem domnule că e târziu și n'am gust să fac la noapte cunoștință cu stima Comorii.

— Știi una, zise Costin surizend dac'am rămânè astă noapte acolo sus la Pietrele Doamnei să vedem și noi para cea galbănă și umbra Domniței?

— Ba zău, răspuse călăuzul jumătate serios, jumătate in glumă, ți-ar trece prin minte să faci una ca asta? . . . . .

După alte două oare de suiș, ei ajunserè pe vârful Rarăului, unde Domnița își ingropase comorile. In acest timp un fum alb și umed incepù a se ridica din fundul văilor, și incurând imbrobodi toți munții cu un vâl-argintiu, din care răsărea ca niște verzi insule numai culmile lor. Costin, care de pe înălțimea muntelui vedea la picioarele sale intinzendu-se acest ocean de aburi, deasupra căruia

razele soarelui scânteiau cu mii de colori, nu-și putu stăpâni mirarea.

— A! Cât e de frumos! strigă el.

— E frumos nu-i vorbă, zise călăuzul, dar nu prea indemănos. — Ce dracul! adause el după o pauză, uitându-se cam cu îngrijire la ceriu, de câte ori mă urc la afurisi-tele aste de pietre trebuie să mi se întempele câte ceva.

— Ce ți s'a mai întemplat?

— Intr'un rând mi-a luat dracul pălăria din cap și a aruncat-o in ripă; in alt rând mi-am sclintit un picior, ș'acuma o să ne prindă furtuna.

— Unde vezi furtuna?

— Ian uită-te colo hăt departe spre dealul Măgurii.

— Ei bine?

— Nu vezi nourul cel negru cum vine ca un balaur peste noi? Vai de oasele noastre dacă n'om da dos unde-va; o să ne ducem după pălărie!

Ei se găseau acuma lângă stincile uriașe, numite Pietrele Doamnei. S'ar zice că Rarăul cât e de mare geme purtând pe spi-

nare povoara lor. Măncate de șiroae, brăzdate de fulgere, ele se desfac pe unele locuri în adăncimi întunecoase, în sinul cărora s'aude din când în când strecurându-se picăturile de apă ce izvorăsc din umezala nourilor.

Costin privea cu sfială la stîncile ce-l apăseau prin măreția lor, și eată că i se opriră ochii pe-un soi de vizunie, care se deschidea fioroasă la picioarele stîncilor și mergea adănc în pământ.

— Ce este aceasta? întrebă Costin pe călăuz.

— Astă groapă n'are fund; se zice că merge până în măruntaele pământului. Ea nu de mult s'a ivit, și într'ênsa locuește stafia muntelui. Dar pentru Dumnezeu domnule, să nu pierdem vremea! Furtuna ne grămădește din urmă, și dacă nu vrei să te dai hrană corbilor, haide iute în vale; cunosc un loc unde ne putem adăposti.

În adevăr munții luase o înfățișare posomorită. Vălul cel întins de neguri se desfăcî în nenumărate pălcuri, care mănate de vînt rătăceau și se încruciau în vîzduh,

intocmai ca niște legiuni ce se pregătesc de luptă. Turmele imprăștiata pe plaiuri simțind apropierea furtunei, alergau să caute adăpost, și tălăncile lor sunau fioros prin freamătul codrului. Tunetul începù să clocoțească în văi.

— O să mă jur să nu mai calc pe aici, murmură călăuzul, ia sama unde pui piciorul.... Ține-te de mine și nu te prea uita în jos... Bine-mi spunea tata că nu-i loc curat aici.

Costin simțind pericolul, își grăbea pașii cât putea spre a ajunge mai curând la locul de scăpare. Fulgerele îi sclipeau pe dinaintea ochilor, și nourii spărgându-se într'un șuvoiu de ploae, umflară într'o clipă toate păraele, care în cursul lor turbat luau cu sine pământ și pietre și le rostogoleau în vale.

De la un loc Costin nu mai putù face nici un pas înainte. Cărarea era ruptă în două. O ripă infricoșată sta deschisă dinaintea sa, prin care era cu neputință să treacă spre a ajunge la celalalt capăt de cărare. Atunci el se crezù pierdut. — Avënd în față

și in stinga ripa, in dreapta zidul, obosit de osteneală, udat până la oase, el se in-cleștă cu amëndouë mănile de-o rădăcină de brad, și se culcă la pământ.

— Fii mai verde, domnișorule, nu-i vreme să tremurăm de frică. Ducă-se pe pustii ne-a-tăeat drumul; dar bun e Dumnezeu! De-om trece de-aici suntem scăpați.

Și fără a pierde un minut, călăuzul scoase din traistă o funie lungă, legă pe Costin de-acurmezișul trupului și luând celalalt capăt in mână își făcù semnul crucii și apucă dea-dreptul pe păretele muntelui. Intreprinderea sa era din cele mai îndrăsnețe. Deasupra sufla furtuna așa de puternic in cât ducea păserile de-a roata in aer, și amenința când de când să-l răstoarne in prăpastie, de de-supt pământul năsipos și ud îi luneca sub picioare, și cu toate aceste el se urca me-reu ajutându-se când cu piciorul, când cu brațul de fie-care ruptură unde putea să se sprijine, de fiecare bolovan, de fiecare creangă, până ce in fine ajunse pe coama stîncii. Apoi răsufflându-se adēnc, el incepù a trage cu funia la sine pe tovarășul său din vale!

— Ia sama și nu te teme! strigă el.

Costin văzându-se atunce ridicat în sus în mijlocul unei furtuni care urla a moarte în urechile lui, și sprijinit numai în funie de-asupra unei adâncimi de câte-va mii de picioare, pe marginea căreia se legăna întocmai ca limba unui ornic, simți tot sângele amortindu-i în vine și un vël negru i se puse pe ochi.

El pierdù conștiința de sine și nu se trezi din ametală de cât mult timp după ce călăuzul îl ridicase și așezase deasupra stîncii.

— Pe cât îmi aduc aminte, zise călăuzul, este aici o peșteră unde ne putem ocroti; apoi uitându-se în dreapta și în stînga: Ha! strigă el cu bucurie, eat-o!...

Atunci ei se coborîră cu incetul în peșteră unde abia era loc pentru amîndoi.

— De-acum șezi jos și vino-ți în fire, căci prin mare și grea cumpenă am trecut.

— Suntem oare scăpați? întrebă Costin uimit de primejdiile prin care trecuse.

— Scăpați buni teferi! Mulțumește lui Dumnezeu. Alții au pățit-o mai rău de cât noi.

— N'ar fi fost oare mai bine să fi ră-

mas sus la Pietrele Doamnei in vr'o crăpătură unde-va, decât să ne coborim aice?

— Doamne sfinte! Pesemne d-ta tot nu crezi că acolo sălăşlueşte, ducă-se pe pustii? — La Pietrele Doamnei se incrucişază vânturile din toate părţile, şi ai fi sburat ca o frunză in vėzduh, sau ai fi rămas turtit sub vre-un bolovan cât casa, sau te-ai fi prăbuşit in fundul pământului, după cum s'a întemplat lui Simion flăcăul, Dumnezeu să-l erte, căci la vremi grele ca de-al de-aceste titva Rarăului se clatină ca vîrful unui copac.

— Ce fel s'a prăbuşit Simion?

— Apoi nu mă mai întreba, că-mi plânge şi acum inima in mine, şi doar cât l'am sfătuit să nu se potrivească unui cap de muere! Numai dē!... Când se leagă păcatul de om trebuie să-l tragă. Aşa-i părdalnica asta de dragoste!

— Vra să zică era şi o femeie la mijloc.

— Ba bine că nu! Să ştii de la mine că ori unde s'a întempla vr'o nenorocire, trebuie să fie amestecată o codiţă de femeie acolo. — Această vorbă făcù pe Costin să

suridă. El își uitase spaimele de când se afla ascuns sub stîncă, când deodată o detunătură infricoșată se auzi deasupra capului său.

— Ce este? strigă Costin sărind drept în picioare.

— Nimică!... o fărâștură de stîncă se duce de-a roata în vale. Ucigă-l crucea le aruncă cu praștia de sus, dar ce risipește ziua, el pune noaptea la loc. De-aceea Pietrele Doamnei stau totdeauna întregi. Fii însă liniștit; aicea n'avem grijă, afară numai dacă s'ar risipi muntele întreg, lucru de care ne-a ferit Dumnezeu. Vorbeam adineoarea de Simion. Ce bunătate de flăcău mai era! Nici c'a mai fost un al doilea pe meleagurile noastre.

El era fecior de mijlocăș și cam sărac, dar voinic ca un puiu de zmeu și mândru de fărmecca toate fetele din sat. El însă își căuta de sărăcia lui și nu se uita nici la una dintr'nsele; și mă-ri că trăea bine și liniștit!... Eată că într'una din zile, sosit la biserică din sat un popă de la un tîrg din vale, care avea o față naltă și subțirică ca

o trestie și cu niște ochi adormitori de șerpoaică. O chiema Catrina. Fudulă ca toate tîrgovețele, ea nu visa decât fuste și rochii, cordele și capele, lucruri ce nu erau de obrazul ei, și nici că se punea alături cu vr'o fată de-a noastre.

Să te ferească Dumnezeu de fetele de popă! Ceva, ceva de-or fi sprincenate, nu le mai ajungi cu prăjina la nas. De soiu țărănesc și cu gărgăuni de cucoană în cap, ele sunt cum e mai rău, nici țărance nici cucoane.

Simion de cum o zări, îi căzu curmeziș pe inimă, și mult amar începù să ofteze. Ear fățarnica de fată nici îl primea, nici îl rîspingea, ci îl ținea mereu în îngăimeală, și ca să-l năucească mai tare, une-ori îi zimbea cu noimă, privindu-l pe sub geană, alte ori se făcea că nici îl vede, încât bietul flăcău cădea tot mai tare în boala dragostei și se usca cum se usucă frunza de vîntul toamnei. Ziua el nu mai muncea, noaptea nu mai dormea, și lucru mare! El care se lupta în pădure brățiș cu ursul, dinaintea ei nu îndrăznea să zică un cuvînt; decât,

unde o întâlnea, se uita lung în ochii ei vicleni, și ea șerpoaica ridea în inimă.

Dacă vre-un bătrân din sat îi zicea prietenește: „Măi băete ia-ți de samă, nu te lăsa călcat de-un picior de muiere,“ el îl privea dușmănește și-i răspundea răstit crezând că-l sfătuește de rău. Ear celelalte fete suspinau și ziceau: „Pecat de el!“

Din cășlegi și până în Paști el se munci mereu cu patima fără să-și mărturisească pe față dorul ce-l ardea, când atunci Catrina i se arătă mai mult decât totdeauna dulce ca fagurul de miere. Ea se dete în scrânciob cu dânsul, la joc se puse lângă dânsul tot stringându-l de mână și spuindu-i vorbe prefăcute ce-l umpleau când de frică când de nădejde, astfel încât Simion, neînțelegându-i mrejele și socotind c'a venit vremea să-și verse focul inimii, o ceru de soție într'un noroc. Inima într'ensul se bătea ca vai de el.

— Hei Simioane! îi răspunse Catrina, ai tu destui bani să-mi pui pe cap ștergar de mătăasă și în gât salbă de aur?

— Ba nu!

— Apoi, dragă, caută-ți femei de sama ta. Nu m'a învățat tata carte să mă învălesc în catrință și să dorm pe așternut de măracini.

— Halal! strigă Costin, îmi place astă mândrie la o fată de popă.

— Diavolie femeescă, domnule! Pe urmă s'a știut ce-a fost pricina. Adică ea era logodită de mai înainte c'un arendaș bogat din vale și nici gândea să iee pe Simion de bărbat.

— A! înțeleg. Ea voea să aibă pe unul pentru arenda moșiei, și pe celalalt pentru trecere de vreme, cum s'ar zice.

— O fi și asta, că mari șirete mai sunt femeile. Unde pui d-ta mândria Catrinei când vedea ea că Simion numai la dănsa se uita. Ea voea să fie cea dintâi în sat, și pentru asta puțin îi păsa ei că, el nemernicul, își va sparge capul. Un om ca dănsul nu însemna nimic, când era vorba să umilească pe celelalte fete. Simion însă nu se pricepea la așa lucruri. El ținea a lui una și bună. O iubea și voea să o aibă de soție. Auzind răspunsul ei, el rămase amețit ca și cum

l'ar fi lovit cine-va cu o săcure in cap. De unde era el să adune atâția bani?... Să muncească, îi trebuia viața întreagă; să hoțească, nu'l lăsa cugetul, că era fecior de tată cinstit. Un intuneric i se făcù dinaintea ochilor.

Se vorbea din bătrâni că la Pietrele Doamnei sunt comori ingropate de Domnița care se răsboise cu Turcii, și el știind aceasta, își puse in gând să le sape. Vezi domnule, unde te duce pustia asta de dragoste! Ferește-te cât vei putè de dënsa, căci ea mușcă in inima omului cu dinți de căne turbat. He, multe am vëzut eu in viața mea până când am cărunțit!

Așa intr'o bună dimineață Simion care nu mai știa ce face, își luă hărlețul in spate și se urcă pe Rarău. Păcatul îl păștea din urmă. Nu știa sërmanul c'o să-i rămăe casa veduvă și neamurile cernite, că boii lui au să uite a trage'n plug, că ogorul are să i se părăginească, și că pe urma lui va plänge tot satul, afară de Catrina. Îmi aduc aminte că in acea zi cănele lui urlă mult a pustiu.

Aice călăuzul se oprì, și o lacrămă i se furișă pe sub geană.

— Să nu rizi domnule, că eu om bătrân nu-mi pot stăpăni plânsul; dar vezi d-ta, când se prăpădește pentru niște minciuni femești o floare de flăcău ca dănsul, mă doare zău în suflet. El a săpat tocmai în locul unde ai văzut groapa cea fără fund, și pre cât se înțelege, i s'a prăbușit deodată pământul sub picioare și l'a înghițit. Trei zile după aceea, un cioban a găsit cojocul lui și-a dat peste afurisita de groapă, care nu mai fusese până atunci. Ce s'a mai fi petrecut sus? — Dumnezeu știe; decât părinții noștri povestesc că ori cine s'a suit la Piertele Doamnei cu gând să sape comoarele, înapoi nu s'a mai întors. Trei limbi de foc, se zice, că se ivesc din pământ îndată ce începi a săpa, ș'apoi s'arată stima comorii. Atunci urlete și vaete s'aud în văzduh, și de-i ziuă, soarele se întunecă; și de-i noapte, stelele s'ascund și furtunile pornesc din câte-și patru colțuri ale ceriului, ș'apoi în praf și în pulbere se preface oa-

sele nenorocitului ce-a cutezat să atingă odoarele domnești.

Astfel domnule s'a prăpădit Simion.

— Dar Catrina ce s'a făcut? întrebă Costin.

— Catrina a murit fată mare, căci arendașul a părăsit-o auzind de moartea lui Simion, ear alt nebun nu s'a mai găsit care să alerge după comori pentru dēnsa.

Furtuna încetase. Nu se mai auzea decât foarte slab vocea tunetului care gemea in loc depărtat. Soarele reapărù vesel dintre nori, și aburi calzi se ridicau din pământ pe urma torentelor; ambii călători părăsirē peștera, și după două oare de coboriș ajunserē in vale, unde se odihnirē de ostenele zilei. Costin însă avù în acea noapte un somn neliniștit, căci revězù prin vis toate prăpăstiile prin care trecuse ziua și toate stafiele despre care ii povestise călăuzul. Ceea ce-i rămase mai puțin in minte, furē sfaturile ce-i dăduse bătrânul său tovarăș de a se feri de amor. Astfel de sfaturi au totdeauna soarta de a rămănē neascultate.

PRIVIGHITOAREA SOCOLEI.

I.

Eleonora era o fată frumoasă cu ochi negri fărâncători care se furișau pe nesimțite în inimă. Fața ei era totdeauna veselă și sufletul ei fără grijă. Nimene nu știe istoria ei de la început. Unii zic că ea a fost măritată cu un negustor bătrân și gelos, într'un fund de provincie oare-care, unde ne mai putând trăi cu nesuferitul ei păzitor, îl lăsă într'o bună dimineață singur cu gelosia sa, și răsări deodată în mijlocul Ia-

șului — ca ghiocelul in câmpie. — Alții susțin că de mică copilă ea fû aruncată intr'o monăstire unde crescù evlavioasă intr'o atmosferă de rugăciuni și de tămăe, dar că in momentul când era să primească darul călugăriei, un spirit rău îi șopti două vorbe la ureche, și ea dispărù din monăstire ca prin minune, lăsând să creadă pe cuvioasele sale surori, că Dumnezeu a ridicat-o in ceriuri cu trup cu tot. — Astfel de vorbe se răspânda pe sama ei. — E rău când nu se știe originea cuiva, mai cu samă a fetelor frumoase. In lume sunt multe limbi rele dispuse a cărti și puține urechi dispuse a nu crede. Tot ce știm noi este că Eleonora era cea mai drăgălașă ființă ce-a putut să vadă Iașul in zidurile sale. Ziua ea lucra la o modistă pe strada mare și noaptea se retrăgea la dēnsa acasă, o căsuță mică și albă pe strada Socolei, unde își petrecea viața ca pasērile; se culca cāntând, se scula cāntând, și voacea ei argintie rēsunând prin giamurile ferestrelor, trezea adeseori vecinătatea din somn, așa încât babele rēută-

cioase o numeau tricoliciul de noapte, ear băeții *Privighitoarea Socolei*.

Eleonora era o ființă ciudată și plină de contraziceri. In ochiul ei deși ar fi putut ceti cineva o inimă nestricată și un fond de multă bunătate, totuși aceste scumpe comori se ascundeau sub un văl de neertată ușurăitate. Astfel ea nu depărta de la sine nici pe unul din tinerii ce-și făceau o glorie de a o compromite; unuia arunca o ochire, altuia un zimbet, celuilalt o strinsătură de mână, și risipitoare ca copilul cel darnic, ea împărțea la toți câte ceva din grațiile sale, numai inima ei nu lua parte la acest joc nebunatic al tinerețelor sale.

Eleonora, această păsăruică, cântând și cochetând ajunsese in scurt timp a fi copila de modă a Iașului. Ea părăsi lucrul de la modistă și se mută in centrul țergului. Modesta ei cameră, unde odinioară cea mai prețioasă mobilă era o mică oglingioară dinaintea căreia își peptena părul său lung și negru, se prefăcù acum intr'o locuință elegantă plină de obiecte de artă, ce erau atâtăa daruri primite de la atâtăa inimi sus-

pinătoare. Și cu toate aceste Eleonora nu părea a fi mai fericită decât mai înainte.

Ar fi luat-o cineva drept o femeie sătulă de toate deșertăciunile vieții, sau drept un copil neștiutor de osebirea ce este între lipsă și avere. Ea singură nu-și putea da samă de ce se petrecea în sine. Cu cât înainta mai mult pe această cale de plăceri, cu atât inima ei se închidea mai tare. Adeseori când, amețită de vuetul vieții, ea se uita în jurul ei la turma de curtezani ce stăteau gata să depue la picioarele ei și punga și amorul lor, ea se simțea singură și par'că îi părea rău atunci după vesela ei sărăcie, pe când nu avea alt lingușitor decât oglingioara cea mică care o îngăna dimineața așa de drăgălaș.

Eleonora lua une-ori parte la prânzuri și supele, și amesteca cântecul ei cu sunetul paharelor. Fumul șampaniei o ridică la entusiasm. Atunci ea scotea din piept note necunoscute ce îmbătau auzul, și ochii ei se aprindeau ca niște diamanți. Când Eleonora era tristă, ea sămăna cu o floare ce

se pleacă sub povara picăturilor de rouă, însă astfel de momente erau rari și treceau răpede cum trec nourii sburători pe un ceriu vecinic senin. Intre inima și simțurile ei nu era nici o legătură; ea cheltuea pe cele din urmă, fără să știe că posedă pe cea d'intăi, și numai cântecul îi destăinuia une-ori că este ceva în pieptul ei mai presus de simțuri care n'a vorbit încă, și atunci Eleonora devenea tristă.

Eleonora era generoasă. Când vre-unul dintre amicii săi care compuneau obicnuit cercul ei de petrecere, era în lipsă, sau bolnav, nu era mână mai darnică decât a ei, nici păzitoare mai neobosită lângă căpătaul lui. — Ce-i păsa ei de lume! Ea ridea de lumea care ridea de dēnsa. Natura o făcuse să cânte și să ridă, și ea își îndeplinea menirea ei.

Când Eleonora se preumbla pe jos în costum scurt, care lăsa să se vadă niște piciorușe mici și sprintene ce abia atingeau pământul, nu era trecător care să nu-și întoarcă capul după ea; ear când era în trăsură gătită cum știa ea să se gătească, nu

era regină care ar fi putut să i se pue alăturea. Cochetă și naivă, ușoară și nepăsătoare, și totdeauna veselă: eată Eleonora. Era un flutur atras de ori-ce miros, un capriciu legănat de toți zefirii.

Doi ani trecură și Eleonora nu pierdù roșăța din față, nici veselia din ochi. S'ar fi zis că in fiecare dimineață ea reintinește. Pieptul ei nu cunoștea suspinul. Ea plutea in viață cum plutește scoica fragedă pe mare ale cărei valuri o mână ori și unde dar nu o cufundă. Ea intrase pe poarta cea mare a lumii, pe unde atăția intră și atăția se pierd; pe dēnsa însă o intimpinase la prag plăcerea și-o luase drept fică, frumuseța și-o luase drept soră, norocul și-o luase drept stăpână. Negreșit că un moralist cărtitor cu fruntea posomorită, ar fi avut ce bănuî contra nebuniilor Eleonorei; cu toate aceste ea nu avea conștiință că face vre un rău. Ea trăia și credea că astfel se trăește. Ea nu știa că virtutea incepe acolo unde se sfirșesc plăcerile, și că morala e un câmp pustiu unde nu crește earbă verde. Ea se vèzù incunjurată de toate plă-

cerile ce imbată vârsta de două-deci de ani, și le sorbea pe toate plătindu-le cu tinereța și ochii săi frumoși. Eleonora făcea răul ce face parfumul rosei, care se pierde fiindcă toți se imbată de el.

II.

Eleonora era incunjurată de tinerimea aleasă a Iașului. Era în cerințele timpului de a fi primit în salonul ei, și o datorie de a-i face curte. Dar dintre toți cel mai îndărătnic curtezan și mai fără noroc era Iancu, un tănăr nalt și uscăcios cu părul lins, cu ochelari pe nas, foarte duios în vorbe și foarte îngrijit în îmbrăcăminte. Dacă fiecare dintre amicii Eleonorei izbutea să capete câte ceva din favorurile ei, el însă nu izbutea la nimic, și invidia îl frământa adânc în inimă. El urea pe toți amicii Eleonorei, ear pe dănsa o urea și mai mult, căci era om rău și se simțea atins în mândria lui, de neizbândă. Nimic însă din cele ce se petreceau în sufletul lui nu se oglindea pe față-i. El avea una din acele figuri de ceară cărora

imprejurările știu totdeauna să le dea înfățișarea ce trebuie. Lângă Eleonora era amoretz până la culme, lângă tovarășii săi amic până la moarte.

— Eleonoro! ȕise el într'una din ȕile, găsind-o singură și luându-i mâna să o sărute, — pentru ce această mână se întinde așa de ușor la alții, și așa de greu la mine?

— Ți se pare, răspunse ea.

— O! Eu nu mă înșel; eu vȕd prea bine că sunt cel din urmă ales al inimii tale, și când a-i ști cât mă face să sufȕr această nedreptate. — Eleonoro! De ce nu mă iubesti? .. eu te-aș face așa de fericită cum...

— Ha! ha! ha! îl intrerupse Eleonora cu un lung hohot de ris. Ear ai venit la mine posomorit ca vremea cea rea. Nu știu tu că inima mea este închisă la iubire?.... Eu din amor culeg numai plăcerea acolo unde cred că o găsesc, ear suferința, dorul, chinul și celelalte le las pentru niște nebuni ca tine. Socotești tu că paserea intră de bună voe în cușcă?

— Dar ce să fac să pot atrage și eu măcar una din privirile tale?

— Să-mi vorbești mai puțin de amor și să nu fi așa gelos.

Ea însă nu știa cât venin ingrămădeau vorbele ei nepăsătoare în inima celui ce-i vorbea de amor.

În acel moment s'auzi sunând clopoțelul și servitoarea Marița, anunța pe junele Iorgu întovărășit de-un alt june necunoscut.

— Bună ziua, Eleonoro! strigă Iorgu care intrând în odaie depuse o sărutare cu sgomot pe fruntea ei, — dă-mi voie să-ți prezint pe vărul meu Petru, un provincial rușinos ca o fată mare. El a eșit din cărți ca să intre în lume; te rog să-l numeri între amicii tăi. Poate vei izbuti să faci ceva dintr'ensul. — Această prezentare originală puse pe junele Petru în mare incurcătură. Însă Eleonora veselă că se vedea acum scăpată de tristul ei adorator, care nu-i vorbea decât de banii și de inima lui, ponegrind pe toți ceilalți, întinse mâna noului venit cu aceeași familiaritate ca și când l'ar fi cunoscut de-o sută de ani, și-i zise cu cel mai dulce zimbet:

— Îmi pare bine de cunoștința dumitale domnul meu, și pentru ca să o întărim mai

bine, îmi vei da brațul să mergem la preumblare; mă inăduș in casă. — Iorgule așa-i că o să mă intovărășești?... Dar tu Iancule, ce te faci?

— Eu, zise el..... Eu foarte mulțămesc; am o întâlnire tocmai acum pentru o afacere oare-care, și după ce făcù două-trei inchinăciuni foarte adânci, eși din casă urmat de ceilalți.

— Eleonora și Petru mergeau înainte, ear Iorgu nepăsător cum era, mergea șuerând mai in urmă, se oprea la fie-care fe-reastră prin care zărea vre-o fată frumușică, și astfel nu putea să audă convorbirea tovarășilor săi.

Brațul Eleonorei care se vedea rotund și trândafiriu prin horbota transparentă a hainei sale, se răsăma cald pe brațul lui Petru, ear acesta cu sângele iute cum e omul la vârsta de 22 ani, nu știa ce să gândească de această ființă care avea atâta libertate in vorbă și atâta lumină in ochi. — Ei vorbiră multe de toate. — Incepură cu lucruri nepăsătoare cum se incede totdeauna, trecură apoi la frumusețele de țară, in mijlo-

cul cărora Petru își petrecuse anii copilăriei, și ajunseră cu incetul la amor. Cine nu știe cât de nesecat este, și unde te duce acest izvor nesfirșit de convorbire. — Amorul, zice lumea, e o costișă înflorită pe care luneci răpede, căci la fiecare pas întâlnești câte o minune. — Eleonora deprinsă a asculta graiul prefăcut și fanfaron al tinerilor Iașeni, fû surprinsă să găsească în acest june nou venit un izvor de idei nouă și de simțiri curate. Ear Petru fărmețat de ochii Eleonorei, vorbea vorbe inspirate ce răsuna ca o muzică în urechea ei.

— Este ea oare un ânger sau un diavol? gândea Petru.

— Este el oare visul ce am visat? gândea Eleonora; și de frică să nu-și trădeea taina gândurilor lor, ei nu îndrăzneau să se uite unul la altul. Când însă împinși de-o putere neinvinsă, ei se priveau un moment ochi în ochi... atunci inimile lor se stringeau de-o dulce și nespūsă uimire.

Ei se preumblară până în noapte și s'ar fi preumblat mult încă, dacă vocea iro-

nică a lui Iorgu nu i-ar fi chiebat la realitate.

— He! tinerilor, strigă el, am obosit alergând după voi. E vreme să ne ducem pe-acasă. Nu te credeam Petrule așa bun de gură.

Eleonora tăcù; când veni momentul despărțirii, mânilor se strinseră fără voe și ochii lor se priviră adânc. Noaptea și unul și altul avură somnul neliniștit. Petru se sculă la miezul nopții, deschise fereastra de la odaie, unde i se părù că se inădușă și privi mult la stelele ce scilipeau pe ceriu — stele așa frumoase, el nu mai privise. Ear Eleonora avù visuri curioase; i se părù că se află într'o grădină incântată plină de pōmi roditori și de păseri cântătoare, însă fie-care pom ce se legăna, fie-care pasere ce sbura, lua rând pe rând felurite forme fantastice, până când pe nesimțite se prefăcea în niște ochi mari și lucitori ce sămēnau a fi ochii lui Petru. Apoi toate păreau că-i rid și i se închină; ear ea plutea într'o lumină azurie fără să atingă pământul, și auzea glasuri dulci ce nu mai auzise.

A doua zi când lumina zilei o deșteptă, ea se sculă tristă, și-i părù rău după visul de noapte. — Ce se petrecea oare cu Eleonora?...

Pentru prima oară ea se uită cu infiorare în jurul ei. Statue de bronz, șaluri de Persia, porcelane de China, toate aceste căștiguri ale momentelor ei de uitare, îi făcură groază. I se părù că ele se uită cu dispreț în trecutul ei, și de furie ea sfărâmă un vas scump ce sta pe masă martur de greșelele sale. — Ce-mi sunteți voi bune, strigă ea, dacă nu mă puteți face fericită!... Ea simțea în inima ei că se deșteaptă o lume nouă plină de parfum și de visuri ce o îmbătau, dinaintea cărora trecutul se pierdea negru, ca o noapte fără somn.

A doua zi când Petru veni la dănsa o găsi palidă, ear el nu mai avea focul de eri, glasul său tremura, privirea sa era sficioasă.

III.

Frumoasă a fost odinioară grădina Socolei, dar mai frumoase sunt astăzi ruinele fru-

museței sale. Părăsită cum este ea ne infățișază indoitul mister al decăderii omenești și al naturei eterne.

Chioscurile sale căzute, sfinxii săi știrbați de vânturi ne deșteaptă splendoarea unei domnii trecute, pe când aleele sale intunecoase și părăginite ne vorbesc de pustiul codrului. Era o sară frumoasă. — Luna plină zimbea de sus printre nouri creți și argintii și respăndea pe earbă brazde de lumină.

Dar ce sgomot se aude colo sub cel teiu frumos?.... E o masă intinsă, impodobită cu argint și cu cristaluri, in jurul căreia se vede șezând toată junimea aleasă a Iașului și in capul ei Eleonora. Eleonora astă dată nu avea pe dēnsa nici catifea, nici mătăsuri, ci o simplă rochie de cit care lăsa să se vadă frumoasele forme a brațelor și a umerelor ei, ear pe brațe și la gât nici o podoabă, nici un diamant. Ea redevenise cum era pe când o numea lumea Privighitoarea Socolei; căci amorul nu iubește podoabele lumești.

Lumea cărtitoare însă, tălmăcea in rău această schimbare a Eleonerei.

— A inceput să-i placă florile de câmp

zicea un june la urechea vecinului său, voind să facă spirit.

— Farmecul noutății, răspundea celalalt. Astăzi Petru, mâne altul.

— Dar rândul meu când va fi oare? gândea cu ciudă Iancu care vorbea puțin, dar observa mult.

— Un cântec ne trebuie, Eleonoro, ca să inveselim această masă, zise Iorgu, cântecul inimii tale, și acest pahar îl voiu deșărta întreg în sănătatea ta.

— Bravo!... strigară toți, cântecul inimii tale vrem să-l auzim!

Eleonora nu așteptă să fie mult rugată. Aerul răcoros, luna plină, farmecul nopții, toate aceste înălțase simțirile ei și vocea ei începù să sune printre frunze. Dar cine poate spune ce cântec a cântat Eleonora? Era un cântec neauzit spus cu cuvinte de foc și cântat cu voce de ânger. Ea se urcă până la acele note arzătoare ce numai amorul și durerea le cunoaște, și răpită cum era în valurile melodiei, ea își ațintì ochii în ochii lui Petru care vèzù în această privire tot sufletul ei... Eleonora iubea... Luna

privi de sus acest amor născut sub aripa ei de lumină, și părù că-l binecuvintează. E un vânt care va trece, ziceau unii necrezători, dar ei se înșelau, căci vântul era furtună.

Din acea zi ea inchise ușa nebuniilor lumii, lăsând pe prag un trecut plin de vuet și de plăceri, care dispărù răpede, căci el nu luă cu sine nici o parte din inima ei. Ea se aruncă in această patimă cu toată speranța și in increderea unui suflet fecioresc, și neștiutoare cum era de fericirile ce cuprinde in sine întâiul amor, ea le sorbea pe toate, și se mira cum mai încăpeau in inima ei.

Un an intreg ei duseră impreună o viață de uitare și zilele lor treceau răpede cum trec zilele fericțiilor. Intr'o zi însă Petru veni la Eleonora cam trist.

— Ce ai, iubite? zise ea cu glas induioșat.

— Eu, răspunse el după o paușă, eu... n'am nimic. Am atăta numai că mă tem să nu te pot face destul de fericită.

— Ha! zise ea imprejurându-i grumazul

cu brațele sale, pot eu să fiu mai fericită decât așa?

— Visul e frumos, deșteptarea e amară!

— Ce vrei să zici Petru? Vorbele tale mă îngheață, niciodată nu te-am văzut așa.

— Voiu să zic că amorul e un copil dulce dar schimbăcios; mâne poate tu nu vei mai găsi in mine acel om pe care astăzi îl iubești. Lumea cu plăcerile ei te rechiamă neincetat; pute-voiu eu să-i țin totdeauna locul in inima ta?

— Alungă aceste gânduri iubite, și'nse-ninează-ți privirea. Nu vezi tu in ochii mei că eu nu te pot uita. Pentru ce această ne-credință in fericirea noastră?

Petru vedea in adevăr strălucind in ochii ei amorul cel mai adănc, dar aceasta nu-l insenină, căci sufletul său nu era senin.

— Soarta! soarta! exclamă el, multe poate să distrugă. Nu vezi tu afară aer, spațiu, libertate, lumea care se mișcă cu inmiitele ei comori de plăceri și fericiri; toate aceste pe care tu le-ai părăsit pentru mine, conspiră acuma contra noastră; căci multe le-gături te leagă încă de lume, Eleonoro!

Voiu rupe acele legături, răspunse Eleonora, am pentru mine amorul și el care îmi dă fericirea, îmi va da și puterea. Lumea, zici tu, conspiră contra noastră. Ce-mi pasă mie de dănsa? Am eu oare să-i cer ceva? Cât am fost in lume ea mi-a dat totul, și am fost săracă; astăzi când m'am retras de dănsa, sunt bogată, căci te am pe tine, și am totul. O! Dar tu ai dreptate să te indoești de mine. Trecutul meu este un martur greu in contra mea. Am greșit mult in adevăr, dar in ziua in care te-am iubit pe tine, am primit un nou botez care m'a spălat de toate. Petru! crede-mă; mai curând va inceta să-mi bată inima in piept, decât să incetez eu de a te iubi.

Aceste cuvinte rostite cu accentul durerii, induioșară pe Petru; el o cuprinse in brațe și pacea fû incheiată prin un sărutat.

Cu toate aceste vorbele lui Petru deși puteau fi zise fără scop in niște momente de tristeță care ades nasc fără cause in mijlocul celei mai mari fericiri, totuș făcură intipărire asupra Eleonorei. O neliniște îi remase in suflet. Deatunci i se părea neconținut că Petru e trist și

gânditor. Era aceasta părere, sau realitate? Nu ştim. Ea însă se puse a-l cerceta pe furiş; fiecare mişcare, fiecare vorbă a lui Petru căuta să o esplice; însă de ce observa mai mult de ce mai mult se rătăcea în cugetări. Nu cum-va îmi ascunde el ceva?... gândea ea în sine; şi ideea că legăturile lumii pot să-l despartă odată de dănsa îi stringea inima grozav.

— Ah! ba! zicea ea, învingându-şi temerea, Petru nu mă va lăsa! el e bun, ş'apoi găsi-va el alta care să-l iubească ca mine?

Dar vai! În zadar Eleonora căuta să alunge gândurile ce o impresurau. Indoeala intrase ca şerpele în inima ei, şi-i alungase somnul de la ochi şi surisul de pe buze. Ea începea acum să cunoască partea cea amară a iubirii, durerea!

Intr'unul din acele momente de tristeţă, servitoarea Mariţa îi anunţă pe Iancu. — Să între zise ea. — Iancu nu fusese la dănsa de multă vreme, şi deşi acest om îi era foarte displăcut, totuşi ea simţea acum trebuinţă să comunice cu cine-va: singurătatea o apăsa.

— Mă scuzaţi, domnişoară că vă neliniş-

tesc cu prezența mea, zise Iancu cu un aer plin de dulceață. Dorința de-a vă revedea după un timp așa de îndelungat, a fost mai puternică în mine decât teama de a vă supăra. Totodată am a vă arăta ceva din partea lui Petru care se roagă să-l ertați că, fiind prea ocupat, n'a putut să vie să vă vadă.

Aceste zise, el băgă mâna în buzunar, scoase o hârtie îndoită în mai multe pături, o desfăcù încetișor și apoi o dădù Eleonorei cu o mulțămire ce nu o putea ascunde.

Eleonora se îngălbeni ca ceara; Eată ce conținea acea scrisoare :

„*Scumpa mea*“

„Dumnezeu voește să ne despartă. —
„Peste câte-va zile eu mă însor. — Adă-ți
„aminte de fericirile noastre din trecut și
„te rog nu mă blăstema!“

Petru.

Iancu observă toate mișcările figurei ei, însă ce slabă oglindă e figura, când e vorba să reproducă o durere așa de mare!... Nu-

mai cel ce suferă știe cât de nesfirșită e suferința sa, dar nu o poate spune nici arăta.

— Lasă-mă singură Domnule, zise ea, am trebuință de liniște.

— Eartă-mă Eleonoro că ți-am pricinuit fără să vreau această durere. Măni va trece supărarea ta cum trec toate în lume... și... la revedere!

IV.

Eleonora rămase impietrită. Multă vreme ea nu putu să-și revină în simțiri, stând într'o stare desăvârșită de amortire ca și când ar fi părăsit-o chiar puterea de-a suferi. Ea ceti și receti de-o sută de ori scrisoarea care-i desfășurase adevărul, până când vederea i se întunecă și noima cuvintelor i se pierdu în minte. Deodată ea tresări; se duse cu pași răpezi la biurou și începui a scrie. De mult însă ce era grăbită mâna-i tremura. Într'o jumătate de oră ea scrise vr'o zece mici epistole. Apoi sună și servitoarea Marița se presintă înaintea ei.

— Trimite îndată pe-un om cu aceste scrisori să le ducă la adresa lor, și tu vino îndărăpt căci am trebuință de tine.

Intr'o clipă Marița îndeplinî ordinele stăpânei sale.

— Acuma, vino să-mi pepteni părul cum știi tu mai bine. Vreau să fiu frumoasă, înțelegi tu, frumoasă.

— O! n'am trebuință să-mi dau multă osteneală pentru aceasta.

— Să-mi pregătești apoi rochia cea albă cu flori de aur, și pe cap să-mi pui un vâl de gaz prins în o ghirlandă de lăcrămioare.

Marița deschise niște ochi mari plini de mirare.

— Ce mă privești așa, nu înțelegi?

— Drept să vă spun nu înțeleg.

— Ei bine! află că astăzi mă mărit!

— Domnișoara se mărită!!... strigă Marița ai cărei obraji se aprinseră de bucurie. Domnișoara se mărită..... O! ce bine-mi pare!... Degrabă, degrabă la oglindă, am să vă fac frumoasă cum n'a mai fost mi-

reasă in Iași. Bine-mi spunea mie gândul... Dar... am să vă fac și eu o rugămintă.

— Spune.

— Dacă vă veți mărita, vă rog să nu mă părăsiți. Eu nu vreau să mă despart de buna mea stăpână. Vreau să vă ved în casa voastră deplin fericită și eu să vă slujesc cât voi trăi.

— N'aibi nici o grijă, Marișă. Eu am gândit la tine. Tu vei avè partea cea mai mare a fericirii. Eată aceste diamante, zise ea arătându-i o casetă plină de odoare, și le dau ție. Ele îți vor asigura traiul pentru totdeauna, și dacă vei voi să te măriți, ele îți vor fi zestrea. Noi însă vom trebui să ne despărțim, căci așa cere soarta. Eu trec deacuma in altă viață, unde tu nu mă poți urma.

Marișă se uita la caseta cu odoare și i se luau ochii; ea nu putea să creadă că atâta bogăție este a ei. Amețită, ea se aruncă la picioarele Eleonorei, inșirând cuvinte neînțelese de mulțămire.

— Destul, Marișo, îi zise Eleonora; eu trebuie să mă imbrac mai curând; vremea

trece și oaspeții mă așteaptă la nuntă. Grăbește.

Marița începù să-i impletească pèrul cel de abanos. Ce schimbare in biata Eleonora! Ea se uita in oglindă și nu se mai cunoștea. Fața ei era îmbetrănită. Scump a mai plătit greșalele tinerețelor sale, căci le-a plătit cu prețul fericirii. Amorul care i-a pus in inimă comorile virtuții, i-a pus totodată pe cap cununa de martir.

— Domnișoară! și unde faceți nunta o întrebă Marița cu sfială.

— Sub teiul cel mare din grădina Socolei. Vreu ca nunta mea să fie așa de frumoasă, încât vestea să-i meargă in toată lumea.

— Aveți dreptate, domnișoară; și eu înțeleg că D-voastră. Nunta trebuie să fie nuntă. Dar mirele vostru, așa-i că e domnul Petru? Cine altul ar putea să iee o mireasă așa de bună și frumoasă?

— Mirele meu e Petru zici tu?... Și tot sângle i se grămădi in inimă. Dar e Petru, lui vreu să-i inchin sufletul meu pentru vecie. Mă însoțesc cu dènsul pe viață

și dincolo de viață, pentru ca totdeauna să pot fi lângă el, și nici o putere omenească să nu mă mai poată depărta. Vreau să-l apăr de rele; să-i alin necazurile de zi, să-i indulcesc visurile de noapte, și el să nu știe de unde-i vine binele, și să știe numai căt l'am iubit. Vreau ca sufletul meu revărsat în sufletul lui să plutească în fericire ca doi luceferi în zori, și lumea pe care o blăstem să se uite cu invidie la noi.

— Și eu să nu fiu să vă ved!.... zise Marița a cărei ochi nu se întorceau de la casetă.

Eleonora era acum gata... Ea avea toate podoabele de mireasă. Haine albe, lăcrămioare pe cap și lacrimi în ochi!.... Dar unde se ducea Eleonora? Ce gânduri avea ea?

Ea porni cu grabire spre ușă, însă ajunsă pe prag, ea se opri și chemă pe Marița.

— Vino să te sărut Marițo, zise ea de puind o sărutare pe frunte-i. Când vei fi fericită să-ți aduci aminte de stăpână-ta care și-a adus aminte de tine.

Apoi ea eși, se aruncă în trăsura ce sta afară și plecă la Socola. Acolo o aștepta o

masă mare, bogată, întinsă sub acelaș teiu unde cu un an mai înainte ea își cântase cântecul inimii sale. Aceiași tineri care fusese atunci, erau și acum invitați, afară de Petru care lipsea.

La sosirea ei un ura sgomotos făcù să clocotească văile de prin prejur.

— Privighitoarea Socolei! Tu nu erai menită să tânjești la umbră, strigară cu toții. Bine-ai venit earăș între noi!!...

— Am venit între voi, că-mi era dor să vă văd. Intr'un an multe s'au petrecut. V'am chemat pe voi care mă știți cum eram să mă vedeți cum sunt. Un cântec m'a dus dintre voi acum un an, un cântec mă readuce, dar acesta e cel mai frumos și cel din urmă.

— Eleonoro! Ce vorbe vorbești tu? ziseră unii.

— Eleonoro! Ce haine porți tu? ziseră alții.

— Sunt mireasă, nu mă vedeți? O să-mi jucați astăzi la nuntă, sub acest teiu care a umbrit întâiul meu amor.... Dar acum iubesc pe-un altul. Acesta e mirele meu.

O! când ați ști cât e de frumos!... Ochii lui sunt adânci ca albastrul ceriului și sărutul lui dulce ca sărutul lui Dumnezeu.

Și un grozav suris increțî buzele ei. Ea vîrsă apoi șampanie în paharul fiecăruia, dar în paharul ei aruncă un praf pe furiș.

— Voi care ați incunjurat tinerețele mele, nu vă puteam lăsa fără să-mi iau ziua bună de la voi.

— Ce fel ziua bună, strigară cu toții.

— Dar, ziua bună, căci acest pahar îl beau în sănătatea mirelui meu.

Eleonora era palidă ca ceara. Ea ciocni paharul cu amicii ei, apoi îl sorbi fără să se răsuflă.

— Insfirșit! zise ea, nu e greu de a trece pragul vieții, când nefericirea te duce de mână. Acum lăsați-mă să-mi cânt încă o dată cântecul inimii mele.

Toți tăcură, și ea începuse să cânte; dar astă dată cântecul ei era infricoșat, strident, era cântecul desperării. Fiecare notă era un blăstem ce arunca lumii pe care o părăsea. Cântând, ea întrevăzu prin minte toate fașele tinereței sale plină de rătăciri și de

căințe, de amor și de durere, și toate aceste se risipeau acum ca un vis al dimineții. Vis amar; deșteptare mai amară!

Când Eleonora sfârși de cântat, ea căzù obosită pe scaun. Ochii ei străluceau ca sticla.

— L'am iubit, zise ea cu o voce între-ruptă și am fost fericită... Ce-mi trebuie mai mult?... Nu mi-a fost scris să fiu stăpână pe soarta lui. El nu-i ca mine orfan în lume; el are tată și mamă și o logodnică care-l chiamă; ear eu n'aveam dreptul să-l răpesc din brațele lor și să mă pun umbră soarelui ce-i strălucește în viitor... Ah! simt că mă arde aice, zise ea puind mâna pe piept, și capul mi se învârtește.

— Eleonoro! ce este?... ziseră amicii ei încunjurând-o. Tu suferi; mânil tale sunt răci, buzele tale vinete?

— Nu-i nimic, răspuse ea. Sunt foarte bine. Ia vedeți colo, arătă ea spre răsărit, cât e de frumos! Acolo mi se deschide lumea unde totdeauna e primăvară. Acolo am să fiu mireasa lui.

Ochii Eleonorei se acoperiră de-o ceață; vocea începù să i se stingă.

— Rămăneți sănătoși, voi care m'ați învățat să rid!... zise ea uitându-se la amicii ei. Acuma știu să și plâng. Rămăi sănătoasă, tu viață in care am gustat mult dulce și mult amar!... și voi ape limpezi a Socolei, copaci, verdeață, rămăneți sănătoși! Deacum înainte veți desfăta ochi mai fericiți decât ai mei... Ear tu Petrule, tu care incurând vei stringe mâna miresei tale... te ert.

La aceste de pe urmă cuvinte Eleonora muri.

Lacrămi curgeau din toți ochii la vederea acestei nenorocite ființe care a trecut prin lume răpede cum trec stelele ce cad din ceriu; numai singur Iancu sta răce, cu fața de marmură, și cu suflet de gheață.

VĂNĂTOAREA.

I.

Cucoșul bătând din aripi pe gardul țării, nu de mult vestise miezul nopții, când cornul vânătoresc se auzi răsunând la curtea de pe moșia Sorcova. O mare vânătoare de cerbi, lupi și porci sălbatici se dădea de stăpânul moșiei, la care se adunase toți amatorii de prin orașele și satele învecinate.

Ziua se arăta frumoasă. Spre apus se vedeau încă stelele sclipind într'o lumină palidă, ear spre răsărit o geană trandafirie se înălța pe ceriu ca o speranță de fericire, stropind cu rouă pământul insetat.

La sunetul cornului cete de oameni porniră spre curte, înșirați pe ulițele satului, unii armați cu bețe pentru hăitueală, alții cu puști pentru vânat, având fiecare merinde în traistă și speranța de a împușca cea mai mare *dihanie* din codru.

La curte domnea o mare mișcare, întocmai ca o pregătire de războiu; s'ar fi zis că un avânt de vitejie cuprindea toate inimile la apropierea luptei cu pădurea, și fiecare aruncând pe umere arma bine grijită, sora omului în nevoie, simțea în sine mai cu tărie dreptul său de stăpân asupra naturei.

Șeful vânătoarei împărți la toți pușcașii țărani praf și plumbi în deajuns, desbătând apoi planul vânătoarei cu gravitatea unui general de armată ce curând are să înfrunte inamicul, însemnând linia de atac a hăitașilor, linia de pândă a pușcașilor, și după ce totul fû bine pregătit, întreaga ceată plecă spre pădure, unii călări, alții pe jos, aspirând cu poftă aburii dimineții și cântând doine de jale sau cântece de veselie, după cum se sim-

țeau inspirați de răsăritul soarelui sau sgomotul răsboinic al vânătoarei.

În scurt timp pădurea fû incinsă între două lanțuri de oameni, când deodată la sunetul cornului care era semnul de începere a vânătoarei, mii de țipete sëlbatice, sunete de ciomege, șuerături ascuțite treziră ecourile de prin adëncul rîpilor, făcënd să tremure de frică chiar frunzele pe arbori: s'ar fi zis că bătrânii frasini și stejari se rës-toarnă sub vrăjmășia unui potop ce năvălește asupra pădurii. La auzul acestui clo-cot înfiorător, linia pușcașilor stătea tăcută, așteptând fiecare la locul sêu, ascuns pîn-tre frunzari, sosirea vre-unei fiarë sëlbatice spre a o improșca cu foc.

Dar în această așteptare ce samënë a fi fără sfîrșit, fiecare moment este însemnat prin bătaea inimii. Nu este vënëtor căt de vechiu, căt de ispitit care să-și poată stăpăni neastămpêrul. „Poate va veni pe ici, poate va veni pe dincolo“, își zice el pregătindu-și arma, și ochiul sêu se mărește așa că ar voi par'că să străbată prin măduva copacilor. Cel mai mic sunet prin frunzele uscate

răspunde de-adreptul în inima sa; el își oprește suflarea, ascultă, întreabă și nici o notă nu scapă nepercepută din graiul tainic, armonios al pădurii.

Apoi eată că răsună o detunătură de pușcă în aripa stângă a vânătorilor, urmată de mai multe altele în aripa dreaptă și în centru, până când focurile se înmulțesc pe toată linia, vestind fiecare câte un duel singular, duel de moarte între om și fiară.

Cu încetul însă hăitașii se apropie de pușcași, urletele se potolesc, focurile încetează, și cu toții se adună grămadă în poeana cea mai apropiată pentru a număra prada dobândită.

— Ziua ne-a mers în plin, zise stăpânul moșiei cătră mulțimea ce-l încunjura, doi cerbi, patru lupi, și un porc, afară de mărunțușuri ce nu se numără.

Și fiecare începuse să istorisească imprecuțiile împușcării sale, presurate negreșit cu oarecare nevinovate infrumusețări, obiceiul nedeslipit de talentul ori-cărui bun vânător.

— Dat'ai în ceva? întreabă proprietarul

pe junele Alexandru care venea cu pușca în spate și cu pălăria cam pe ceafă.

— Am răsturnat un lup, răspunse acesta cu sânge rece.

— Ce spui, iubite?... ai împușcat un lup!... strigă Costachi de-alătura; ce năpaste a fost să deie peste sărmana dihanie!...

Costachi era un om scurt și gros, cu glasul cam răgușit, tomnatic de vârstă, cu fața deși puțin veștedă, dar invioșată de niște ochi verzi și luători în ris, un mucalit înfirșit care mergea la vânat mai mult de petrecere, plăcându-i mâncarea bună, băutura multă și glumele mai presus de toate, ear încontra femeilor avea cum s'ar zice, un *dinte* decând îi rămăsese numai unul dinainte, și se vèzù silit să pună ochelari pe nas.

Făcând câți-va pași înainte, el se apropiè de un lup foarte mare care sta cu dinții rânjiți, lungit la pământ, în mijlocul unui grup de băeți ce-și băteau joc de el ca de-un dușman fără putere, făcându-i prohodul cu felurite muștrări: care pentru un miel furat mai an din stână; care pentru un mánzat zugrumat în ocol în cășlegile trecute.... și

impunend tăcere băeților, el zise clătinând jalnic din cap:

„Acesta-i nefericitul intru pomenire care a dat chioriș peste plumbii lui Alexandru?

— Precum ziseși, răspuse Alexandru, voind să infrunte privirile ironice ale tovarășului său.

— Inapoi la pădure!... strigă Costachi lovind furios cu stratul puștii lupul după cap.

Dar O! intemplantare!... O! minune!... lupul deșteptat ca prin farmec de puternica lovitură ce primise după cap, se ridică deodată pe picioare și cu iuțeala fulgerului dispărù in pădure, trecend prin toată mulțimea vânătorilor, uimiți de neașteptata sa inviere.

Un ris general și sgomotos se stărnì după această scenă comică, și buimăci într'atăta pe junele Alexandru, încât era cât pe ce să se apuce la harță cu glumețul Costachi care se rostogolea pe earbă de ris.

— Pace voue tuturor!... zise Nicolai un vânător lăudăros, cu musteața bine răsucită și care se legăna dărz pe picioarele sale imbotforate... Lupul e gros de obraz, eu

unul nu-i dau crezare in cătă vreme este încă in pielea lui. Am văzut multe in viața mea vânătoarească, că doar nu de eri sau de-alaltăeri țin pușca in mână. Așa odinioară când vënam in munte, mi-a eșit o matahală de urs inainte...

— Să ne aținem la istoria ursului!... îl intrerupse Costachi sclipind din ochi, și să lăsăm minciunile să curgă.

— Taci din gură vrăbierule!... minciuni spui tu care impuști numai ciocărlani de pe drumuri... Ziceam că deodată o matahală de urs mi-a eșit inainte fără veste...

— N'a fi fost cum-va vre-o veveriță?

— Ba era un cogemite *Martin* blănit de iarnă care rupea copacii din rădăcină. Aveam pușca încărcată cu ploae...

— Și ai aruncat-o jos să nu se facă primejdie.

— Ba am pus-o la ochi și am așteptat să-mi vie ursul in țel; și când mi-a venit așa ca la 100 de pași, căci eu am obiceiul să nu dau mai de-aproape...

— Se înțelege un urs mare cât un stog,

cine nu l'ar nimeri mai de-aproape? ș'apoi de departe e și mai ușor de-a fugi.

— Fuge cine fuge, ear nu un vânător ca mine, răspuse Nicolai supărat de întreprinderile lui Costachi... Aveam zic pușca încărcată cu ploae și când mi-a venit în țel ca la 100 de pași...

— Mi se pare că era numai 99.

— Măi ce dărdală mai ești!... Nici că lași pe un om să vorbească. — Atunci zic am descărcat țava dreaptă și l'am chiorit de ochiul drept, și pe urmă am descărcat țava stingă și l'am chiorit de ochiul sting...

— Va să zică: focul și ochiul!

— Ba bine că nu, răspuse Nicolai care părea că crește în botfortele sale cât un urieș. Ursul a început a se răstogoli la pământ mornăind de răsuna pădurea, ear eu n'am ce face, mă apropii de el — pe-atunci eram mai neispitit de întâmplările vânătorului — când deodată ursul care nu-și mai vedea nici vârful nasului, auzind negreșit vuetul pașilor mei, se răpezi în direcția mea cu capul plecat, și nu știu cum se nimeri, că răsturnându-mă peste el, mă pomenii —

inchipuiți-vă lucru poznaș! — călare pe grebănușul lui.

— Ha! ha! ha!... începură cu toții să ridă cu un chef nespus. Păcat că nu era și Alexandru călare pe lupul lui de adinioarea! Ce drăgaică ați fi jucat împreună!

— Să lăsăm poveștile și să ne punem la masă, băgă de samă stăpănușul moșiei; vremea trece și până 'n sară mai avem încă două bătăi.

— Ce poveste?... răspunse Nicolai atins de cuvintele proprietarului. — E atât de adevărat, că și acum când îmi aduc aminte mi se sburlește părul în vârful capului.

— Auziți domnilor!... I se sburlește părul în vârful capului, strigă neinduratul Costachi cu glas mare, și aruncându-se fără veste asupra lui Nicolai, îi smulse căciula de pe cap arătând spectatorilor o titvă goală a cărei piele strălucea de-o gingașă culoare trandafirie.

Veselia ajunse la culme.

— Bravo!... bravo!... L'ai prins cu oca mică, strigară cu toții. Dacă istoria ursului va fi tot atât de adevărată, precum e ade-

vărat că are pěr pe cap, atunci merită să-i dăm carte la mână de cel mai mare minciunos și prin urmare vânător.

Cu toții apoi spânzurând puștile pe cren-gile copacilor, se așezară pe earbă la prânz luând fiecare ce apuca, unul o coastă de epure, altul o aripă de curcan, și cu cât mâncau mai mult, cu atâta beau mai mult, ear anectodele și glumele se încrucișau ca fulgerele printre paharele pline cu *Cotnar și Odobesti*.

Până 'n sară se mai făcură două bătai în fundurile cele mai adenci ale pădurii, care avură de rezultat încă câți-va lupi, vulpi și porci sělbatici, și după ce soarele asfinți în dosul dealului într'un noean de roșeață, aurind numai vîrfurile copacilor, ear de cealaltă parte se arată luna în craiu nou cu un țercalan galbën împrejur, întreaga ceată a vânătorilor se adună în poeana numită *a Cerbului* unde se făcuse toate pregătirile pentru petrecerea nopții, și prin mijlocul căreia șerpuea printre maluri inverzite și umbrite de frasini pletoși, un mic

riuleț limpede ca lacrăma, la unda căruia se adăpau cerbii și căprioarele.

II.

Un foc urieș ardea în Poana Cerbului aruncând în văzduh prin întunericul nopții un roi de scântei ce păreau că se amestecă cu stelele. Roată împrejur ședeau pușcașii la vorbă istorisind de întâmplările zilei trecute, și plănuid pentru ziua viitoare. Un ceaun mare și negru la fund așezat pe pirostee clocotea la foc, aruncând stropi ferbinți, care sfărăeau pe cărbunii aprinși, și lângă ceaun un țeran cărunt, ținând lulea în dinte, învertea cu melestel făina în ceaun.

— Răpede un pumn de sare Ioane, zise țeranul cărunt, îndreptându-și cu unghia cărbunele în lulea.

În același moment Ion turnă sarea zicând: „cu noroc“.

— Adaoge încă o mână de făină s'o mai învărtoșim.

Și făina cernută prin sită, curse în ceană ca o ploaie subțire.

— Gata! strigă Simion răsturnând mămăliga pe fundul de lemn bine răzeliuit... Deacum la împărțea, copii!

Apoi el luă o ață și după ce o făcu să sbărneie între degete, tăie mămăliga în fălii, dănd la toți hăitașii și pușcașii câte o dreaptă parte.

— Tot cu incetul, adăose el; de fiecare căciulă câte o bucată... așa... astai hrana țeranului și la voe și la nevoe. Boerii n'o mănăncă decât ca să-i cerce gustul.

— Nu mă uita pe mine, moș Simioane, zise Costachi; că nu te voi uita nici eu cu un pahar de vin de cel de vărsta dumitale.

— Să trăești cucoane!... vinul nu se leapădă, el e mângăerea omului în neazuri.

— Și cum zici moș Simioane, ține un pahar de mângăere.

Simion dădă pe gât paharul ce-i oferă Costachi.

— Mă-ri că bun e, cucoane!... Lunecă că untdelemnul.

— Acuma dacă cunoști pe cine-va care să știe a cânta din trișcă, din fluer, din cimpoi sau din frunză, pune-l să-mi cânte de inimă-albastră aici la zarea stelelor și a focului; am un greu pe inimă decând am făcut să invie lupul lui Alexandru. — Câte oi o să mai mănânce nemernicul!...

— Indată! răspuse Simion . . . . Măi Radule! Măi Radule! . . . . Ia vin cu trișca încoace.

La strigătul lui eși din grămadă un flăcău de-o trumuseță rară. El avea fața albă ca laptele, ochii negri ca cărbunele, niște plete lungi ce fluturau pe umerii săi lați ca o coamă de zimbru, și mijlocul curmat ca la o copilă.

— Cine-i acest făt-frumos? întrebă Costachi.

— E fiul meu, răspuse Simion. — Ia zi ceva din trișcă Radule.

— Ce să zic tată? . . .

— Apoi ce-or vrea boerii.

— O horă, zise Costach; să începem cu jocul, și când vom voi să adormim, vom întoarce-o pe jale.

Atunci Radu se puse pe un trunchiu de copac și începù să cânte o horă de joc. Erau atât de curate, atât de vesele și atrăgătoare notele ce tănărul cântăreț scotea din trișcă, acest primitiv instrument ciobănesc, încât Costachi simțind furnici prin picioare, sărì in sus și începù să joace împrejurul focului.

— La mine copii!... strigă el adresându-se cătră un grup de tineri hăitași care stăteau mai la o pare tupilați pe earbă și ascultau șăgile boerilor, fără să îndrăznească a se amesteca in vorbele lor; și inșfăcând vr'o căți-va dintr'ênșii cam cu voe, cam fără voe, formă un lanț de horă la cărma căruia se puse el in ciuda anilor ce-i purta in spate.

— *Tot in loc și la soroc!*... zise un băeat care inceptea să se ametească de fierberea jocului.

„*Eaca una, eaca două,
Lelea cu rochiță nouă!*”

răspunse un altul lovind de două ori cu piciorul in pământ.

— *Eaca două, eaca trei,
Lelița cu ochi căprui!*

Țipă Costachi ne mai putându-și stăpăni picioarele.

— *Vertos înainte!...* strigară ceilalți privitori, simțindu-se și ei cuprinși de-un chef nebun. *Dați mereu!.... Să se aprindă pământul de focul călcăelor și călcăele de dorul femeilor!*

Și unul câte unul se prinseră în scurt timp la joc, așa încât și Nicolai cu lungile sale botforte, și sfiosul Alexandru, și proprietarul moșiei care de astă dată uitase *eghimoniconul* său de stăpân, intrară în danț cu o furie de copii.

Cine ar fi văzut astfel, între umbrele nopții și lumina gălbie a focului, această horă în care și tineri și bătrâni, și țărani și boeri se țineau de mână într'un cerc de frăție, jucând și frământând pământul la sunetul trișcăi a cărei tonuri se amestecau cu șoaptele riulețului și pal্পăitul focului, s'ar fi crezut transportat în acea vreme binecuvântată pe care povestea o numește veacul de aur.

— Nu mai pot! zise Costachi abia răsufându-se; v'am pus pe calea adevărului, deacum eu mă retrag cu cinste dinaintea focului.

— Nu-i papuc nu-i nimic, adaoase Nicolai părăsind și el jocul în care făcuse să răsune în cadență mărețele sale botforte. — Să mă vedeți pe mine în față cu vre-o sprinceană de muere, ș'apoi să ziceți de-i jocul joc, și cheful chef. Așa odinioară mi-aduc aminte...

— Ear începe istoria ursului, îl întrepruse Costachi.

— Ba nu, a unei femei care...

— Care te-a orbit cu frumuseța la 100 de pași depărtare.

— Ba nu, pe care...

— Pe care n'ai văzut-o niciodată, jur pe măselele ursului ce-ai călărit, precum n'am văzut nici noi pe titva ta, pěrul ce era să ți se sburlească adineoarea. — Nicolai nu ne strica cheful cu brașoavele tale!

Hora contenì și dănțuitorii obosiți se puseră împrejurul focului. Nicolai nu-și mai urmă istoria căci nime nu-l asculta.

— O doină, Radule! zise Alexandru care șezând culcat pe-un strat de fân, urmărea cu ochii scânteele ce se pierdeau în vânt.

Alexandru era mai mult poet decât vânător. El iubea la vânat aerul liber, câmpul verde, pădurea misterioasă, ear când i se înfățișa vre-o căprioară, uita adeseori că are pușca în mână.

Radu șterse trișca cu măneca cămeșei, îi cercă sunetul și începù apoi doina. Doina ori și când e frumoasă, dar cântată noaptea la lumina focului, sub bolta stelelor, în auzul cerbilor și a căprioarelor, e ca o rouă dulce ce se revarsă pe inimă. — Radu care de atâtea ori trezise din somn mierlele pădurii cântând doina în zori de ziuă când ducea oile în porneală, știa să scoată sunete ce în adevăr mergeau la suflet, sunete jalnice, sunete vesele, ca valurile nestatornice ale inimii sale tinere.

— Ce mioară te-a învățat să cânți doina așa de bine? întrebă Costachi.

— Eată mioara, răspuse Radu intinzând mâna spre un colț al poenii și arătând o că-

prioară care se apropia fără sfială de grupul oamenilor.

În acelaș moment Nicolai puse pușca la ochi spre a pedepsi pe gingașa oaspeță a pădurii de îndrăzneala ce avuse să turbure liniștea vânătorilor.

— Jos arma!... Măi vânător din străchini, strigă Costachi lovind cu un băț peste țăvile puștii lui Nicolai. Nu vezi că căprioara e imblănzită? Ian privește cum se uită de curios la scăfărlia ta goală. Du-te mai bine și o prinde cu mânilor.

— Lăsați că mă duc eu, zise junele Alexandru, alergând spre căprioara care-l aștepta cu urechile plecate și cu botul întins, ca și cum ar fi voit să-i ceară de mâncare.

În momentul însă în care Alexandru era să pue mâna pe dănsa, ea flutură din urechi și făcù o mică săritură înapoi; atunci el înaintă spre dănsa mai cu luare aminte, ear șagalnica de căprioară sări earăș înapoi, pe urmă în dreapta, apoi în stînga, lunecând totdeauna din mânilor lui, tocmai în momentul în care era să o apuce, și astfel sburând, ea se afunda mereu în pădure ur-

mărită pas cătră pas de junele vânător care nu se indura să renunțe la speranța de-a o putea amăgi și prinde.

Era aproape miezul nopții. — Costachi ne mai gândind la Alexandru care dispăruse din mijlocul vânătorilor, rugă pe moș Sion să-i spue o poveste din vremea veche; dar n'apucase acesta să zică: „*A fost o babă și un moșneag*“ că toți vânătorii osteniți horăeau duși in lumea visurilor. Numai doi sau trei străjieri rămaseră spre a hrăni focul până 'n ziuă.

III.

Alexandru tot mergea înainte urmărind căprioara care, intocmai ca o cochetă ce voește să prelungească dorul iubitului ei, sărea când ici, când colea, nedepărtându-se prea mult, dar nici apropiindu-se indestul spre a cădea prinsă in mânilor lui; când odată uitându-se imprejur, el se vèzù singur in intuneric in mijlocul pădurii, fără să-și mai aducă aminte pe unde a venit și

pe unde trebuie să se întoarcă îndărăpt. Spaima îi cuprinse inima, și fruntea i se acoperi de sudoare. El începù să țipe din toată puterea plămănilor spre a fi auzit de tovarășii săi, dar nime nu-i răspunse decât un echo depărtat care părea că ride de dănsul.

Apoi iute se sui într'un copac ca doar va zări lumina focului încotrova; însă nimic!... Sus stelele nenumărate sclikeau pe câmpia albăstrie, jos codrul amenințator se întindea ca o perie sub ochii săi.

Un moment el stătù în hotărîrea de-a nu se mai coborî din copac, temându-se de fiarele sălbatice încontra cărora nu avea cu ce să se apere; dar mai păstrând încă în inima sa o rămășiță de speranță de a regăsi calea pe unde a venit, el se dete răpede jos, când eată că ochii săi întâlniră din nou ochii căprioarei care părea a-i zice cu blândetă: „Ce te-ai spăriat? ... vino după mine...“ Atunci aducându-și aminte că căprioara l'a făcut să rătăcească prin pădure, el intră într'o furie nespūsă și începù să alerge după dănsa prin desimea copacilor

fără să bage de samă că la fiecare creangă rămănea câte o bucată din hainele sale. Insfirșit el stătù pe loc obosit de osteneală; pieptul i se bătea tare; ear nu departe de dënsul vicleana căprioară se oprì și ea, privindul mereu și ademenindu-l să tot înaintească.

— Ciudat lucru, își zise el; această căprioară care-mi zimbește și mă atrage, ce să fie?... Este ea oare părere sau adevër?... Și ideea că un farmec îi stăpânește pasul și-i intunecă mintea, îl făcù să se infioare și mai grozav. Din acel moment lucrurile ce-l incunjurau incepure să piardă pentru dënsul ființa lor reală, amestecându-se între sine și infățișându-i-se sub felurite forme fantastice care de care mai spăimentătoare. Copacii i se păreau niște urieși infricoșați cu titva până la ceriu și cu brațele intinse spre dënsul pentru a-l sfășia; tufarii argințați de lumina putregaiurilor niște dihăanii cu ochii de sticlă și cu dinții rânjiți; pământul un furnicar de șerpi; părăele niște ape firoase fără fund unde dormeau cracatițele cu mii de picioare incolătăcite. Apoi

toate aceste vedenii începurē să capete graiu și mișcare, și în freamētul ce-i amētea creerii, se amestecau cāntecul buhnelor, miorlăitul mățelor, și mii de alte glasuri care urlau a moarte în urechile lui, formând la un loc un concert și un danț de fantome ce păreau anume venite de prin țintiri-muri spre a se desfăta înaintea lui. — Minutele treceau ca secolele, căci el pierduse și conștiința despre timp, când eată în fine că o geană de lumină se arătă la rēsărit readucēnd bărbăția în inima lui și gonind împreună cu întunericul, spaimele ce-l chinneau.

Atunci care fū mirarea lui, când desfăcēndu-se negurile dimineței, se vērū deodată ca prin incāntec dinaintea unei căsuțe incunjurată cu verdeăță pe a cărei prispă ședea o tēnēră fată blondă ce torcea liniștit în furcă, învērțind fusul la picioarele ei, ear pe prispă lângă dēnsa, căprița pe care Alexandru o urmărise atât de mult, stătea tupilată cu ochii ațintiți în ochii stăpanei sale, voind par'că a-i zice: „ți l'am adus...” Niciodată n'a fost deșteptare mai plăcută

după un vis urît, decât vederea acestei albe copile după atâtea emoțiuni trecute.

Alexandru își freca ochii și nu era sigur dacă vederea nu-l înșală.

Ea avea ochii albaștri ca viorelele; pe cosițele ei aurite străluceau picăturile de rouă ce zorile dimineții strecurase din ceriu; picioarele ei goale, mici și sprintene păreau că se sfiesc să atingă umedele flori ce împodobeau covorul de verdeață de dinaintea prispei sale.

Ear când frumoasa copilă ridică ochii asupra junelui Alexandru care cu inima turburată se apropia de dănsa, i se părù acestuia că o ploaie de fericire cade de sus pe sufletul său.

Era un chip de zină într'un revărsat de zi.

— Bine-ai venit străine! ... zise ea c'un glas dulce care părea a fi un tainic răsănet din vremile poveștilor. De cauți adăpost după ostenele nopții, treci pragul și vei găsi ce-ți trebuie.

— Eu voesc să mă scald în lumina ochilor tăi, răspunse Alexandru uimit de frumusețele ei, căci tu ești un anger ce Dum-

nezeu mi-a trimes in cale spre a mă face să uit suferințele nopții.

— De vii cu gând bun străine, intră in casa mea; de nu, intoarce-te de la ușă... aici n'a călcat încă picior de om care să cugete a-mi răpi somnul nopților; căci deși mă vezi singură dar nu sunt fără apărare. Am florile care mă privesc cu ochi de dragoste; am păsările ce-mi cântă in streșina casei; am această căprioară, sora mea de lapte, inzestrată cu suflet nădrăvan care șade tupilată la picioarele mele; ele mă invață a deosebî vorba bună de vorba rea, și-mi intăresc inima improtiva străinilor ademenitori.

— Cine ești tu frumoasă copilă a cărei graiu imbată auzul și a cărei privire incălzește sufletul?... Ești tu ființă pământeană sau zină fărmedătoare care vorbindu-mi de bine, îmi voești rēul? Spune-mi!... Spune-mi, de trebuie să fug sau să rēman; căci deși mă tem de tine dar simt că te iubesc.

— Străine, hainele tale sunt rupte, mintea ta e turburată de intēmplările nopții. Alungă

nălucirile ce te impresoară și vino cu mine să-ți speli fața în apă de izvor.

Atunci ea îl luă de mână și-l duse nu departe de casă la un mic izvorăș ce curgea printre firele de earbă în unda căruia Alexandru își răcori fruntea; apoi ea îl reconduse în odaie, o odaie mică plină de miros și de verdeață, și-i dete o cupă de lapte pe care Alexandru o beu însetat, nedeslipindu-și ochii de pe frumoasa ei figură.

— Ia vezi soarele colo la marginea pământului, îmbrăcat în mantia lui roșie de dimineață, zise ea arătând spre răsărit. — El abia acuma s'a trezit din somn și tu încă n'ai dormit. Razemă-ți capul pe căpătăiul acesta și roagă-te la Dumnezeu să dea odihnă ochilor tăi. Eu voi sta lângă tine, voi toarce în furcă, și-ți voi cânta un cântec ce m'a învățat mama.

— Unde-i maică-ta? întrebă Alexandru.

— Maica mea doarme, răspunse ea; și două lacrimi lunecând din albastrul ochilor ei căzură pe fragedu-i sin; apoi învârtind fusul ea începă să cânte:

Flutur tinerel
Cu albe-aripioare
Ce pe flori te legeni
Și te scalzi în soare,
Să iei bine sama
La cea mândră floare,
Că'n potiri ascunde
Rouă-otrăvitoare.

De chipu-i frumos
Nu te-ademeni!
Vicleanu-i miros
Flutur, nu-l sorbi!

Vezi tu mai departe
Sub verdea tulpină,
Sfioasă cum șede
O mică sulcină?
Ea nu-i îmbrăcată
În haine-aurite,
Dar ascunse are
Bunuri înmiite.

La ea fluturaș
Te grăbește, sori,
Cere dragălaș
Din sinu-i amor!

Și astfel cântând ea învărtea mereu fusul; iar Alexandru se afla sub un farmec

neînțeles. Prin glasul ei argintiu ce acoperea ciripitul păsărilor, el auzea felurite tonuri dulci și răpitoare ce păreau a fi cântate din vioare, din harpe depărtate și între altele, lucru ciudat! i se părù că aude doina cea frumoasă cântată din trișca lui Radu.

Apoi ochii săi se îngreuiară astfel că nu se mai puteau fixa pe nici un obiect, puterile îi amortiră, mintea sa se legăna pe valuri de gânduri nehotărîte, ear ea cânta, cânta învârtind fusul:

La ea fluturaș
Te grăbește, sbori,
Cere drăgălaș
Din sinu-i amor!

până când Alexandru adormi pe căpătâiul de flori ce-i pregătise frumoasa cântăreață. — Cât va fi dormit așa, nu se știe; dar somnul său fù dulce, odihnitor. El avù visuri stranie, icoane ale tuturor emoțiunilor ce-l turburase, între care unul mai cu samă îi rămăse intipărit. I se părù că blonda copilă căpătâ aripi și că încet, încet se prefăcù într'un mic nouraș albastru, care după ce

plutî cât-va timp în văzduh, îi împrejmuî fruntea și-l sărută. Sărutul era de foc! Atunci... el sări drept în picioare, se uită împrejur, și în loc să întâlnească figura frumoasei copile a cărei sărutare ardea încă pe fruntea lui, întâlni fața neagră și înăsprită de soare a lui moș Simion. Florile din ferastră erau veștede, păsările din streșină nu mai cântau și căprioara se dusesese.

— Unde mă găsesc, moș Simioane? întrebă Alexandru ștergându-și ochii.

— În casă de om bun, răspuse acesta.

— Dar ea unde-i?...

— Care ea?

— Copila cea balae care are o căprioară și cântă așa de frumos.

— S'a dus, răspuse moșneagul surizând, să culeagă sulcină din câmp.

— Să mergem după dănsa!...

— Să mergem!... dar mi-e că de vom lua opinci de fer și cărjă de oțel, le vom roade până când vom găsi-o.

— Atunci să o așteptăm aici.

— Cât pentru asta, poți să o aștepți aici

până când vei avè barba la genunchi; ea tot nu va veni.

— Spune-mi moșule, ce s'a făcut?

— Vom afla mai târziu de-a vrea Dumnezeu.

Alexandru stătù mult pe gânduri, cu capul plecat, cu privirea rătăcită, apoi intocmai ca omul ce se supune unei dureroase hotăriri, el zise lui moș Simion:

— Să ne întoarcem la tovarășii noștri.

— Dintre toate, vorba aceasta e cea mai cu minte, răspunse moș Simion.

IV.

— Buna dimineața! zise Costachi junelui Alexandru care sosise palid și serios în mijlocul vânătorilor. Ian priviți-l ce obraz lung are și ce galișă căutătură!... Spune-mi tinere, de unde vii așa de opărit?

— De unde vin!...

— Ah! ah! întemplarea e mai grozavă decât credem. Tănărul a oftat!... adause proprietarul moșiei.

— Věz fuste de femee prin căutătura lui,

zise Nicolai răsucindu-și musteața. Alexandru e un berbant!

— Oare nu cum-va căprioara cea de astă noapte era vre-o fărmeacătoare prefăcută, băgă de samă Costachi cu un aer rēutăcios. S'au vėzut și de aceste!

— Ba bine că nu! rėspunse Nicolai; chiar mie mi s'a intēmplat odată cānd...

— La dracul cu poveștile tale!... puțină de minciuni ce ești!... strigă Costachi spėriat de noua istorie cu care Nicolai îl amenințase. Mai bine să intrebăm pe gingașul nostru amic ce i s'a intēmplat astă noapte? Dormit-a in vre un lac cu broaște, sau pe brațele moi a vre unei zine din pădure?

— Unde-am fost și ce-am vėzut îmi este cu neputință să spun, zise Alexandru; căci singur nu știu de-am fost treaz sau am visat.

— Toate se vor lămuri mai pe urmă, zise moș Simion. Ear mai intăi dacā nu vė este cu supėrare, să-mi dați voe, cinstiți boeri să vė fac o rugăminte.

— Spune, moș Simioane!

— Băetul meu Radu, doinașul de asară,

care chiar astăzi împlinește 24 ani — cei mulți înainte! — a intrat în toanele însuratului; el a găsit o fată după gustul lui și voește să o iee de soție. Dacă vre-unul dintre d-voastră va avea bunătatea să-i fie nun, eu voi îndrăzni să-i aduc o căprioară plocon.

— Bucuros moș Simioane, bucuros! răspunseră cu toții. Să vie logodnicii, și de nun vei alege singur pe cine vei voi dintre noi.

— Veniți copii!... strigă moșneagul; și în acelaș moment apărură Radu din dărăptul unui frunzar, ducend de mână o copilă blondă care ținea ochii plecați spre pământ; ea era îmbrăcată în haine de mireasă, avend cămeșă de borangiuc cusută în dungi aurite, și pe cap o cunună de flori impletită cu fire de beteală.

— Crișă ea! zise Nicolai; de ce n'am cunoscut-o eu mai înainte!

— Ea este!... zise Alexandru tresărind și luând iute pe Costachi la o parte.

— Care ea?

— Copila cea din pădure... cu căprioara

năzdrăvană... și care cântă frumos de te-a-doarme...

— Nu te înțeleg.

— Chiar astăzi dimineață am văzut-o la casa ei în pădure, căci la densa m'a dus caprioara... și ea îmi cântă așa de dulce, și se uită la mine cu așa ochi, încât mi se părură că ce văd este o minune și ce aud un cântec din ceriu; ear eu obosit cum eram de ostenelele nopții, mă simții cuprins de-o ametală nespūsă, și adormii în auzul cântecului ei. Când însă m'am trezit ea nu mai era. — Costachi... privește-o cât e de frumoasă!

— În adevăr e frumoasă, răspuse acesta după ce o privi cât-va timp; frumoasă, dar nu pentru tine.

— Dacă ți-aș spune că o iubesc!

— Te cred, dragul meu, însă niciodată amorul tău n'a putut să vie mai fără vreme decât acuma.

— Ce să fac?

— Să-ți calci pe inimă, și să te pui la înălțimea nefericirii tale; și fiindcă tocmai acuma ne trebuie un nun pentru a o cununa

cu Radu, apoi tu trebuie să te jertfești a împlini această sarcină.

— Domnilor, strigă Costachi în glas mare, fără a mai lăsa lui Alexandru timp să se gândească; prietenul nostru Alexandru mi-a spus că voește să aibă cinstea de a cununa pe Radu cu frumoasa lui mireasă, și că le dă drept zestre doi boi și o vacă. Primită este cererea lui?

Primită! Primită!... Ura!... să trăească logodnicii!... răspunseră cu toții aruncând căciuilile în aer, drept semn de bucurie.

— Fie!... zise Alexandru a cărui inimă singera de durere, văzând așa de răpede risipindu-se visul său de fericire.

— Și cu bine! zise moș Simion depunând la picioarele lui Alexandru o căprioară sălbatică; tocmai aceea ce-l dusesese la mireasa lui Radu. — Spusu-v'am eu că ea se dusesese să culeagă o *sulcină* din câmp.

Căprioara se gudură înaintea noului său stăpân, și de astă-dată nu mai fugi de mâna sa desmierdătoare.

Alexandru cunună pe tinerii logodnici dându-le zestrea făgăduită de Costachi, care-i

imbogăți în scurt timp, căci ea fù dată cu bună inimă; ear el deși curtenì în urmă, în lumea cea elegantă, multe femei blonde și brune, nu se însurà însă niciodată, păstrând în inima sa chipul blondei copile încunjurat ca într'un cadru de aur; și tot ce-a scris și a rimat în viața sa de poet, a fost inspirat de razele celor doi ochi albaștri care în toate nopțile păreau că luminează căpătâiul său.

ALIUȚĂ.

Novelă dedicată Domnișoarei Ana Rosetti.

I.

Intr'o sară de iarnă noi toți frații și surorile ședeam dinaintea focului și ascultam pe tata care ne spunea o istorie a lui din copilărie. — Tata era bătrân și văzuse multe care acum nu mai sunt de văzut.

— Hei! dragii mei!... zicea el. Era un timp pe când codrii Orheiului se uneau cu codrii Băcului, și aceștia cu codrii Carpaților; ear plugul brăzda numai prin poeni și prin șesurile apelor curgătoare. Pe atunci nu erau nici șosele, nici drumuri bătute, ci oamenii mergeau călări de la sat la sat, de

la tîrg la tîrg, și cînd aveau vre-un drum mai lung de făcut, se inarmau cu pistoale la oblînc, și se intovărășeau mulți la un loc neindrăznind să treacă altfel prin poticele pădurilor, care rîsunau neconținut de cîntecele haiducești. Eu însumi am apucat acele timpuri, bune de altfel, căci erau toate cu indestulare și nu se cunoșteau nevoile zilnice ale traiului, dar veneau câteodată și grele cumpene în viață ca de-al de-acele ce mi s'a întîmplat mie în copilărie.

— Ce ți s'a întîmplat? — îl întrebăm noi nerăbdători.

— Apoi de pe cînd vă povestesc eu, nu erau trebile întocmite ca acum; fiecare trebuia să-și apere singur avutul, nefiind în țară altă oștire decît o ceată de arnăuți, cu simbrie, aduși de peste Dunărea care slujeau pentru paza lui Vodă, ear pentru paza țerii era numai bunul Dumnezeu.

Îmi aduc aminte că pe vremea aceea se oploșise la casa noastră un turc cu numele Ali, rămas din oștirile turcești ce ne cutreeră țara, și fiind că-i era îndemănă la noi unde găsise masă bună și gazdă primitoare,

el nu s'a indurat să se mai ducă. El a învățat limba noastră, și s'a imprietenit atât de mult cu casa și cu toți din casă, încât noi îl desmierdam cu numele de *Aliuță*.

Ce-i drept când am văzut întâi și'ntâi pe Aliuță făcând temenele turcești, îmbrăcat în hainele lui ciudate, cu cialmaua pe cap, cu iartaganul la brâu, și cu barba lui cea tufoasă și încărunțită care-i acoperea pieptul, noi copiii ne-am cam sfiit de dănsul părându-ne foarte fioros, dar încet, încet ne-am deprins cu el, căci era bun și știa să ne facă felurite petreceri. Nè istorisea povești din o mie și una de nopți, ne spunea întâmplări de-a lui din răsboaiele în care fusese, ne făcea căpcăni de prins vrăbii și stigleți, ne ajuta să ridicăm zmei, ne lua cu el la vânat, la pescuit, dar de la o vreme Aliuță nu mai putea merge nesprijinit pe băț și toate primblările lui se mărgineau numai prin curte și grădină. Cincisprezece ani în șir el stătuse la casa noastră, și ne văzuse pe toți frații și surorile crescând, și ne iubea pe toți deopotrivă, ear noi neconținut îl incunjuram, îi săream pe genunchi,

ne jucam cu barba lui albă sau cu cialmaua cea mare care-i ședea ca o plăcintă pe cap, și când ne zicea el nouă:

— Bre pui de ghiauri, voi dragi la mine!

Noi rideam așa de tare că-l asurzeam pe bietul Aliuță.

Numai dimineța când se inchina, nimene din noi nu îndrăznea să-l supere, intr'atâta părea de serios și adăncit în rugăciunea lui. În genunchi, smerit, cu brațele încrucișate pe piept, el spunea când mai tare când mai încet versuri din coran, își pleca fruntea până la pământ, apoi tăcut și nemișcat stătea câte o oară întreagă cu ochii ațintiți spre răsărit sorbind depărtările, călătorind cu gândul prin țările calde ale copilăriei lui, și fața lui atunci se'nveselea, se lumina ca și când primblarea i-ar fi fost aevea.

— Așa-i că n'ai să te mai duci de la noi Aliuță? îi ziceam eu netezindu-i barba.

— Cum va fi scris! răspundea el.

Pentru Aliuță tot era *scris*. De s'a născut, de-a mers prin bătălii, de-a căpătat răni, de-a venit la noi, a fost *scris*. De va mai trăi mult sau puțin, de se va întoarce

sau nu in țara lui, asemenea era *scris* de mai nainte; deaceea el avea totdeauna fața senină și liniștea sufletească a omului ce nu-și poartă grija vieții.

Intr'una din zile văzui in curtea noastră o mare și neobicinuită mișcare. Tata era ingrijat și slugile spărie. O mulțime de țărani inarmați cu ciomege și topoare se așezau de pază la poartă și in jurul casei; era o nerândueală cum nu fusese niciodată.

— Ce este? intrebăi eu pe Aliuță.

— Nimic, răspuse el, Bujor a trimis o scrisoare prin care ne dă de veste că mâni-lă amiazi are să ne calce casa.

— Și ce are să fie, Aliuță?

— Ce-a fi scris! adaose el cu fața liniștită.

II.

Spărieți ca și când această scrisoare ar fi venit in momentul când tata ne povestea, noi ne ingrămădeam unul in altul dinaintea focului, și plini de neastămpăr, cu ochii mari deschiși așteptam sfârșitul istoriei.

— Bujor, urmă el, a fost dintre cei mai

vestiți hoți din țară. Babele și acum vorbesc despre el la șezătoare, și lăutarii îi cântă cântecul:

Frunză verde de năgară
A esit Bujor in țară,
Bate, pradă, nu omoară
Pe ciocoi îi bagă 'n boală.

De cum i-a răsărit musteața el s'a simțit cuprins de dorul voiniciei, și maică-sa n'a mai putut să-l stăpânească. In zadar a plâns ea și a făcut rugăciuni pe la biserică ca să-l întoarcă de la plecările lui, într'o zi de primăvară el își puse pușca pe umăr, căciula pe-o ureche și își luă ziua bună de la maică-sa zicându-i:

— Maică nu mai plânge; eu merg să fac dreptate in țară; să ieu de la cei bogați, să dau la cei săraci, și să stric legile cele rele făcute de Domnie.

Apoi chiuind și hăulind el apucă calea codrului care-l chema la viață fără stăpân, și nu mult după aceea, se și auzi prin țară de numele lui Bujor.

Doisprezece tovarăși, frați de cruce, fu-

giți de la coarnele plugului se adunare în jurul lui, și încrucișând ferul cuțitelor, îi jurare credință și ascultare fără margine cu drept de viață și de moarte asupra lor. De atunci fost-au mulți călători opriți în drum, multe case boerești călcate, multe poteri imprăștiate, și earăș. multe pungi cu bani împărțite la săraci, și multe vaci cu vițel dăruite la văduve și orfani, așa că unii îl blăstemau și alții îl binecuvântau, ear Bu-jor domnea nesupărat peste moșii, drumuri și păduri, și vestea despre dănsul merse departe până 'n țerile vecine.

Era în luna lui August, pe la strinsul pâinei, când tata primi scrisoarea de la Bu-jor. Se țină mare sfat la curte de trebuie să ne supunem sau să ne împotrivim. În toată casa nu era decât două puști cu cre-mene una a tată-meu și cealaltă a lui Ali-ută, o sușanea lungă pe care turcul o ră-zima pe crăcană când se cobora la iaz să impuște rățe. În sat asemenea nu era decât un singur pușcaș, care niciodată în viața lui nu se luptase decât cu vânatul din pă-dure; prin urmare nu era mare speranță

in puterile noastre de impotrivire. Cu toate aceste părerea lui Aliuță de-a ne opune cu arma la năvălirile hoților împărtașită și de noi, copii neștiutori de primejdiile ce ne amenințau, precumpeni asupra ideii de supunere susținută fără osebire de toate slugile din casă. Îmi aduc aminte și acuma, adause tata surizend, cu ce incredere in voinicia mea înșăfăcai teaca iartaganului lui Aliuță și o învėrtii in dreapta și in stinga imprejurul meu, doborind cu gândul toți hoții la pământ.

— O! numai să vie Bujor, ziceam in mintea mea, și va vedea el!

Apoi după planul lui Aliuță un om fù așezat in clopotnița bisericeii ce era aproape de poarta curții, cu poruncă ca indata ce va zări hoții in depărtare să tragă clopotele pentru a ne da de veste. Douăzeci de oameni inarmați cu ciomege, cu coase și topoare fură rânduiți la poartă sub comanda vânătorului din sat, și câte alți douăzeci la fiecare ușă de intrare a caselor boerești, in totul ca la 60 de oameni care deși rău inarmați și nedeprinși cu luptele, dar erau des-

tul de numeroși pentru a pune stavilă hoților, mai ales când aceștia aveau să vie ziua mare, cu pieptul deschis, în urma unei scrisori prevestitoare.

Câte un pahar de rachiu fû împărțit la fiecare străjer, și mulțămită îmbărbătarilor neconținute a lui Aliuță, ei se țineau bine la posturile lor.

Două oare stăturăm așa în așteptare..... când deodată omul din clopotniță prinse să sune. El zărise un colb pe muchea dealului învecinat, și puțin după aceea numără treisprezece inși călări care se iviră pe muche unul câte unul, și se coborau acum pe drumul ce duce la curte. Un fior trecu prin inimile tuturor.

— Copii țineți-vă bine, strigă Aliuță străjerilor ce se frământau de neastâmpăr, Alah e cu noi!

Muți erau acum cu toții, și cu ochii ațintiți asupra dealului învecinat de unde venea primejdia, iar după câteva minute puturăm vedea și noi, cei din ogradă, cum se coborau haiducii la pas liniștit cântând par'că veneau la masă mare. Ei se opriră

un moment dinaintea crășmei unde Bujor îi cinsti câte cu un pahar de vin, apoi porniré din nou spre curte. Acum se trecuse de șagă; aveam să dăm piept la piept cu hoții; să impușcăm într'ênșii; să fim impușcați de dênșii; și câți din noi aveau să moară?... și câți să scape?... eată intrebarea ce și-o puneam fiecare, intrebare groznică ce o vedeam zugrăvită cu culorile spaimii în fața tuturor. Ear eu care cu o oară mai înainte făcusem atăta ispravă cu teaca iartaganului lui Aliuță, simții acum că mi se taie picioarele și fără voe mă apropiam de tata. Tata era galbén ca ceara, tăcut și în așteptare, ai fi zis că și număra bătăile inimii; străjerilor deasemine nu le era îndemână. Ceea ce-i tulbura cu deosebire, era neînchipuita liniște cu care veneau hoții asupra lor par'că nici le păsa că sunt 60 de oameni gata să-i primească cu coase și topoare. În acelaș timp clopotul suna mereu a restriște, și cu atât mai mult suna, cu cât haiducii se apropiiau. Par'că vestea ciasurii morții.

— Ah! Eată-i... eată-i... sosec!

Ajuns dinaintea bisericii, Bujor deodată

se oprește, ia la ochi pe clopotar, și... O! Doamne ce văzui!... In momentul in care trăsni arma, văzui pe nenorocitul clopotar căzând de-a roata in aer din înălțimea turnului, cum ar cădea o țarcă din virful unui plop. In acelaș moment spaima răsbătù cu iuțala fulgerului in inimile tuturor, o spaimă strașnică, neinvinsă, spaima morții care intunecă mintea și ingheață sângele in vine, și intr'o clipă toți străjerii atât cei de la poartă, cum și cei d'imprejurul casei aruncă la pământ ciomegele, coasele, topoarële, și care'n cotro prinseră să fugă ca niște nebuni, ne voind să mai știe de glasul tatălui meu și a lui Aliuță care căutau să-i stăpânească. Ear când cei doisprezece haiduci călări impestrițați cu găitane și cu puștile pe umăr, se arătară in dreptul porții, nici o suflare de om nu mai era in curte afară de noi și Aliuță.

Atunci..... părăsiți de toți, intrarăm in casă ca in ultimul loc de scăpare, ear Aliuță inchise ușa cu zăvorul. Momentele erau in-fricoșate. Auzeam imprejurul nostru glasul haiducilor, zingănitul armelor, sforăitul cailor,

ear peste toate glasurile și toate sunetele domnea glasul lui Bujor care făcea rându-eală între haiduci.

— Spargeți ușa! strigă el.

Deodată auzii lovitura unui topor ce se infipse în ușă, apoi auzii a doua și a treia lovitură, urmată de mai multe altele care răsuna în însuși inimile noastre. Dar în acelaș timp auzii aceleași lovituri și la ușa din dos, încât eram acum cuprinși din două părți și fără nici un mijloc de scăpare.

De ce însă primejdia se făcea mai mare, de ce Aliuță se îmbărbăta mai mult. Cu iartaganul în mână el sta la crepăturile ușii gata să răteze capul celui întâi ghiaur ce s'ar ivi; dar nici unul nu se ivi, numai topoarele curgeau ca ploaea, până când ușa țândurită căzù cu totul din țîțini... Atunci Bujor se întâlni față în față cu Ali. Îl recunoscu dintre toți fiindcă el era cel mai nalt, mai chipos și mai fioros.

— În lături ghiujule! strigă hoțul.

— În lături tu căne! răspunse Ali răpezind iartaganul asupra capului lui Bujor, însă ferul turcului întâlni ferul hoțului și

ambele scăpărare de iuțeala loviturii. Ei stătură apoi o minută și se priviră in ochi. Hoțul avea fața crudă dar desprețuitoare a unui om ce nu-i vine să se pue la luptă c'un protivnic atât de bătrân, ear acesta nu mai era Aliuță cel bun pe genunchii căruia săream noi ca niște veverițe. Era zis in legea lui să apere cu pieptul casa ce-l adăpostise, și toate puterile din tinerețe, toată sëlbatăcia enicerească îi revenise ca prin farmec. Drept sta el acum ca luminarea, hotărit, amenințator, cu fruntea increțită, cu dinții incleștați, și se uita și chibzuea unde să lovească din nou.

— Așa te vreu, turcule, zise Bujor; de-acum cu mine la luptă dreaptă! Ear voi, adause el tovarășilor săi, stați și priviți cum căpitanul vostru știe să pedepsească obraznicia unui turc.

— Aici in pragul ușei am să-ți săp groapa răspunse Ali; și lupta earăș se încăeră. Bujor își păstra cumpetul și lovea cu măsură pândind toate apucăturile protivnicului său, ear mânia turcului mergea tot crescënd, și mișcările lui din ce in ce se iușteau, par'că

puteri nouă curgeau neconținut în vinele lui. De la o vreme însă ferile lor nu se mai ciocneau, nu mai scăpărau, ci lipite, incolătăcite alergau împreună când în dreptul pieptului, când în dreptul ochilor, când deasupra capului, întocmai ca doi fulgeri îngemenați.

Hoții care intrase acum în casă priveau lupta cu brațele încrucișate siguri fiind de mai înainte de isbânda căpitanului, ear noi galbeni, înmărmuriți așteptam cu tremur minută hotăritoare, fiind de asemenea siguri de mai înainte că ori cum se va sfârși lupta, tot rău va fi pentru noi..... Când deodată turcul desprinzându-și arma de arma dușmanului său, făcù un pas îndărăpt, deschise niște ochi sêlbateci, mari peste măsură, strigă: „Alah!“ și ca un tigru insetat de sânge se aruncă asupra lui Bujor.

Un freamêt trecù prin rândurile hoților... Atunci... O! spaimă!... O! urgie!... Atunci fără veste trăsni o pușcă îndărăptul meu de care toate gîmurile se cutremurară, și prin fumul ce năvăli în odaie vîzui pe Aliuță, pe bătrânul și viteazul Aliuță ingenunchind.

Lovit in spate de unul dintre tovarășii lui Bujor, el scăpă arma și căzù la pământ scaldat in sânge. In fața acestui neașteptat sfrșit, Bujor el însuși rămase un moment uimit cu hamgerul in mână nedumerindu-se ce să facă; apoi deodată își incrunță privirile, ca omul ce și-a luat o groznică hotărîre, se indreptă cu pași sunători spre noi care stam fără răsufare grămădiți unul in altul, trecù alături de mine atingându-mă cu haina, și se opri dinaintea hoțului ce omorise pe Ali.

— Cine nu cinstește lupta dreaptă și ucide pe la spate, ucis trebuie să fie!... zise el despîcând in aceeași clipă capul ucigașului in două; apoi cu fața și mai incruntată in care era scrisă osinda noastră de moarte, el se intoarse earăș spre noi ațintindu-ne de astădată drept in ochi, par'c'ar fi voit inadins să ne prelungească agonia; merse până la locul unde zăcea Aliuță la pământ, îl privi un moment in tăcere, tăcere infricoșată din care nimene nu știa ce are să iasă, căci noapte se făcuse sub genele lui... când eată minune mare... fața lui deodată se insenină

ca și când o rază de sus i-ar fi străbătut prin creeri, și îndreptându-se către tovarășii săi, le zise :

— Copii, acest bătrân ucis mișelește a apărut o casă de *creștin* și el era *turc*. Dumnezeu nu ne va ajuta dacă pe lângă păcatul morții lui vom adăugî și alt păcat... Să mergem de aici!...

Ascultători de glasul căpitanului, hoții își făcură semnul crucii, încălecară și se duseră în lume, numai haiducul cel ucis rămase lungit la locul lui, și nu departe de densul sărmanul Aliuță ședea și el fără mișcare cu fața acum indulcită de suflarea morții, și cu ochii deschiși și ațintiți așa cum îi avea el în rugăciunile de dimineață când rătăcea cu sufletul în țările cele calde ale copilăriei lui.

A doua zi un sicriu frumos, împodobit cu ținte de argint, cu semnul Semi-lunei pe capac și purtat pe umerele noastre, fû așezat sub cea mai pletoasă salcie din grădină, cu capul îndreptat spre răsărit. Nici preoți, nici rude nu erau în jurul sicriului, dar eram noi, prieteni de altă lege, agonisiți de el la

bătrânețe, care stam ingenuchiați și plângem din inimă pe bunul și scumpul Aliuță.

Pe mormântul lui stă astăzi o marmură albă in care sunt săpate cu litere de aur cuvintele lui Bujor :

„Acest bătrân ucis mișelește a apărat o casă de *creștin* și el era *turc*.“

Aici tata sfinși de povestit ; ear noi am rămas tăcuți și cu lacrămile in ochi, și multă vreme după aceea, figura bună a lui Aliuță nu inceta de a se amesteca noaptea in visurile noastre copilărești.

HATMANUL BALTAG.*)

În vremea de demult pe când cucoanele se numeau *jupenese*, ear boerii mergeau la Divan cu călămărilor în brâu, trăia în țara de jos a Moldovei un tănăr boer de starea întâi, cu numele *Baltag*. El avea toate drepturile pentru a se numi boer. Avea carte scrisă pe pergament cu iscălitură și pecete domnească, locuia pe malul Trotușului într'o casă mare cât o cetate încunjurată de ziduri groase, și avea o moșie care se întin-

---

*) Imitațiune după Dickens.

dea de jur împrejur așa de departe că nu-i mai știa hotarēle.

Se zice că in timpul lui Ciubăr Vodă un străbun al său ar fi tăiat intr'o bătălie atăția turci cu un baltag de argint, încât Ciubăr Vodă drept rēsplată îi dădū numele de Baltag, inaintându-l la rangul de *hatman* cu dreptul de a purta acest titlu din neam in neam, har de care nu se bucurau nici unul din ceilalți boeri și slugi credincioase a Domniei lui. In acelaș timp Ciubăr Vodă care era un domn cu dare de mână, îi dăruī tot pământul ce el, hatmanul, putū să vază cu ochii roată împrejur de pe un vîrf de deal, pământ in care se cuprindeau nenumērate păduri, șesuri, lacuri și ape curgētoare. Pe acel vîrf de deal, el își clădī casa spre amintire de rēsplata domnească; insă intr'o bună dimineată părēndu-i-se moșia strimtă, el mai inghiți o moșie rāzeșească de-alături, alun-gând pe toți rāzeșii cu traista 'n băț, ear pe cel mai colțos dintre dēnșii îl liniști spānzurându-l de un copac. De-atunci de câte ori bătea cel mai mic vēnt, hornurile casei sale șuerau așa de groznic, încāt pă-

reau că se aud suspinuri și gemete de oameni; ear în timp de noapte luna își deschidea drum prin ziduri, luminând ca ziua unele părți ale bolților, și lăsând altele într'o fioroasă întunecime.

Tănărul hatman, acărui poveste o povestim, avea sângele răsboinic a străbunului său, nu însă și năravul de a înghiți moșii răzeșești. Dincontra era darnic și chel-tuitor. — El avea ochii îndrăzneți, părul negru și tufos, și mustețele așa de lungi, încât îi impungeau urechile. La vânat el purta pe spete un mintean alb de aba, în picioare ciubote de iuft lungi până la genunchi, și la brâu un cuțit și un corn de vânat din care știa să scoată felurite sunete și mai dulci și mai aspre.

La masă el prânzea totdeauna împreună cu doisprezece ciraci ai săi, boeri mai mici de casa Baltagilor, toți buni de pahar și vânători de meserie. — Ei asemenea purtau mintene albe însă de-o aba mai proastă, și ciubote de iuft cu talpa mai groasă.

Când hatmanul Baltag suna din corn în zori de ziuă pe vârful dealului, cei doisprezece

ciraci eșiau grabnic în calea sa, cu durdele în spate și cu ploștele la brâu, și din grăsimea celui întâi urs ucis în bârlog, hatmanul își ungea mustețele.

În toate sêrile ei beau vin vechiu de Odobești până ce cădeau sub masă, ear hatmanul care dintre toți era cel mai aprig sugător a gărașilor pline, rămănea totdeauna cel din urmă în picioare, privind cu despreț ciracii săi căzuți.

Dar plăcerile de la masă și de sub masă cer și ele oarecare schimbări. — Astfel în toate sêrile, aceeași masă încunjurată de aceleași obraze, care spun aceleași povești, devine până însfirșit uricioase, și hatmanul Baltag ne mai gășind gust în asemenea petreceri, casca deși spinteca fălcile, și de multe ori își esprima uritul cu pumni grămădiți pe spinarea ciracilor săi. — Într'osară, după o zi de vânătoare, în care Baltag făcuse mari isbânzi injunghiând cu cuțitul de la brâu un urs mare care trebuie să fi fost tata urșilor, el se puse mănios în capul mesei ațintind mereu ochii pe podul afumat al șalei. — El inghiți în tăcere multe pahare,

însă cu cât înghiți mai mult, cu atâta devenea mai morăcănos. — Acei dintre ciracii săi care aveau locurile de cinste din a dreapta și din a stînga sa, se sileau pre cât puteau, să nu rămăe în urmă cu înghițiturile, imitând în acelaș timp și aerul său posomorit.

— Voesc, strigă deodată hatmanul, lovind cu pumnul în masă și cu cealaltă mână răsucindu-și musteața, voesc să beau în sănătatea hătmănesei Baltag!

Cei doisprezece ciraci cu ciubote de iuft se îngălbeniră groznic la față, nu însă și la nasuri, acărora văpsea era neschimbată.

— În sănătatea hătmănesei Baltag, strigară în cor cei cu ciubote de iuft, și ale lor douăsprezece gătlejuri înghițiră douăsprezece pahare pline ochi, cu un vin busuioc de la Baltag bătrănul, un vin așa de bun, că ei nu mai sfirșeau de a-și linge ale lor douăzeci și patru de buze.

— Fiica cea frumoasă a vornicului Sme-reanu, adause Baltag voind să-și esplice toastul. Înainte de-a asfinți soarele de mănă am să o cer în căsătorie de la părintele ei,

și dacă el se va improtivi, baltagul meu strămoșesc îi va juca pe spete.

Un freamăt surd se răspândi în șală, și fiecare dintre ciracii lui Baltag cunoscându-l om hotărit, gata a-și preface vorbele în faptă, se scărpină cu îngrijire pe spete.

Era pe atunci lucru frumos și vrednic de laudă ascultarea fetelor. În zilele noastre aceasta nu se mai vede.

Dacă fiica vornicului Smereanu ar fi zis spre pildă că inima ei este juruită altuia, și ar fi căzut în genunchi udând cu lacrimi amare picioarele părintelui ei, sau ar fi căzut leșinată după obicei, de sigur pe spetele bătrânului vornic Smereanu ar fi jucat baltagul hatmanului. Însă buna copilă stătut smerită când se infățișă peșitorul cu cererea din partea hatmanului Baltag; apoi se retrase tăcută în odaie, spre a vedea pe fereastră viind logodnicul ei, și nu bine se incredinșă că tănărul cel nalt cu mustețele mari este viitorul ei mire, că deindată alergă la părintele ei spre a-i zice că este gata să se jertfească pentru liniștea lui. — Bătrânul vornic o strinse cu duioșie la piept,

și era cât pe ce să verse o lacrămă de bucurie.

În acea zi, mare serbare se făcù la moșia vornicului Smereanu. — Mai mulți juncani și cărlani fură tăeți și împărțiți la oameni; mai multe poloboace cu vin fură supte până la cea din urmă picătură.

Lăutarii scoteau din gături și arcușe cântece de cele lungi bătrânești, și cu fesurile lor se cinstire vin, și cobzele lor se umplură cu bani, ear horele în care gingașele fete de la țară își legănav sinurile, nu mai conțineau din răsărit și până în apus de soare.

Însfirșit însurăței, săturându-se de benchetuit, își luare ziua bună de la tata și mama Smereanu, și plecară acasă încunjurați de cei doisprezece ciraci cu ciubote de iuft.

Timp de șase lungi săptămâni urșii și porcii sălbatici fură lăsați în pace; puștile ruginire, și cornul lui Baltag nu mai scotea decât sunete răgușite.

Dar dorul vânatului apucă din nou de inimă pe tănărul însurățel, și într'o bună

dimineată el porunci ciracilor să se pregătească pentru a merge la pădure.

— Iubite! . . . zise hătmăneasa.

— Scumpă! . . . zise hatmanul.

— Ce hălăgie este acolo? . . .

— Unde draga mea? . . . răspuse hatmanul tresărind.

Atunci cu alba-i mână, ea arată de la fereastra unde se găseau amândoi, pe cei doisprezece ciraci care prânzeau și cinsteau spre a-și întări picioarele pentru vânătoarea ce se pregătea.

— Tovarășii mei se pregătesc de vânat, doamnă, zise hatmanul.

— Alungă-i dragă.

— Să-i alung! . . . strigă hatmanul necrezând auzului său.

— Dacă mă iubești suflete.

— Dar pentru Dumnezeu! . . .

În acelaș moment hătmăneasa scoase un țipet și căzî leșinată la picioarele soțului ei.

Ce credeți că a făcut vestitul, infricoșatul hatman Baltag? a chemat îndată slujnica spre a stropi cu apă pe soția sa; a trimis după un doctor; apoi răpede s'a scoborit

in curte, și a alungat pe toți ciracii săi, dând la care cum apuca, drept ziua bună, câte un picior in spinare intovărășit de câte o zdravănă sudalmă.

Știut este că multe femei au meșteșugul de a pune pe bărbații lor sub papuc. Din numărul acelora era și hătmăneasa. Astfel prin un mijloc sau altul ea puse o mare stăpânire pe hatmanul Baltag. Puțin câte puțin, zi cu zi, an cu an, ea tot mai mult îl supunea voințelor sale, și bietul hatman la vârsta de 48 ani, ajunsese fără să știe cum, a fi un lucru de prisos in casă. N'ar fi fost nimică dacă nenorocirile lui Baltag s'ar fi mărginit aice, însă un an după căsătoria sa un mic hătmănel intră cu pompă in lume, și in bucuria lui se deșertară multe gărafi și se cheltuiră multe parale. In anul al doilea veni rëndul unei mici hătmănițe; și așa in fiecare an rënd pe rënd, se infățîșă câte un hătmănel, câte o hătmăniță, ba încă une-ori și câte doi impreună, până când numărul odraslelor lui Baltag se inmulți la doisprezece.

In fiecare zi de naștere mama soacra

găsea de bănuir și de cărtit cumcă se sdruncină sănătatea scumpei sale fiice; și dacă nu se făceau toate după cheful ei, ori că ciorba nu era destul de caldă, ori că muștile băzăeau prin odae, gura ei umbla ca o moară stricată, și nimene nu mai avea odihnă în casa lui Baltag. Sërmanul Baltag suferi cât putù, dar de la o vreme pierdù cheful și pofta de mâncare, și căzù într'o adëncă melancolie.

Spre culnea nenorocirilor sale nici trebile nu-i mergeau tocmai bine. — El făcuse datorii, și lăzile sale pe care familia Smeoreanu le crezuse nesecate, ajunserë la fund.

— Ce-mi mai rămăne de făcut? se întrebă hatmanul pe sine. — Dacă m'aș ucide!...

Aceasta era o idee ca toate ideile. Ea-tă-l deci că ia un cuțit de vënat dintr'un dulap; îl ascute pe ciubotă, și-l indreaptă spre gătlej.

— Nu merge, zise hatmanul oprindu-se în drum. — Se vede că nu tae destul de bine. Apoi mai ascuțindu-i tăiușul, ridică

earăș spre gătiță ucigătoarea unealtă, care părea a nu pune indestulă bună voință.

In acelaș moment însă, o mare larmă care se auzi între copii in odaea de alătura, îi oprî mâna in loc.

— Dac'aș fi holteiu, zise Baltag suspinând, n'aș avè nemulțămirea să fiu intre-rupt in trebile mele.

— Hei! Băete! adă-mi o garafă de vin și un ciubuc in odaea cea boltită de lângă paraclis.

O slugă indeplinî porunca cu grăbire, și dupa câteva minute Baltag intră in odaea cea boltită, se așeză pe un jilț dinaintea focului ce imprăștia in casă o lumină galbenă, și se răzēmă cu cotul pe-o masă pe care erau așezate ciubucul și garafa cu vin.

— Aprinde lumina, zise Baltag.

— Mai aveți ceva să porunciți? întrebă sluga.

— Să mă lași singur.

Sluga credincioasă eși, și Baltag inchise ușa cu zăvorul.

— Să-mi fumez întâi ciubucul, zise hatmanul, ș'apoi... sara bună.

Punând cuțitul la îndemână, el se răsturnă pe jilț cu picioarele intinse spre foc, și după fiecare inghițitură de vin, slobozea câte un gât de fum din ciubuc.

El începù să gândească la fel de fel de lucruri, la supărările lui de față, la fericitul timp a holteiei sale, la ciracii săi cu ciubote de iuft imprăștieți de mulți ani cine știe pe unde; cu toate că despre unul știa că a murit cu cinste pe șesul Frumoasei, că un altul și-a strămutat locuința la groapa Ocnei, ear că vr'o trei alții au răposat prin spitaluri. Apoi urșii și porcii sălbatici începurē să-i frământē mintea; când eată că ducēnd cel din urmă pahar la gură, după care venea rēndul cuțitului, vėzù cu mirare, că nu mai era singur in odaē. Da, nu, nu era singur! — In fața focului o figură hidă ședea sgribulită cu brațele incrucișate și tremura de frig. — Ochii săi in fundul capului sticleau ca niște putregaiuri in intuneric; fața-i sbărcită era peste măsură de lungă și incadrată in niște păr negru, care spânzura drept in jos pe scăfărlia sa vânăta, intocmai ca feștila luminărilor. Acest chip

era imbrăcat într'o lungă mantie neagră cu dungi albe pe margini, și cătărămile în care era prinse mantia, infățișau cele două oase încrucișate, semnul morții de pe racle. Picioarele sale slabe se arătau ascuțite pe sub mantie, și sunau în incheiturile lor.

Fără să aibă grija hatmanului, ea ținea ochii ațintiți asupra focului.

— Sluga! strigă hatmanul în glas mare spre a-i deștepta luarea-aminte.

— Sluga! răspunse strania nălucă, îndreptându-și ochii asupra hatmanului fără însă să se miște de pe scaunul ei. Ei!... Și!...

— Ei!... Și!... adause hatmanul înfruntând cu bărbăție privirea pironită a oaspetelui său.

— Pe unde ai intrat?...

— Pe ușă.

— Cine ești tu?

— Un om.

— Nu te cred.

— Atunci nu crede.

Figura se uită câtva timp la Baltag care nu părea de loc înspăimântat de vocea ei răgușită, și apoi îi zise cu un ton mai dămol:

— Ascultă, ved că nu te pot înșela. — In adevăr eu nu sunt om.

— Ce ești atunci?

— Sunt o nălucă.

— Ciudat lucru!... răspuse hatmanul cu un aer de despreț.

— Sunt năluca desperării și a sinuciderii.

Atunci ea se intoarse cătră hatman spre a incinge cu el o convorbire mai prietenească; dar lucru ne mai pomenit încă, de care însuși hatmanul se miră, el care nu prea avea obiceiul să se mire de ori-ce: ea își dădù in lături poalele mantiei, și scoase un cogemite par ce-l avea infipt prin stomah de-a curmezișul trupului, și-l puse pe masă intocmai ca pe un baston.

— Acum, zise năluca arătând din ochi cuțitul de vënat, ai de gând să faci ceva pentru mine?

— Încă nu, răspuse hatmanul, trebuie mai întâi să-mi mântui ciubucul.

— Atunci dă mai iute.

— Se vede că te cam grăbești.

— Ba bine că nu, am atât de lucru in lume, încât timpul mi-e numărat pe degete.

— Vrei să ciocnim un pahar?

— Aceasta nu mi se întemplă niciodată, răspuse năluca oțerindu-se, vinul nu-i bun decât pentru a da oamenilor chef de trăit.

Hatmanul aruncă din nou o ochire pătrunzătoare asupra oaspetelui său părându-i-se cam deșanțat, și-l întrebă dacă nu cumva are obiceiul să ajute cu însuși mâna sa pe cei ce voesc să se sinucidă.

— Nu, răspuse năluca cam îngăimat, dar stau față totdeauna.

— Pentru a judeca despre ghibăcia loviturii?

— Cam așa, răspuse figura desmierdând vârful parului ce-și scosese din trup. — Hai grăbește-te, căci mă așteaptă un tănăr fără treabă și supărat de prea multa sa avere.

— Un om care voește să se ucidă fiindcă are prea mulți bani. — Ha! ha! ha! aceasta-i nostim!... Și hatmanul scoase un hohot de ris din toată inima, precum de mult nu i se întemplase.

— Mă rog contenește cu risul, zise năluca cu un glas rugător.

— Pentru ce?

— Pentrucă risul mă supără, suspină însă cât vrei, aceasta îmi place.

Hatmanul ca un om bine crescut suspină spre a-i face pe plac.

Atunci năluca luă cuțitul și îl puse în mâni cu politeța cea mai ademenitoare.

— Fără șagă, e nostimă idee, zise hatmanul cercând tăiușul cuțitului. — Un om care se ucide pentrucă are prea mulți bani.

— Ba!... răspuse năluca. E tot așa de nostim ca și cel ce se ucide fiindcă nu are de ajuns.

Ce e drept aceste cuvinte fură rostite cam fără băgare de samă; năluca credea că hatmanul e prea hotărit la moarte, pentru ca să aibă nevoie a-și mai drămăluî vorbele cu el.

La aceste cuvinte însă hatmanul deschise niște ochi mari, intocmai ca un om ce se trezește din somn.

— Da!... Așa este... Zise el.... Nici un rău fără leac.

— Afară de o ladă deșartă, strigă năluca.

— S'au mai văzut lăzi deșarte umplându-se la loc.

— Femeea rea de gură!... Zise arătarea cu un glas lung, răgușit ce părea că vine de sub pământ.

— O! Dacă e numai pentru atăta, voi face-o eu să-mi știe de frică.

— Doisprezece copii!... Țipă năluca ca la surd.

— Dintre toți, va eși poate ȳre-unul cum se cade.

Năluca devenea din ce în ce mai desperată, văzând că hatmanul la toate intimpinările ei o repunea. Cu toate acestea ea cercă să o întoarcă pe glumă.

-- Ai ris destul până acum, zise ea, să mai vorbim și serios. — Haide părăsește lumea această deșartă.

— Nu știu zău, răspunse Baltag, jucându-se liniștit cu cuțitul. Nu știu zău. — Negreșit că lumea aceasta e deșartă, precum zici, dar cine mă asigură că lumea cealaltă e mai veselă; căci judecând-o după figura d-tale, pare a nu fi tocmai atrăgătoare. — Mă inchizeșluești d-neta că voi câștiga cu

schimbul? — Eaca vezi!... adause hatmanul sculându-se cu iuțeală in picioare, la aceasta încă nu mă gândisem.

— Să nu mai lungim vorba, grăbește-te, țipă năluca crișnind din dinți.

— Hait... Cară-te de aici!... răspuse Baltag cu ton hotărit. M'am săturat să privesc obrazul tău sarbəd. — Voiu ști eu să prefac lucrurile in casea mea; voiu merge la vênat la urși; voiu vorbi femeii mele cum se cuvine, și dacă mama soacră nu-și va ține gura, voiu da-o de spate afară. Apoi aducându-și aminte de prostia ce era să facă, se aruncă in adăncul jilțului și trânti un ris atât de vesel și răsunător, încât toată odaea se cutremură.

Năluca speriată făcu câțiva pași îndărăpt, se uită încă odată la hatman cu ochii săi pironiți, apoi înșfăcând parul și-l petrecu prin stomah de-acurmezișul trupului, pân'ce vârful eși îndărăptul spinării, și după ce aruncă un urlat inspăimântător, se făcu nevăzută.

Hatmanul Baltag nu se mai întâlni cu dănsa niciodată; el vorbi cu hătmăneasa și

cu muma ei un cuvânt sănătos care fù deajuns, și trăi încă mulți ani, deși nu în bogăție, dar destul de fericit spre a nu-i mai veni în minte ideea sinuciderii.

ȘANTA.

La Șanta la crîsmăreasă
Cu ochi mari de puică-aleasă
Be Codrean se veselește
Cu Șanta se drăgostește.

Poesii populare, *Alecsandri*.

I.

Intr'un fund de pădure unde se'mpreună
două rîpi adenci, hățașe de vulpi și de lupi,
ardea un foc in jurul căruia doisprezece oa-
meni ședeau culcați la pămînt și sfătueau
intre dênșii. Căciulile lor țurcânești, de blană

de oae brumarie, indesate până la sprincene; mintenele de aba albă impestrițate cu găitane negre și aninate câte pe un umăr, mănunchiurile de cuțite ce eșeau din turetce și oțelele de pistoale ce străluceau în curélele de la bréu, le dădeau o infățișare fioroasă, vezuți mai ales noaptea prin desimea copacilor luminați de foc. Ceva mai departe sub crengile unui stejar frunzos se vedea o piramidă de puști pe țeviile cărora se oglindeau scănteile, și mai departe încă, la marginea întunericului unde focul nu mai arunca decât slabe luciri, doisprezece cai priponiți pășteau printre copaci.

— S'au înăsprit vremile, zise unul dintre cei doisprezece tovarăși cătră veșinul său, care sta lungit la pământ și fuma leneș din lulea.

— Da, răspuse celalalt, cucul nu ne mai cântă în față de-un timp incoace — parc'a perit sămënța călătorilor cu bani.

— Numai Manoli e mai norocos dintre noi.

— Ba că chiar ! răspuse Manoli. Intălnii

și eu o biată babă c'un dinte in gură și c'un suman in spate.

— Și ce ai făcut?

— I-am luat sumanul.

— Dar baba?

— Baba?... i-am dat răvaș de drum c'o palmă peste obraz.

— Bine, dar ce zice căpitanul de toate aceste?... Cât o să ne facă să mucezim cu mânilor in buzunare?

— Căpitanul?... Căpitanul nu-și bate capul cu noi.

— Ce fel nu-și bate capul?

— Apoi trebuie să ai puhăele pe ochi și lapte in loc de creeri, pentru ca să nu vezi și să nu înțelegi ce se petrece.

— Ce se petrece?

— Căpitanul are gărgăuni de muere in cap.

— Am înțeles!...

— Așa, măi Alexa!... Lupul s'a prefăcut in miel și se gudură la picioarele crîșmăresei Șanta. Nu vedeți că in toate noptile el lipsește dintre noi?

— Nu-i vorbă că crîșmăreasa e frumoasă, băgă de samă un al treile, dar dragostea

și cu căpitania nu merg împreună. Trebuie să-și aleagă una din două.

— Da!... Da!... răspunseră cu toții, că de nu!...

— Că de nu!... strigă sărind în picioare Duman, un hoț nalt, spătos, cu sprincenele posomorite, că de nu!... îi vom arăta dacă cuțitele noastre știu sau nu tăia în carne macră. Meargă să toarcă în furcă, ear nu să ție pușca în spate și să stee în fruntea a doisprezece voinici ca noi. N'am lăsat doar satul și târgul ca să venim în codru să ne muerim. Deaceea ascultați-mă pe mine : când va veni căpitanul, să-i spunem să-și caute de drum. — Ne-am săturat de zile fără treabă și de nopți cu prea multă odihnă.

— Bine vorbește Duman, strigară cu toții, să-l însărcinăm să spue căpitanului hotărîrea noastră, și să-l alegem pe dînsul căpitan.

— Pe mine?...

— Pe tine.

— Jurați!... zise Duman scoțînd cuțitul din teacă.

— Jurăm!... răspunseră ceilalți încrucișînd cuțitele cu el.

Dar n'apucase să se peardă în sinul codrului ecoul acestui de pe urmă cuvânt „jurăm“, că un tropot de cal se auzi în apropiere, și iute ca fulgerul un om descălecă și se infățișă dinaintea hoților. Era căpitanul.

— Ce larmă se aude între voi?

Toți muțiră dinaintea lui, văzându-i fruntea încărcată de mânie.

— Nu răspunde nimene? adause el cu un glas care răsbătea ca tunetul în inimile lor.

Atunci Duman spătosul, eșind din grămada hoților și punându-se în fața lui, îi zise cu ton hotărit:

— Căpitane!... Tovarășii mei m'au însărcinat să-ți spun că ei s'au săturat să-și vază puștile totdeauna pline și pungile totdeauna deșarte, că ei n'au venit în codru să prindă vrăbii, nici să culeagă urzici, nici să ofteze de dor de muere; și dacă tu ai ajuns a fi de risul crîsmăresei Șanta, apoi ei s'au hotărit să nu te mai asculte și și-au ales alt căpitan. Ce răspuns să le dau?

Mii de scânteii scăpărară sub genele căpitanului la auzul acestor cuvinte.

— Eată răspunsul, zise el, și scoțând un pistol de la brâu, îl descărcă în pieptul lui Duman care învîrtindu-se pe călcăe căzî mort pe loc.

— Mai are să-mi spue cineva ceva? ... adause căpitanul.

Nici o vorbă, nici o șoaptă nu eși din pieptul hoților incremeniți.

— Ascultați copii! ... zise el cu un glas poruncitor de care erau deprinși să tremure cei mai aprigi din banda sa, cine v'au scăpat pe voi de zapcîlic, de bir, de havalile care vă topeau munca și vă uscau puterile, cine v'a pus pușca 'n mână, și v'a insuflat dor de voinicie, voi care nu erați deprinși decât să salahoriți prin tîrguri și să scurmați pămîntul pe la țară? cine v'a dat codrul în stăpînire, cu toate poticele și poenele lui și v'a învățat să prindeți ursul în bîrlog și să imprăștietî poterașii ca cărdurile de potîrnichi, dacă nu eu, căpitanul Codrean? ...

— Așa este! ...

— Atunci care-i nemulțămirea voastră? Se crede oare cineva mai vrednic decât mine să vă fie căpitan? să easă acela aice la lumină și să se măsore cu mine.

Zicând aceste cuvinte, căpitanul Codrean sta drept ca un stălp dinaintea lor, cu fața amenințătoare, cu buzele tremurând de mânie și aștepta. Nime nu eși la luptă.

— Vă ert pentru astă-dată, copii; însă să nu mai cerce nimene să-mi surpe drepăturile, căci pe sfântul Dumnezeu, va merge după Duman!... Șotrea vino incoace!... Să te imbraci in haine de cerșitor, să-ți prefaci fața și mersul, și mâne in zori de ziuă să pleci la Iași să afli ce se petrece. Am auzit că o poteră mare, mai mare decât totdeauna are să năvălească asupra noastră. Caută să-i știi numărul, și drumul pe unde are să apuce.

— Ascult.

Aceste zise, Codrean descinse pistoalele de la brâu, lepădă cuțitul, aruncă pușca din spate și intrând între hoți cu mâinile goale, ca și cum nimic nu s'ar fi petrecut, se lungi la pământ in apropierea focului, și-și

aprinse cu liniște luleaua, ear hoții devenind blânzi ca niște miei, abia îndrăzneau să se uite in ochii lui, intr'atâta știa el să-i stăpânească.

Codrean era nalt, frumos, însă de-o frumuseță sêlbatică, la vederea căreia ori-ce om se simțea cuprins de mirare și spaimă totodată. Brațul său vânjos nu întâlnise încă piept omenesc care să-i stea improtivă și glonții săi niciodată n'au mers in deșert. Codrean avea un al doile suflet, un cal roib, fugar de viță, care mușca in carne de poterași ca'n earba pământului și-l ducea totdeauna unde erau dușmanii mai deși, căci acolo îi plăcea lui Codrean să se hîrjonească cu moartea. Codrean se primbla pe drumuri, prin sate, prin tîrguri, totdeauna cu alt nume, cu alte haine, cu altă figură, încât nime nu-l cunoștea; dar era destul să se auză de numele lui ca să se cutremure însuși scaunul Domniei.

Multe poteri au fost risipite de dînsul căci el și cu ai lui, plăteau in luptă unul căt zece, și multe pungi de bani erau puse preț pe capul lui, dar Codrean zicea: „că,

mai degrabă se va găsi cineva care să rețeze titva Ceahlăului decât să răpue capul lui.“

II.

Un om cu barba sură, c'o pălărie turtită indesată pe ochi, imbrăcat într'un surman sdrențeros și c'o traistă pe umere, mergea înspre Iași șovăind și șchiopătând prin colbul drumului sprijinit de subsuoară pe o cărjă de lemn.

— Dați la sormanul, la ologul! zicea el, intinzând mâna la trecători care îi dădeau fiecare după inimă și după putere, câte un ban roș sau câte un ban alb, primind în schimb bogdaprostele sale. — Eată că cerșitorul întâlnește la jumătatea drumului sub umbra unui copac o căruță cu un cal poposind. Calul era mic și indesat, un cal vânjos de munte, impodobit cu canafuri și clopoței, ear în căruță ședea într'un cot, un om rumen la față, bine hrănit, cu mustețele subțiri, cu capul cam între umere, având mijlocul incins într'un șal de lână lat

pană pe subsuoară și peste șal o cațaveică albastră cu blană de vulpe.

— Dă la sërmanul, la ologul! zise cerșitorul cu glas rugător.

Omul cu cațaveica albastră increți din sprincene, căută in pungă și stătù cătva timp pe gânduri: aice am aur, își zise el, aice argint, aice aramă dar nu-i destul de măruntă.

— N'am parale, dragul meu, eartă-mă, răspuse el.

— Dumnezeu să te erte! Dă-mi măcar o bucățică de pâne că n'am mănecat de trei zile.

Omul cu cațaveica albastră increți earăș din sprincene și căută intr'ò desagă: aici am pâne albă pentru mine, aici o ploscă cu vin earăș pentru mine, aici un curcan fript. E prea bună mănecare pentru un calic.

— Eartă-mă, că n'am ce-ți da, intimpină el, căci n'am eu singur pentru mine.

— Domnul să-ți dee!... Dar dacă nu-ți va fi cu banueală, ia-mă măcar in căruța până la Iași căci sunt olog de picioare, și nu pot merge pe jos prin arșița soarelui.

M'oiu pune așa pe marginea căruței cu picioarele afară ca să nu te supăr.

Omul cu cațaveica albastră, făcându-și socoteală că aceasta nu-l costă nimic, fiindu-i căruța sănătoasă și calul voinic, îi zise cu un ear de binefăcător: „haide!”

— Dumnezeu să-ți scurteze calea și să-ți lungească zilele, răspuse cerșitorul închindu-se adânc.

Biciul plesni în aer și calul plecă în trap mare, ridicând valuri de colb în jurul căruței.

— Se mai aude vorbind pe aici de Co-drean? întrecă, după câtva timp de tăcere, stăpânul căruței.

— Se aude și nu prea.

— Dar de Șanta?

— De Șanta? . . . Așa ș'așa.

— Drept să fie că-i incurcată cu hoțul?

— Ha! . . . Ha! . . . Ha! . . . răspuse cerșitorul cu un ris prostesc. Așa vorbesc oamenii . . . știi cum sunt oamenii.

— Auzi Șanta . . . care e așa de frumoasă încât ar pute să fie soție în dreptate a oricărui boer mare din Iași! . . .

— Codrean nu-i și el cât un boer? băgă de samă cerșitorul.

— Boer, da! cu mâna în punga altora, și care mâne, poimăne o să moară în ștreang... Ce păcat!... Ce rușine să trăească c'un asemenea om în nelegiuire!

— Ai dreptate zeu, muerea pentru un hoț nu-i bună decât pentru a-l da pe mâna poterașilor.

— Bine zici tu! așa o să facă și Șanta, sunt sigur; și dacă nu va face ea, voi face eu, căci vreau să o scap de afurisitul de haiduc care o pângărește pe dânsa și neamul ei.

— Să-ți ajute Dumnezeu! zise cerșitorul c'un aer curios. Dar cum vei face aceasta?

— Foarte ușor, doar eu sunt fratele Șantei?

— Frate!... zise cerșitorul tresărind.

— Frate!... da!... însă frate numai de sânge dar nu și de inimă.

În acest timp căruța înaintase iute, soarele se coborise spre asfințit, și eată-i ajunși la marginea țergului.

— Acuma fă bine de te coboară; zise omul cu cațaveica albastră.

Cerșitorul se coborî cu mii de bogdaproste, și căruța intrând răpede în tîrg, se pierdî prin cotiturile ulișilor. Acest om care se declarase a fi fratele Șantei și dușmanul lui Codrean se numea Stanciu răzeșul, om cunoscut prin averea și sgărcentia sa în tot tînutul în care locuia. El era bun de gură, meșter la corciocuri, răbdător la judecată; postea toate posturile și mergea des la biserică, căci pentru multe păcate avea de cerut ertare de la Dumnezeu. Dragostile Șantei cu Codrean îi stăteau pe inimă, nu atîta pentru necinstea ce se revărsa asupra ei, cît pentru miile de galbeni ce erau puse preț pe capul hoțului, și pe care el ca frate putea să le câștige mai lesne decît ori-cine.

Și ce rău făcea el cu aceasta?... Prin zînd hoțul mîntuea lumea de un rău; el pune banii la chimir, ear pe sora sa întorcînd-o la calea cea dreaptă, o ridică la neamuri. Astfel și interesul și conștiința se împăcau de minune. El merse drept la Armașul cel mare și închizîndu-se cu dînsul

in odae, îi descoperi dragostile haiducului tu sora sa, îi spuse cum el mai in toate noptile petrece nevăzut de nimeni la crișma Șantei, cum acolo cu oarecare ghibăcie l'ar putea prinde ca din oală și in cele din urmă ceru un ajutor de oameni indatorinduse a-i aduce capul lui Codrean fără sminteală, sub condiția numai de a i se da miile făgăduite de Domnie.

Armașul mulțami răzeșului pentru vajnica descoperire făcută, îi făgădui pentru a treia zi dimineață cincizeci de călărași cu armele și merindele trebuitoare, și cât pentru miile de galbeni primi a le împărți drept in două.

Stanciu răzeșul se supuse cam cu voe, cam fără voe la această din urmă tocmală, și după ce toate fură bine chibzuite și puse la cale intre dênșii, deschise ușa spre a eși din casă, când deodată se impedecă de-un om ce sta afară lungit lângă prag de-acurmezișul ușei.

— Cine-i acolo? strigă Armașul cu ingrijire.

Omul culcat nu răspunse nimic; el horăea pe nas ca un hogeag și mirosea a vin ca o pivniță.

— Cine să fie acesta, zise Armașul, și ce caută la ușa mea?

— Ian stăi!... Ian stăi!... răspuse răzeșul uitându-se cu pătrundere la omul care horăea. Oare nu cumva?... Ian să vedem!... Apoi plecându-se pe el, începù să-i cerceteze figura și hainele, îl intoarse în toate părțile, căci omul fiind beat nu făcea nici o împotrivire și după câtva timp de cugutare :

— Nu, zise el, mi s'a părut deodată că samănă, dar m'am înșelat.

— Samănă, cu cine?

— Cu un cerșitor care a venit cu mine în căruța pe drumul Vasluiului... dar oricum fie... mai bine e să-l închizi până ce te vei încredința cine-i și de unde-i.

— Nu-i lucru curat, adause Armașul clătinand din cap. Hei soldați! luați pe acest bețiv, și-l puneți în bașcă sub pază, ear mâne dimineața să-l aduceți înaintea mea să-l cercetez. — Porunca fù îndată îndeplinită, Stanciu răzeșul își luă ziua bună de la Armaș, și după un popas de câteva oare, se îndrumă în aceeași noapte spre Vaslui,

ocolind crişma Şantei; ear omul cel beat indata ce se simţi singur in odae unde fû inchis spre siguranţă, se ridică incetişor pe picioare şi ascultă cu luare-aminte la uşă.

— Bun.... zise el... nu-i nimene.... Nătărăii!... Ei nu ştiu că nu este broască in lume pe care Şotrea să nu o poată deschide... Uf!... prin ce feredeu am trecut; de mă cunoştea tálharul de răzeş, pace era de mine!... Deacum la lucru... ba nu, să mai inopteze puţin... cincizeci de căláraşi cu armele şi merindele trebuitoare au să plece peste trei zile la crişma Şantei... ce chef!... ce chef!... căţi oare se vor intoarce inapoi?... Ei nu puteau împărţi miile pentru capul căpitanului, şi eu nu dau trei parale pe capul lor... S'a făcut noapte.... lună nu-i... de minune... să te vęd măi Şotrea!...

Atunci el băgă mâna intr'un buzunar ascuns, scoase o barbă minciunoasă, şi şi-o lipi pe sub fălci.

— Eată-mě-s din tēnēr, bētrān; ş'apoi cum ştiu eu să-mi incrucişez ochii şi să-mi strimb gura, nici dracul nu mă mai cunoaşte.

Pe urmă își intoarse pe dos minteanul care avea două fețe.

— Alt om, alte haine... Deacuma la treabă copile, și cu socoteală, cu chibzueală să nu ne inecăm la mal, vorba ceea!

Astfel grăind cu sine, el scoase din tureatca ciobotei o chee, o pilă și un clește.

— Să vedem unde să lucrăm, se întrebă el, la ușă sau la fereastră?

El se gândi mult, observă mult și insfirșit se hotărî pentru fereastră care nu era mai naltă deasupra pământului decât de un stat de om. În câteva minute gratiile fură tăiate, și intocmai ca o șopîrlă, hoțul lunecă de pe fereastră în josul zidului, se tupilă un moment în întuneric, și văzând că străjile sunt departe de dînsul, o luă la picior zicînd: „să ne vedem sănătoși, căpitane Armășe!”

Mai multe puști detunară în urma lui, însă plumbii atinseră streșinile caselor și vîrfurile copacilor, ear el cotî în dreapta și în stînga așa de bine că i se pierdî urma cu desăvîrșire.

În acelaș timp Stanciu răzeșul cu căruța

și calul său mic și indesaț se întorcea în pas la Vaslui, însă pe un alt drum decât pe acela pe care venise, căci o îndoială îi rămăsese în suflet despre asemănarea ce i se păruse că există între bețivul de la ușa Armașului și cerșitorul care venise cu dânsul: și cum mergea încetșor, el gândea la felurite lucruri: la Șanta, la Codrean, la chipul de a-i prinde, apoi la bănișorii ce avea să-i capete, la o răzeșie frumoasă pe care-și pusese ochiul să o cumpere, când eată că deodată... se vèzù oprit în mijlocul drumului fără veste, și un glas sèlbatic îi răcnì în față:

— Cine vine?

— Om bun! Creștin pravoslavnic!

— Dracul să te iee... hai la căpitanul!...

— Pentru ce să merg la căpitanul? să-racul de mine!... Poftim ciasornicul, poftim punga! numai lasă-mè în pace... viața mea n'are la ce să-ți fie bună.

— Vino după mine fără vorbă lungă, c'acuș îți mèsur spatele cu stratul puștii.

— Maică precistă!... Maică precurată!... în ce capcană am intrat?... Sfinți patruzeci

de mucenici, scăpați-mă!... Și bietul Stanciu se văita de-i mergea gura la ureche.

Dar neavând chip de împotrivire, el se dete jos din căruța și urmă tremurând pe omul care-l oprise în drum. — Incepuse acum a se revărsa din ziuă. — Un alt om mustecios c'o sabie lungă aninată de șolduri, îi eși în cale strigând aceleași cuvinte infricoșate:

— Cine vine?

— Om bun cu frica lui Dumnezeu... nu mă omori că am o casă de copii!

— Taci din gură, mișelule!... De unde vii?

— De la Iași.

— Unde mergi?

— La Vaslui.

— Mai întâlnit-ai pe cineva în drum?

— Nu.

— Cum? N'ai auzit despre vre-o pregătire de poteră?

— Ba da!... Ba nu!... Ia să-mi aduc a-minte.

— Spune tot ce știi că-ți scot măselele din gură.

— Mă rog nu mă omori!... Eaca spun

tot... Am auzit, ba chiar știu cu incredințare, că o mare poteră de călărași se pregătește să vie asupra...

— Asupra cui?

— Asupra unui..... asupra lui..... asupra Măriei Tale; și crede-mă ar fi bine să fugi de-aici cât mai curând, căci treaba se slujește... De la Iași vin pozderie.

Un lung hohot de ris curmă vorbele lui Stanciul răzeșul.

— Cu cine crezi tu că vorbești?

— Cu căpitanul Codrean, răspunse bietul răzeș care de frică se făcuse mic ca un șoa-rece.

— Mișelul a căpătat orbul găinilor, a-da-use căpitanul, uită-te bine la mine, și vezi am eu chipul unui hoț?

— Ba nu!... Ba da!... știu și eu?

— Eu, păcătosule, sunt Dragomir căpitanul de călărași din Vaslui, care slujesc cărmuirii de douăzeci de ani; care mi-am muet sabia în sângele a vre-o doisprezece haiduci, și care merg acum să prind tocmai pe Codrean cu care tu mă asemălești.

— Maică precurată!... Maică precistă!...

răspunse răzeșul făcându-și cruce și resuflându-se adânc din piept. De ce nu mi-ați spus aceasta de la început și m'ați lăsat să vărs sudorile morții? Apoi dacă-i așa, stăi să-ți spun eu ce știu de Codrean și de potera din Iași.

Atunci răzeșul istorisi lui Dragomir tot ce știe despre Șanta și Codrean precum și toată convorbirea ce avuse cu Armașul cel mare din Iași.

— Ce gândești acum să facem? întrebă Dragomir.

— Să-l călcăm la noapte chiar.

— De ce să nu așteptăm potera din Iași ca să-l luăm între două focuri?

— Nu, pentrucă până în trei zile, cine știe ce se poate întâmpla? Codrean are mirosul suptire, ș'apoi cerșitorul și bețivul nu-mi vin la socoteală. Cât pentru noaptea viitoare, el de sigur nu se așteaptă la nimic; îl vom lua ca din oală.

— Bine zici.

— Ș'apoi pentru ce să împarți d-ta cinstea cu armașul?

— Ai dreptate.

— Cât despre răsplata bănească, adause vicleanul răzeș, ea va fi a mea, de vreme ce cinstea rămâne întreagă a d-tale, împreună cu cinurile de boerie ce-ți vor fi hărăzite drept mulțămită.

— Fie!

— Batem palma?

— Batem palma.

— A! Codrene hoț blăstemat!... zise răzeșul frecându-și mânilor cu o nespusă bucurie, să vede că ți-a fost scris să-mi cazi în laț cu trei zile mai înainte... Am să dau trei sărindare dacă se va isprăvi lucrul cu bine. — Deacum căpitane, dă poruncă oamenilor să descalece și să se odihnească color în pădure, să nu-i vadă și să nu-i audă nimeni; căci eată se face ziuă și măța cu clopot șoareci nu prinde. La noapte vom pleca tiptil, tiptil; n'avem decât două oare de drum până la crișma Șantei; o să punem mâna pe el, vorba ceea, când îi va fi lumea mai dragă. Sărmane Codrene!... Tu nu știi că ai a face cu Stanciu răzeșul!

III.

Intr'o verde poeană, la poalele dealului Bordea ce de atâtea ori a fost cutrierat de haiduci, se află și astăzi încă o casă veche sprijinită pe furci care se numește crișma Șantei. Intr'ênsa locuea odinioară o crișmă-reasă cu numele Șanta, a cărei frumusețe păreche nu avea. Zimbetul ei era izvor de mângăere, ochii ei două bucurii, părul haină de mătăasă, sinul taină de desfătări. — Câți bogați treceau pe drumul mare, se opreau în calea lor spre a vedea pe Șanta și o indemnau să împartă cu dênșii averile; câți sêraci veneau la crișma ei ca să-și potoale setea, se întorceau mai beți de chipul ei frumos decât de vinul din păhare; ear Șanta nu voea să părăsească crișma din poeană, nici să se uite la vre-unul din câți suspinau în dorul ei, căci iubea pe căpitanul Codrean. În toate nopțile Codrean se desfăta la pieptu-i în dulci și nespuse fericiri, ș'apoi pân'a nu se ivi zorile, lua earăș calea codrului.

Intr'o noapte el ședea culcat cu capul pe brațele ei, ear Șanta îi desmierda părul.

Buzele ei însă nu surideau, și inima i se bătea așa de tare că străbătea până în auzul lui Codrean.

— Ce ai dragă? zise el.

— Sunt tristă, răspuse ea, căci am visat pe frate-meu Stanciu.

Codrean știa tot ce Stanciu urzise contra sa, din spusele lui Șotrea care-l urmărise până la ușa Armașului, dar nu știa despre potera din Vaslui care avea să sosească chiar în acea noapte.

— N'aibi grijă, draga mea; cât va fi Codrean pe picioare, nici un fir din părul tău nu se va clătina.

— Ferește-te de Stanciu, urmă ea; el e crescut în viclenie și inima lui e neagră ca un cuib de șerpi. De câte ori voi visa de dănsul, e semn rău pentru mine.

— Dă-mi dragă o sărutare, ca să-ți întărești sufletul, și alungă spaimile ce te impresoară. Stanciu e departe de noi, dar aice aproape am sabia și pușca, două surori nedespărțite, și colo în marginea pădurii unsprezece frați dintre care cel mai mișel plătește cât o sută de răzeși.

— Atunci Șanta inseninându-și privirea, își plecă fața pe fața lui și buzele lor se atinseră într'un sărutat așa de dulce și așa de lung, încât inimile lor de fericire încetară par'că de a bate. Multă vreme ei stătură în această uimire, vârtej al minții, dulce uitare de sine; când insfirșit Șanta, simțind lacrămile că-i inecau ochii, zise cu glas tremurător:

— De ce dragul meu, suntem noi osindiți de soartă să nu întâlnim pretutindene decât ochi de ură și inimi dușmane... să nu înșirăm în viața noastră decât zile inouate și nopți fără somn... să nu avem parte să călcăm earba verde, fără a lăsa după pasul nostru urme viclene menite a ne pierde. Oare dragostea noastră supără lumea, sau suntem noi mai răi decât oricine pe pământ?... Și ce puțin lucru ne-ar trebui nouă ca să fim deplin fericiți! Nimic, decât uitarea oamenilor pe care nime nu o vrea!... Dar nici atâta Dumnezeu nu se îndură să ne dea, el care singur a urzit dragostea noastră.

Și glasul Șantei, dulce ca un cântec, im-

băta auzul iubitului ei; dar deodată săgeți de foc s'aprinseră în ochii ei, și ea urmă astfel:

— Ba nu... dragul meu!... nu... Dumnezeu știe ce face... fericirea n'o dau anii, ci minutele o dau... Ear dușmănia lumii ne întărește inima și ne sporește dragostea... Ascunși, prigoniți, în luptă necurmată precum am fost, să fim și deacum înainte, căci așa ne vom iubi mai tare... Focul mai frumos strălucește în întuneric, și înădușit el aduce cutremur . . . .

Așa grăi Șanta, și mai grăi încă multe vorbe izvorite din inima ei iubitoare, până când Codrean, răzemat cum era cu capul pe brațele ei, adormi inecat în fericirea lui. Ear Șanta rămase trează, neliniștită, cuprinsă de mii de griji, căci deși împărțase fericirea iubitului ei, dar se temea par'că să nu o peardă.

Miezul nopții sosi, oara spaimei, oara venideniilor.

Atunci o cocoveică începă să cobească pe vârful casei.

Șanta simți un fior de gheață străbătăn-

du-i din tălpi și până'n creștet, și fără voe smulse pumnarul de la brăul lui Codrean.

Inima i se bătea tare, ochii ei întrebau cu îngrijire întunericul, când eată că auzi la ușa din afară o mică ciocănitură, ce părea a fi bătae de om.

— Ce să fie? . . . gândi ea . . . Oare să deschid ușa sau nu? . . . și de ce m'aș teme? . . . De câte ori nu vin oamenii să poposească la crîșma mea chiar la miezul nopții! . . . atunci ea ridică incetîșor capul lui Codrean de pe brațele ei, îl răzemă pe o perină, căci n'ar fi voit, cu prețul vieții, să-i tulbure liniștea somnului, și intrând în tindă, deschise ușa.

Un chip de om se arătă în lumina candeliei ce se revărsa din lăuntrul casei . . . și inima Șantei sări din loc, recunoscînd pe frate-seu Stanciu.

— Buna sara sorioară! . . . Bucuroși de oaspeți? . . . zise Stanciu cu zimbetul cel mai nevinovat.

— Ce cauți la mine Stanciule, acum în miez de noapte, tu care niciodată nu mi-ai călcat pragul la lumina soarelui?

— Caut, draga mea, un căpătăiu pentru capul meu ostenit și ceva hrană pentru biata inimă, care de astăzi dimineată rabdă de foame.

— Stanciule, tu nu vii cu gând bun la mine, zise Șanta străpungându-l cu privirea.

— Auzi vorbă!... Un frate nu vine la soră-sa cu gând bun... mai ales când n'a văzut-o de-atăta vreme!

— E de mult în adevăr de când nu ne-am văzut, de când a murit tata; ți-aduci aminte atunci când era bolnav pe patul morții, și tu în loc de apă i-ai dat... tu știi ce i-ai dat, Stanciule, căci îndată apoi i-ai moștenit averile.

— Șantă dragă, nu se cade să primești cu asemenea vorbe pe un frate care vine așa de departe să te vadă. Lasă-mă să mă odihnesc puțin în casa ta, și-ți jur pe cei doisprezece Apostoli că te voiu incredința pe deplin despre nevinovăția mea; căci un drept credincios ca mine, nu poate să săvârșească păcatul de care tu mă bănuiești.

— Stanciule, nu vei intra.

— Pentru ce?

— Pentrucă, deși in noi curge acelaș sânge, dar ce ne desparte este ura, și ce ne poate apropia este numai dorul ce tu hrănești in suflet de a-mi face rău. Nu vei intra, pentrucă suflarea ta otrăvită mi-ar molipsi casa, pentrucă părintele meu ar lăcrăma in morment văzënd că găzduesc pe ucigașul său. — Frate, dacă-ți e dragă viața, fugi! . . .

Zicënd aceste cuvinte, ea arëtă lui Stanciu pumnarul de oțel ce ținea in mână; sângele ei fierbea și fruntea-i increțită esprima neclintita hotărire de a-l pedepsi cu moarte, dacă ar mai îndrăzni să facă un pas.

Șanta astfel cum sta pe pragul ușei, aurită de lumina candeliei, cu pumnarul in mână, cu ochii mari, deschiși din care izvorau nu lumini, ci pară de foc, era infricoșată de frumuseță și mânia. In acele momente ea părea mai mult decât o femeie; părea a fi ângerul blăstemului ce cade pe capul lui Stanciu.

Stanciu inspăimentat făcũ un pas îndărăpt, părëndu-i-se că vede umbra părintelui său,

dar venindu-și iute în simțiri, zise cu glas mai îmbărbătat:

— Pe viul Dumnezeu, Șantă, tu mă ameninți!

— Fugi!... răspuse ea.

— Apoi dacă ți-e așa povestea, sorioară, să-ți arăt eu cum se primesc oamenii la gazdă... Copii la mine!... Puneți mâna pe dânsa și pe ori-cine veți găsi în lăuntru. Să nu scape o muscă, auzitu-m'ați?... Ear voi incunjurați casa și stați gata cu puștile la umăr, căci hulubașul nu va voi să se dee cu una cu două, deși nu are în ajutor decât pe hulubița lui.

N'apucase însă Stanciu să-și mântue vorba, că pumnarul Șantei, strălucind ca un fulger în întuneric, se infipse în pieptul lui Stanciu care lovit de moarte, căzû cu fața la pământ, scaldat în sângele ce-i gâlgăea din rană.

În acelaș moment Codrean trezit din somn de vuetul oamenilor ce năvăleau asupra Șantei, se aruncă ca un leu afară, și descărcând în grămadă pistoalele de la brâu și carabina cu două țevii, răsturnă patru

poterași; apoi iute ca gândul, el intoarse carabina cu stratul, cu cealaltă mână scoase sabia, și începù să dea în dreapta și în stînga lovituri groznice, întovărășite de moarte și care făceau deșert împrejurul lui; ear la urechile lui șuerau glonții deși ca grindina și nici unul nu-l nimerea, căci norocul și de astă-dată îi ținea credința.

Vălmășagul era infricoșat. Săbiile scăpărau în întuneric, trăsnetele puștilor răsuna pînă în inima codrilor, urletele poterașilor sămănau a urlete de fiară sălbatece ce se mănăncă între dînosele, ear în mijlocul lor, unde primejdia era mai mare, unde freametul era mai asurzitor, Codrean fără frică de moarte se'nvërtea ca o vijelie.

Negreșit că e mai presus de puterea unui om de a se lupta singur cu o poteră întreagă și Codrean ar fi trebuit pînă în sfîrșit să cadă jertfă voiniciei sale, dacă tovarășii săi, care erau așezați de pîndă nu departe pe drumul Iașului, auzind împușcaturile n'ar fi alergat îndată în ajutorul său. Atunci biruința nu mai fù indoelnică. Atacați pe la spate fără veste, poterașii fură

cuprinși de spaimă și într'o clipă toți căți mai rămăseseră în picioare o impunseră de fugă.

Urmele luptei fură îndată nimicite, trupurile îngropate afară de unul singur... al Șantei, care lovită de-un plumb drept în inimă, căzuse sărmana pe pragul ușei, voind par'că și moartă să apere pe iubitul ei.

Inșirați în noapte pe cărărea codrului, haiducii duceau pe brațe pe frumoasa Șanta, acărei păr de mătasă spânzura până la pământ, ear lângă densa mergea Codrean în tăcere, cu moartea în suflet, cu ochii uscați, căci tot ce iubise el în lume, tot ce-i încălzise inima și-i imbucurase vederile într'o viață întunecată de griji și de primejdii, fusese ea care acum nu mai era. Casa ei rămase în urmă pustie, cu ușile deschise, cu ferestrele sparte și împrejur unde și unde câte un strop de sânge mărturisea încă despre trădarea lui Stanciu și voinicia lui Codrean.

IV.

Insfirșit soarele își arătă earăș fața de raze la răsăritul inflăcărat, și la sosirea lui totul reinvia, se mișca, strălucea, numai Șanta, frumoasa Șanta, cuprinsă de somnul cel vicinic, stătea in nemișcare cu fața palidă intoarsă spre ceriu, și cu toate aceste întreaga fire părea că nu crede in moartea ei, intr'atâta frumuseța are harul de a sămăna cu nemurirea; ear la capu-i tot atât de nemișcat, ca un al doile mort, ședea căpitanul Codrean, privind-o cu ochi rătăciți și neînțelegend nimic. Haiducii cu capetele descoperite dinaintea tainei morții, împărțășeau durerea căpitanului, și mulți din ei își simțeau genele umede, lucru ne mai pomenit încă in viața lor. Apoi ei săpară o groapă in mijlocul codrului pe piscul cel mai inalt, unde pământul era mai aproape de soare și acolo așezară trupul Șantei, punendu-i la cap o cruce de lemn.

Apoi căpitanul zise tovarășilor săi:

— Copiii mei!... De astăzi inainte eu nu mai pot fi căpitanul vostru. Inima-mi e

moartă și brațul fără putere. Mergeți unde vă vor duce ochii, căci ori unde, tot mai bine veți fi decât cu mine, dar câte-odată aduceți-vă aminte de căpitanul Codrean.

— Să trăești căpitane!... răspunseră hai-ducii, Dumnezeu să-ți trimită mângăere și bărbăție în suflet!

Ei se imprăștiară în lumea mare, unii la plugărie, alții la voinicie, iar Codrean rămase singur lângă crucea de lemn, și uitându-se împrejur i se părù că lumea întreagă nu are altă menire decât să jălească moartea iubitei sale.

Atunci el își sfărmă pușca de-un copac, aruncă pistoalele într'un fund de prăpastie, rupse sabia pe genunchi, și sărutând crucea de la capul Șantei, plecâ pe drumul Iașului însărcinat cu povoaara durerii sale.

— Mă duc, zise el, să-mi dau viața Domniei, căci nu mai am ce face cu dânsa.

Trei zile după aceea, el se infățișă înaintea Domnului țării.

— Să trăești Măria Ta!... zise el plecându-se până la pământ. Eu sunt Codrean că-

pitanul, pe acărui cap ai pus preț aurul haznelei.

Domnul se'nfioră auzind aceste cuvinte.

— N'aibi grijă, Măria Ta, sunt fără arme, am venit să-mi pun capul la picioarele Măriei Tale și să-mi primesc pedeapsa pentru rălele ce-am făcut. Fă cu mine ce știi, căci m'am săturat de hoțit și de trăit.

Domnul porunci să-l închidă in temniță și adună boerii la sfat spre a chibzuî asupra pedepsei ce i se cuvine.

Unii ziseră să-l spânzure, alții să-l ardă, alții să-l înțape. Ear Domnul care știa taina lui Codrean, grăi astfel:

— Socotința Domniei Mele este, nici să-l spânzurăm, nici să-l ardem, nici să-l înțepăm, ci să-i deschidem ușile temniței și să-i dăm drumul.

Boerii plini de mirare, se uitau unii la alții fără a înțelege gândul Domnului.

— Da!... adause acesta, moartea pentru dănsul este un bine, căci doar pentru aceasta datu-s'a prins in mâinile noastre. Nu se cuvine să-l supunem pedepsei ce el însuși dorește, ci mai nimerit este să-l osin-

dim să trăească ca să-și poarte chinul din loc in loc ca o moarte de toate zilele; astfel pedeapsa lui va fi mai mare, ear noi nu vom călca sfatul bătrănilor care ne învață să nu tăiem capul celui ce se pleacă!

— Ai dreptate, Măria Ta, răspunseră boerii.

Porțile temniței se deschiseră in două laturi și Codrean alungat de la moarte ca un nevrednic, eși trist, cu capul plecat, cu brațele încrucișate, inaintând incet pintre oamenii ce se fereau din calea lui.

El se urcă earăș la codru, care singur părea a nu-l respinge de la sinul său, și acolo obosit se puse pe-un trunchiu de copac și stătù mult timp cu capul răzemat pe mâni intr'o stare de amortire, astfel, că toate gândurile îl părăsiră până și gândul Șantei.

Dar intr'un târziu deșteptându-se, el se uită imprejur și zări in albastra depărtare culmile munților. Atunci o rază de bucurie îi lumină fața, el își luă toiagul de drum, își puse traista pe umere și plecă.

De-atunci de numele lui Codrean nu s'a mai auzit prin țară.

V.

Treizeci de ani după aceste întâmplări, murì într'o peșteră din munții Vrancei un bătrân sahastru pe care orfanii, văduvele și săracii nu conteneau de a-l jăli, căci treizeci de ani de-arëndul el fusese binefăcătorul lor. Acest sahastru ajuns la adenci bătrânețe avea barba până la genunchi și sprincenele așa de lungi încât le ridica cu cărja. El umbla totdeauna desculț și mijlocul lui era incins c'un curmeiu de teiu. De unde venise și ce fusese el mai înainte, nime nu știa, dar earăș nime nu putea să numere binele ce el făcea în toate zilele.

De avea cineva vre-o pricină cu megieșul său, la dënsul găsea judecată dreaptă, la care se supuneau amëndoi; de avea vre-un sfat de cerut, găsea vorbe înțelepte și priincioase; de avea vre-un necaz, găsea mângăere; de avea vre-o boală, găsea buruene de leac. Deaceea toți locuitorii din munte

il priveau ca pe un sfânt. El se hrănea cu rădăcini, și capul său nu se odihnea decât pe peatra goală. În toate diminețile el se închina cu fața întoarsă spre răsărit, însă închinăciunea sa era scurtă și așa de ferbinte, că după ce sfinșea, obrații săi păreau că primesc colorile răsăritului. Două oare înainte de a muri, el spuse duhovnicului viața sa trecută, cum a hoțit, cum a iubit, cum s'a dat singur în mâinile dreptății care l'a ertat, și această mărturisire îi ușură într'atât inima, încât el primì moartea cu fericire ca o ertare de la Dumnezeu. Mormântul său fù acoperit cu flori, și în toate diminețile locuitorii din munte se rugau pentru sufletul lui, zicând :

„Dumnezeu să-l ferească pe lumea cealaltă, că mult bine ne-a făcut aice!“

ASTRONOMUL și DOFTORUL

Vestea despre țara Moldovei mersese odinioară departe până în țările cele mai departate de la apus. Se zicea cumcă grăele rodesc în pământul ei atât de mult, încât oamenii nu dovedesc să le stringă în girezi; că vinul din podgorii curge părăe, încât oamenii nemai având ce face cu el, îl uită cu anii în pivnițe până ce putrezesc doagele și cercurile poloboacelor și rămâne vinul în cămeșa lui; că oamenii sunt blajini și primitivi, neștiind ce-i cumpăna și măsura în ale traiului, și că la masa fiecăruia este totdeauna loc pentru zece.

“Acolo e de noi!” zise un astronom că-
tră un doftor dintr'un oare-care tîrg depăr-
tat de la apus.

Astronomul, deși om învățat, se uita de
mult timp la ceriu, însă ceriul îndărâtnic nu-i
trimetea mană ca in vremea lui Moisi; ear
dofTORUL om nu mai puțin învățat aștepta
bolnavii care nu veneau, nu doar că bol-
navi n'ar fi fost, dar pentrucă alții mai no-
rocoși in meseria lui îl luase pe dinainte.

Ei se sfătuiră să vie in țara cea mult
lăudată a Moldovei, sperând că acolo se vor
imbogăți cu ușurință. — Ei meraseră deci
cum putură, incetul cu incetul, și mai că-
lări, și mai pe jos, și mai in căruță, ca oa-
menii subțiri in pungă, căci pe atunci nu
se visa încă de drum de fer, și astfel a-
junseră după lung drum și osteneală la ho-
tarul țării.

Era toamna pe cînd, vorba ceea, gospo-
darii își numără bobocii, ear rîndunelele își
caută de drum. Nu departe de hotar se
vedea un sătulean inecat in fumul ce eșea
de prin ursoace, semn că pretutindene fier-
beau oalele la foc, căci era in spre sară, pe

când oamenii se pregătesc de-ale mâncării și odihnei. Călătorii intrară în cea d'întâi casă din marginea satului unde locuia Niță Blehan. — Niță îi primi după obicei cu inima deschisă și fără să-i întrebe cine sunt și de unde vin. Femeea lui privighea oalele la foc, și cinci copii în jurul ei, hărjonindu-se între dânsii, trăgeau din vreme în vreme cu ochii la strachinile de pe masă.

Masa așezată în mijlocul odăiei, era joasă, pe trei picioare și pe dânsa fumega o cogenite mămăligă mai mare decât pălăria astronomului, încunjurată de trei strachini: una cu slănină, alta cu varză și a treia cu ardei. — Femeea așeză apoi pe masă oala de la foc, în care pregătise un minunat borș cu fasole amestecat cu ceapă, acărui aburi îmbătau mirosul nerăbdătorilor copii.

— Poftim la masă! zise Niță străinilor ce stăteau la o parte privind cu curiozitate prânzul țărănesc.

Astronomul făcu o mișcare pentru a se apropie de masă, dar doftorul îl opri de poala surtucului în loc.

— Foarte mulțămim! Răspunse acesta; suntem sătui, chiar adinioarea am mâncat.

Romănul niciodată nu respinge străinul de la masa lui, dar nici are obiceiul să-l poftască de două ori. Astfel Niță, fără a-i indemna mai mult, se puse cu familia roată împrejurul mesei, și cât ai bate în palme mămăliga cea mare se făcù nevăzută, și împreună cu dănsa borșul, slănina și celelalte; ear doftorul se uita la dănsii cu ochii plini de mirare și se afla într'o mare neliniște.

— Îi vezi? șopti el astronomului la ureche, toți au să moară la noapte.

— Cum se pote!...

— Iți jur pe diploma mea de doftor. — Ei s'au indopat cu atâtea mâncări grele și nemistuitoare, încât punga stomahului lor, umflându-se peste măsură, are să producă, sau o „paralizie“ a creierilor complicată cu „intoxicație“ de sânge, sau o „hypertrophie“ a inimii; și una și alta sunt boale grabnice și fără leac.

„Așa trebuie să fie, negreșit... d-ta ești doftor și le știi aceste, răspunse astronomul plecându-și capul.

— Ascultă-mă urmâ doftorul; să nu cumva să ne culcăm cu dênșii in odae in astă noapte, căci mâni dimineată o să fim invinovățiți că i-am otrăvit.

— Bine zici.

Niță după ce mântuî de ospëtat, își șterse mustețele și-și aprinse luleaoa, cu aerul mulțămît a omului ce și-a îndestulat pofta măn-cării.

— Nevastă, zise el, pregătește așternut pentru musafiri; d-nialor sunt osteniți și vor voi să se odihnească.

— Foarte mulțămim! Răspunse din nou doftorul. Noi ne vom culca afară pe prispă, căci suntem siliți să plecăm de cu noapte și nu voim să vă stricăm somnul la por-nirea noastră!

— Nu vă sfătuesc să vă culcați afară băgâ de samă Niță. Am semne că la noapte o să vremuească, o să fie furtună cu ploae și ninsoare.

— Auzi? zise doftorul cătră astronom.

— Ba că chiar! Eu n'am să știu de va fi vreme bună sau rea... Doar au trecut „equinoxele“ toamnei și putem zice că sun-

tem în calea „orbitei“ aproape de „perihelie“, astfel că după „paralaxa“ soarelui, nu se poate ca în astă sară să fie vreme rea.

— Așa trebuie să fie, negreșit. D-neta ești astronom și le știi aceste, răspunse doftorul plecându-și capul la rândul său.

Ei se culcară deci afară. Vremea era bună de cu sară; stelele sclipeau nenumărate pe ceriu, dar într'un târziu pe la cântatul cucușului se stirni deodată un vânt din crivăț captușit cu lapoviță, încât învățații călători se treziră din somn degerați ca vai de ei. — În zadar se învăleau ei cu mantalele prin care ploaea străbătea drept dragul; în zadar se adăposteau sub ștreșină, în dosul casei, după poată, vântul îi învăleua din toate părțile și-i ardea la inimă.

— Să batem la ușă să ne deschidă, căci o să perim afară, zise astronomul.

— Dar cine dracul ne va deschide, răspunse doftorul, nu știi că ei sunt morți în lăuntru?

— Ai dreptate, nu mă gândisem la aceasta.

Dar eată că un sgomot neașteptat se aude în lăuntru casei; ușa scârție în țîțini, se

deschide, și Niță în cămeșă, cu capul gol, și desculți se infățișează străinilor care se uitau la dănsul spărieți ca la ducă-se pe pustii.

— Intrați în casă, zise el, nu v'am spus că o să vremuească? de ce nu m'ați ascultat?

— Se vede că boala încă n'a făcut „criză“, gândi în sine doftorul.

Ei intrară în lăutru, se încălziră, adormiră și a doua zi deșteptându-se. Văzură cu mirare pe toți buni sănătoși; femeea pregătea mănecarea la foc, copiii sburdau veseli prin casă, ear Niță ședea liniștit pe laiță cu luleaoa între dinți.

— Bună dimineața! zise el; așa-i că tot e mai bine în casă de cât afară?

— Așa este, răspunse doftorul, dar ia spune-mi mă rog, totdeauna ospătezi d-ta mănecări de-acele ce am văzut eri pe masă?

— Totdeauna, căci nu avem de altele.

— Și n'ai fost bolnav niciodată?

— Ba da; odată mi-aduc aminte că mi-am răsucit un picior venind cu carul de la pădure; însă moș Trohin mi l'a tras la roată

și mi l'a îndreptat. Altă dată m'a durut o măsea pe care mi-a scos-o fierarul din sat cu cleștele. — Apoi mai am câte-odată vătămătură, știi vătămătura care o are tot omul, dar aceea nu-i boală la noi.

— Doftorii de la spițarie n'ai luat nici-odată?

— Spițerie!... Să mă ferească Dumnezeu! Doar nu mi s'au urit zilele. Spițeria mea e cuptorul. Când m'apucă vătămătura, beau un pahar de rachiu și mă culc pe cuptor, și după ce mă încălzesc bine pe o parte, apoi mă întorc de mă încălzesc pe cealaltă parte, și a doua zi dimineață mă scol teafăr ca d'intăi.

— Ciudat! zise doftorul cu un aer gânditor.

Apoi astronomul apropiindu-se de Niță îl întrebă la rândul lui:

— Ia spune-mi mă rog, de unde ai știut că o să se strice vremea astă noapte?

— Eaca vorbă!... Ori și cine hrănește un porc în poată, trebuie s'o știe aceasta.

— Ce fel?

Apoi da!... La noi e cunoscut că mas-

curul când vine de la câmp cu un paiu în gură, vremea o să se schimbe în furtună. Aceasta o știm din buni și străbuni și nici odată nu ne-am înșelat.

— Ciudat!... adăose astronomul.

Apoi după ce cugetă cât-va timp se întoarse către tovarășul său și-i zise.

— Frate! știi ce?... Să nu mergem mai departe să ne pierdem vremea. Într'o țară unde cuptorul ține loc de spițerie, și mascurii știu mai mult decât astronomii, n'avem ce cuta.

— Ai dreptate, răspunse celălalt.

Astfel învățații călători care veniseră așa de departe spre a se îmbogăți în Moldova, se întoarseră de la hotar.

TABLA DE MATERII

	<u>Pagina</u>
Domnița Ruxandra	9
Fluerul lui Stefan	45
Piatra lui Osman	75
Comoara de pe Rarău.	115
Privighitoarea Socolei	133
Vânătoarea	163
Aliuță.	197
Hatmanul Baltag.	215
Șanta	235
Astronomul și Doftorul	273

